

63561

T. C
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANA BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS

AYDIN İLİNİN TURİZM POTANSİYELİ VE
İL MERKEZİNİN TATİL EĞİLİMLERİ
AÇISINDAN İRDELENMESİ

Uğur DEMİRCİ

DANIŞMAN : Prof. Dr. Koray BAŞOL

İZMİR
1997

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

ÖZET

Ekonomiye sağladığı döviz girdisi ve ödemeler dengesine yaptığı katkılardan dolayı, çok kapsamlı bir ekonomik etkinlik haline gelen turizmin önemi, Türkiye'de 1980 sonrasında daha iyi anlaşılır hale gelmiştir. Nitekim Aydın ilindeki turizm faaliyetlerinin 1980 sonrasında gelişme gösterdiğini görüyoruz.

Günümüzde, turizm faaliyetlerine katılanların, artık klasik tatil anlayışı olan deniz, güneş, kum üçlemesini terk etmeye başladığını, özellikle kıyıya yakın alanlardaki alternatif turizm etkinliklerine ve rekreasyonel faaliyetlere yöneldiklerini görmekteyiz. Bu anlamda, Aydın ili genelindeki turizm potansiyelinin belirlenmesi gerekmektedir. Yine bu potansiyelin turizmde yaratacağı çeşitliliğin, dolayısıyla turizmin tüm yıla yayılmasının mümkün olup olmadığı belirlenmelidir. Yapılan araştırmalar bunun mümkün olduğunu göstermektedir. Aydın'da, doğaya dönüşün hızlandığı şu dönemlerde özellikle, kırsal rekreasyona yönelik büyük bir talep yaratılabilir. Üstelik sayıca fazla olan mesire yerleri, yaylalar ve antik kentler bu potansiyeli artırmaktadır.

Aydın ve çevresinde turizmin yarattığı en önemli çevre sorunu; Kuşadası - Davutlar - Güzelçamlı, Didim - Akbük sahil bandı boyunca gerçekleşen yapılaşmalardır. İkinci, üçüncü konutların yoğunlaştığı bu alanda, yaklaşık 7 ay bu konutların atıl kapasite durumunda olması, yapılaşmanın anlamsızlığını ortaya koymaktadır.

Turizm Bakanlığı ve ilde ki turizm organizatörlerinin gerçekleştireceği işbirliği ile mevcut atıl kapasiteyi turizm sezonu dışında da harekete geçirecek projeler yörede hayata geçirilmelidir. Bunun en kolay ve en sağlıklı yolu, turizmi yıl içine yaymaktır.

Aydın il merkezinde yaşayanların tatil eğilimlerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen anket çalışmaları sonucunda; deniz, güneş, kum ağırlıklı klasik tatil eğilimlerinin egemen olduğu saptanmıştır. Üstelik yöre halkının, büyük potansiyele sahip alternatif turizm etkinlikleri ve rekreasyonel faaliyetlere katılımının da düşük olduğu belirlenmiştir. Bu da göstermektedir ki; Aydın'da turizm faaliyetlerinin il ekonomisine olan katkısını artırmanın en önemli yolu, öncelikle iç turizm talebini yaratmaktan geçmektedir. Bu talebi yaratacak, mevcut potansiyeli harekete geçirecek öneriler araştırmanın son bölümünde toplanmıştır.

ABSTRACT

Having been well exemplified, in Turkey tourism, which has become an important area of the economy all around the world, has become well thought of due to the economic benefits of an influx of foreign currency on the balance of payments condition, after the 1980's. The fact that all the tourism facilities have been developed in Aydın, and in Turkey in general considered.

Nowadays the classical 3 s trio (sea - sun - sand) has lost its popularity and the modern tourists intention is to take part in some (other) alternative facilities by the sea and in the recreational areas. Therefore, it's become necessary to determine the potential tourism areas and their varieties. Also, a desire to enlarge the tourism capacity in Aydın might have been intended on. According to the studies in the area, it will be possible to increase the tourists demands to view countryside, where they could see promenades, ancient cities and all of the natural beauties.

The constructions along the "Kuşadası - Davutlar - Güzelçamlı - Didim - Akbük" (shore line) is causing the greatest environmental problem in Aydın. It is not reasonable to built houses that are useless in for seven months of a any more the year .It shouldn't be allowed to built such houses.

By means of the coordination of the ministry of tourism and the tourism organizers in the city; the projects that make these idle buildings useful could be practiced. It's the best and the easiest way to disperse the tourism capacity over the whole year.

As the result of the questionnaires (surreys) on to determine of the people's attitude towards holiday it seems important for them to spend summer time near the sea. Also the local people aren't interested in alternative tourism facilities, and the recreational facilities. Thus, first of all, the demands for the inland tourism should be increased. And the land part (section) of my the is explains the ways to refresh the present tourism potential in the area.

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum "Aydın İlinin Turizm Potansiyeli ve İl Merkezinin Tatil Eğilimleri Açısından İrdelenmesi" adlı çalışmamın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilenlerden olduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

29 / 01 / 1997

Adı Soyadı

Uğur DEMİRCİ

TUTANAK

Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 02/04 / 1997 tarih ve 7... sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliğinin 9... maddesine göre Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Uğur Demirci 'in Aydın İlinin Turizm Potansiyeli ve İl Merkezleri Bölge Bilimleri Akademi İncelemesi konulu tezi incelenmiş ve aday 10.6. / 97 tarihinde, saat 17.00 'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 9... dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından jüri üyelerince sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin başarılı... olduğuna oy birliği ile karar verildi.

BAŞKAN

Prof. Dr. Kerem BAŞOĞ

ÜYE

Prof. Dr. Aliy Timur

ÜYE

Prof. Dr. T.brahim Atalay

ÖNSÖZ

Hızlı nüfus artışı, kentleşme ve sanayileşmenin ortaya çıkardığı doğaya dönüş özllemi, bunun yanında gelir düzeyindeki artış, boş zamanın artması, ulaştırma teknolojisindeki gelişmeler, büyük organizasyonlar ve yeni yerlere karşı olan merak, turizmi büyük boyutlu bir insan hareketine dönüştürmüştür.

Böyle büyük bir kitlenin turizme yönelik talebine tam anlamıyla cevap verebilmek için, Aydın bazında mevcut potansiyeli ortaya koymak özellikle alternatif turizm kolları ile rekreasyonel faaliyetlerin potansiyelini ve çeşitliliğini belirlemek, bunun ne ölçüde değerlendirildiğini belirlemek amacıyla bu çalışmaya yöneldim. önemliydi.

Araştırmamın ikinci aşamasında da Aydın il merkezinde yaşayan insanların turizme katılımını ve tatil eğilimlerinin belirlenmesine yönelik olarak yaptığımız anket sonuçlarının değerlendirilmesine yer verdik. Genellikle klasik tatil anlayışı ve bunun gerektirdiği faaliyetlerle karşılaşacağımızı tahmin ediyorduk. Bu konudaki beklentilerin ne oranda gerçekleşip gerçekleşmediğine ilgili bölümde yer verdik.

Beni bu araştırmaya yönelten, her türlü gerekli yardım ve önerilerini baştan beri esirgemeyen hocam, Prof. Dr. Koray BAŞOL'a, anket sorularının hazırlanması uygulanması ve değerlendirilmesi aşamasındaki yardımlarından dolayı hocam, Doç. Dr. Erkan ŞEN ve eşim Tacizer DEMİRCİ'ye tezin incelemesini yapan Güzelbahçe Anadolu Lisesi Coğrafya öğretmeni, Bayram SEYMAN ve Buca Eğitim Fakültesi Coğrafya Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi Nevzat GÜMÜŞ'e, tezi dilbilgisi açısından inceleyen Sonuç Dershanesi Türkçe öğretmenleri İrfan İMAMOĞLU ve Hülya AYDEMİR'e teşekkürü bir borç bilirim.

Çalışmanın, benzer araştırmalara yönelen arkadaşlara yararlı olmasını temenni ederim.

Bornova

29.01.1997

Uğur DEMİRCİ

İÇİNDEKİLER

Konu Adı

Sayfa No

GİRİŞ	1
I. TURİZM, TURİST, TURİSTİK ÜRÜNÜN TANIMI VE BAŞLICA ÖZELLİKLERİ	1
II. ARAŞTIRMANIN SINIRLARI	5
III. ARAŞTIRMANIN AMACI, YÖNTEMİ VE SINIRLILIKLAR	6
I. BÖLÜM :	
AYDIN İLİNDE TURİZM TALEBİNİ KARŞILAYAN FİZİKİ, BEŞERİ VE EKONOMİK FAKTÖRLER	8
I. AYDIN İLİNİN GENEL FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ	8
A- AYDIN İLİNİN JEOLÖJİK YAPISI	8
B- AYDIN İLİNİN JEOMORFOLOJİK YAPISI	9
1. DAĞLAR	9
2. OVALAR VE YAYLALAR	10
3. JEOMORFOLOJİK EVRİM	11
C- AYDIN İLİNİN TOPRAK ÖZELLİKLERİ	13
1. ZONAL TOPRAK	13
2. İNTRONAL TOPRAK	14
3. AZONAL TOPRAK	15
D- AYDIN İLİNİN İKLİM ÖZELLİKLERİ	16
E- DİĞER DOĞAL ÇEKİCİLİKLER	18
1. GÖLLER	18
2. DOĞAL BİTKİ ÖRTÜSÜ	18

Konu Adı	Sayfa No
II. AYDIN İLİNİN BEŞERİ İKTİSADİ	
COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ	20
A- AYDIN İLİNİN EKONOMİK YAPISI	20
1. TARIM SEKTÖRÜ	21
2. HAYVANCILIK	25
3. SANAYİ SEKTÖRÜ	26
4. TİCARET SEKTÖRÜ	29
5. YERALTI ZENGİNLİKLERİ	32
B- AYDIN İLİNİN NÜFUS ÖZELLİKLERİ	35
1. NÜFUS MİKTARI VE NÜFUS ARTIŞ HIZI	35
2. NÜFUSUN KIR - KENT ÖZELLİĞİ	36
3. NÜFUSUN YAŞ GRUPLARINA VE CİNSİYETLERE GÖRE DAĞILIMI	38
4. AYDIN İLİNİN İDARİ YAPISI	41
5. AYDIN İLİNİN YERLEŞME DÜZENİ VE KENTSEL KADEMELENME	42
C- ERİŞİBİLİRLİLİK	43
III. DİĞER ALTYAPI ÖZELLİKLERİNİN DURUMU	44
A- HABERLEŞME	44
B- ENERJİ	45
C- SU	45
IV. SEYAHAT ACENTALARI VE TANITIM	46
V. KONAKLAMA DURUMU	47
A- TURİZM İŞLETME BELGELİ TESİSLER VE YATAK SAYISI	47
B- BELEDİYE BELGELİ TESİSLER VE YATAK SAYISI	47
C- YATIRIM BELGELİ TESİS VE YATAK SAYISI	47
II. BÖLÜM :	
AYDIN İLİNİN MEVCUT TURİZM POTANSİYELİ	48
I. TERMAL TURİZM	48
II. DİLEK YARIMADASI MİLLİ PARKI VE MESİRE YERLERİ	51

Konu Adı	Sayfa No
III. TARİHİ VE KÜLTÜREL DEĞERLER	55
A- İLİN KISA TARİHÇESİ	55
B- TARİHİ, KÜLTÜREL VE ARKEOLOJİK DEĞERLER	55
1. ANTİK KENTLER	55
2. CAMİLER	58
3. KERVASARAYLAR VE HANLAR	59
4. KALELER	60
5. TÜRBELER	60
6. MEDRESELER	62
7. KÖPRÜLER	62
8. MESCİDLER	63
9. HAMAMLAR	63
10. MÜZELER	63
11. FUARLAR, FESTİVALER VE ÖZEL GÜNLER	64
IV. DENİZ TURİZMİ	65
V. REKREASYON TURİZMİ	66
VI. ALTERNATİF TURİZM	70
A- BUHARLI TREN	71
B- EKO TURİZM	72
C- SAĞLIK TURİZMİ	72
D- KÜLTÜR TURİZMİ	73
E- SPORİTİF TURİZM	74
F- YAT TURİZMİ VE MAVİ YOLCULUKLAR	75
G- KONGRE TURİZMİ	77
H- KUMAR TURİZMİ	81
I- AV TURİZMİ	83
K- KARAVAN TURİZMİ VE SAFARI	84

Konu Adı	Sayfa No
III. BÖLÜM :	
AYDIN İLİNDE TURİZMDEN KAYNAKLANAN	
ÇEVRE SORUNLARI	86
IV. BÖLÜM :	
ANKET SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ	90
V. BÖLÜM :	
SONUÇ VE ÖNERİLER	152
YARARLANILAN KAYNAKLAR	167
EKLER	170

TABLÖLAR

	Sayfa No
TABLO 1 : AYDIN İLİNDE İŞ GÜCÜNÜN	
SEKTÖREL DAĞILIMI (1994)	21
TABLO 2 : AYDIN İLİNDE ARAZİ KULLANIM ŞEKLİ (1994)	22
TABLO 3 : AYDIN İLİNDE TARİMSAL ARAZİLERİN	
KULLANIM ŞEKLİ (1994)	23
TABLO 4 : AYDIN'DA TARİMSAL	
İŞLETME BÜYÜKLÜKLERİ (1994)	25
TABLO 5 : TARIM ÜRÜNLERİ İŞLEYEN	
SANAYİ KURULUŞLARI (1995)	28
TABLO 6 : TARIM DIŞ ÜRÜNLER İŞLEYEN	
SANAYİ KURULUŞLARI (1995)	30
TABLO 7 : SANAYİDE ÜRETİM VE HİZMET YAPISININ	
ULUSLARARASI STANDARTLARA	
UYGUNLUĞU (1995)	29
TABLO 8 : 1990 - 1994 YILLARINA AİT	
İHRACAT TUTARLARI	32
TABLO 9 : 1994 YILINA AİT İHRACAT VERİLERİ	33
TABLO 10 : İLÇELER İTİBARIYLA	
YERALTI ZENGİNLİKLERİ (1995)	34
TABLO 11 : AYDIN İLİ VE TÜRKİYE GENELİ İTİBARIYLA	
TOPLAM NÜFUS, NÜFUS YOĞUNLUĞU VE	
NÜFUS ARTIŞ HIZI	36
TABLO 12 : AYDIN İLİNDE YILLAR İTİBARIYLA	
KIRSAL VE KENTSEL NÜFUS (1995)	37

TABLO 13 : AYDIN İLİNDE KIRSAL VE KENTSEL NÜFUSUN	
İLÇELERE GÖRE DAĞILIMI (1990)	39
TABLO 14 : AYDIN İLİNDE TOPLAM NÜFUSUN	
CİNSİYET VE YAŞ GRUPLARINA	
GÖRE DAĞILIMI (1990)	40
TABLO 15 : AYDIN İLİNİN İDARİ YAPISI (1990)	41
TABLO 16 : YERLEŞME MERKEZLERİNİN KADEMELENMESİ	43
TABLO 17 : ANKETE KATILANLARIN	
GÖÇ AÇISINDAN DURUMU	95
TABLO 18 : GÖÇ YILI İTİBARIYLA GELİR DURUMU	96
TABLO 19 : ANKETE KATILANLARIN MÜLKİYET DURUMU	97
TABLO 20 : ANKETE KATILANLARIN	
MÜLKİYET EDİNME DURUMU	97
TABLO 21 : ANKETE KATILAN GRUPLAR AÇISINDAN	
MÜLKİYET DURUMU	98
TABLO 22 : GÖÇ YILI İTİBARIYLA	
MÜLKİYET STATÜSÜNÜN DURUMU	99
TABLO 23 : ANKETE KATILAN GRUPLARIN	
KÖKEN OLARAK DURUMU	100
TABLO 24 : GÖÇ YILI İTİBARIYLA	
DOĞUM YERİNE GÖRE KÖKEN DURUMU	102
TABLO 25 : GÖÇ YILI İTİBARIYLA TATİLE ÇIKANLARIN	
TATİL SÜRELERİNE GÖRE DURUMU	103
TABLO 26 : GÖÇ YILI İTİBARIYLA TATİLE ÇIKANLARIN	
KONAKLAMA TÜRLERİ	
AÇISINDAN DURUMU	104
TABLO 27 : GÖÇ YILI İTİBARIYLA	
MESLEKLERİN DURUMU	106

TABLO 28 : GELİR DURUMUNA GÖRE	
MÜLKİYET STATÜSÜ	107
TABLO 29 : GELİR DURUMUNA GÖRE DOĞUM YERİ İTİBARIYLA	
KATILIMCILARIN DURUMU	109
TABLO 30 : GELİR DURUMUNA GÖRE TATİLE ÇIKANLARIN	
TATİL SÜRELERİNE GÖRE DURUMU	110
TABLO 31 : GELİR DURUMUNA GÖRE TATİLE ÇIKANLARIN	
KONAKLAMA TÜRLERİNİN DURUMU	112
TABLO 32 : GELİR DURUMUNA GÖRE	
MESLEKLERİN DAĞILIŞI	113
TABLO 33 : MÜLKİYET STATÜSÜNE GÖRE	
DOĞUM YERİ İTİBARIYLA	
KÖKENLERİN DURUMU	115
TABLO 34 : TATİLE ÇIKANLARIN MÜLKİYET DURUMU	116
TABLO 35 : MÜLKİYET STATÜSÜNE GÖRE	
TATİL SÜRELERİNİN DURUMU	117
TABLO 36 : TATİLE ÇIKANLAR AÇISINDAN	
TATİL SÜRELERİNİN DURUMU	118
TABLO 37 : MÜLKİYET STATÜSÜNE GÖRE	
KONAKLAMA TÜRLERİNİN DURUMLARI	119
TABLO 38 : MÜLKİYET STATÜSÜNE GÖRE	
MESLEKLERİN DURUMU	121
TABLO 39 : KÖKEN İTİBARIYLA	
TATİL SÜRELERİNİN DURUMU	122
TABLO 40 : KÖKEN İTİBARIYLA	
KONAKLAMA TÜRLERİNİN DURUMU	124
TABLO 41 : MESLEK GRUPLARININ DAĞILIMI	125
TABLO 42 : KÖKEN İTİBARIYLA MESLEKLERİN DURUMU	126

	Sayfa No
TABLO 43 : TATİLE ÇIKILAN AYLARIN DAĞILIMI	128
TABLO 44 : TATİL SÜRELERİNE GÖRE	
KONAKLAMA TÜRLERİNİN DURUMU	129
TABLO 45 : TATİL SÜRELERİNE GÖRE	
MESLEKLERİN DURUMU	131
TABLO 46 : KONAKLAMA TÜRLERİNE GÖRE	
MESLEKLERİN DURUMU	132
TABLO 47 : ANKETE KATILAN GRUPLARIN	
KÖKEN OLARAK DURUMU	133
TABLO 48 : GÖÇ YILLARINA GÖRE KÖKEN İTİBARIYLA	
GELİR DURUMU	134
TABLO 49 : GÖÇ YILLARINA GÖRE KÖKEN İTİBARIYLA	
KONAKLAMA SÜRELERİ	136
TABLO 50 : GÖÇ YILLARINA GÖRE KÖKEN İTİBARIYLA	
KONAKLAMA TÜRLERİ	139
TABLO 51 : GÖÇ YILLARINA GÖRE KÖKEN İTİBARIYLA	
MÜLKİYET STATÜSÜ	142
TABLO 52 : ANKETE KATILAN GRUPLARIN KÖKEN OLARAK	
MÜLKİYET AÇISINDAN DURUMU	143
TABLO 53 : GÖÇ YILLARINA GÖRE KÖKEN İTİBARIYLA	
ARACA SAHİP OLUŞ YILLARI	145
TABLO 54 : ANKETE KATILAN GRUPLARIN KÖKEN OLARAK	
YAZLIK EV EDİNME DURUMLARI	147
TABLO 55 : GÖÇ YILLARINA GÖRE KÖKEN İTİBARIYLA	
YAZLIK EV SAHİBİ OLANLARIN DURUMU	148
TABLO 56 : GÖÇ YILLARINA GÖRE KÖKEN İTİBARIYLA	
MESLEKLERİN DURUMU	150

ŞEKİLLER

	Sayfa No
ŞEKİL 1 : AYDIN’DA GELİR GRUPLARININ DAĞILIMI	95
ŞEKİL 2 : AYDIN KENT DOĞUMLULARIN İSKÂN DURUMU	100
ŞEKİL 3 : GÖÇ EDENLERİN İSKÂN DURUMU	100

HARİTALAR

	Sayfa No
HARİTA 1 : ATAK PROJESİ KAPSAMINDAKİ YERLEŞİMLER	162

GİRİŞ

TURİZM, TURİST, TURİSTİK ÜRÜNÜN TANIMI

VE BAŞLICA ÖZELLİKLERİ

Turizm; insanların sürekli konutlarının bulunduğu yer dışında devamlı olarak yerleşmemek, sadece para kazanmak veya politik ya da askeri bir amaç gütmemek üzere, liberal bir ortam içinde, iş, merak, din, sağlık, spor, dinlenme, eğlenme, kültür, deneyim kazanma, snobik amaçlarla veya aile ziyareti, kongre ve seminerlere katılmak gibi nedenlerle kişisel veya toplu olarak yaptıkları seyahatlerden, gittikleri yerlerde konaklamalarından ortaya çıkan iş ve ilişkileri kapsayan, bir tüketim olayı, sosyal bir etkinlik, ağır ve entegre bir hizmet ve kültür endüstrisidir ⁽¹⁾.

Turizm sektörü olarak, yukarıdaki tanımda belirtilen birden fazla işlevi yerine getiren, turistlerin ihtiyaçlarını karşılamak için mal ve hizmetler sunan, ulaştırma, konaklama, animasyon ve turizmle ilgili birçok organizasyonları içine alan, tarım ve sanayiden hiç bir zaman soyutlanamayan bir hizmet sektörüdür ki turizmin en önemli özelliği budur.

Hizmetler sektöründe yer alan turizmin ekonomik sonuçları tarım ve sanayi sektörü üzerinde de birtakım etkiler göstermektedir. Turizm faaliyetlerinin tarım ve sanayi sektörleri tarafından üretilen mal ve hizmetlere karşı talebi artırması bu sektörlerde bir canlanmaya ve gelir artışına yol açtığı gibi, turistik hareketlerin gelişmesine paralel olarak yeni faaliyet alanlarının açılmasına da neden olmuştur. Turizm gelirlerinin %30'u tarım sektörüne, %15'i sanayi sektörüne dağılmıştır ⁽²⁾.

Turizm sektörünün belli başlı özelliklerini sıralamak gerekirse ⁽³⁾;

- Turizm sektörü hizmetler sektörü içinde yer almakla birlikte, taşıdığı özellikler nedeniyle diğer sektörlerle de yakın bir ilişki içindedir. Yerli ve yabancı turistlere satılan mal ve hizmetler, çok sayıda faaliyet dalı tarafından üretilmektedir.

(1) Hasan OLALI, "Turizm Politikası ve Planlaması" Yön Ajans, İstanbul, 1990 s. 5 - 6

(2) Hasan OLALI, "Turistik Tüketim Analizleri, Basılmamış Ders Notları", Aydın. 1990

(3) Saime ORAL, "Türk Turizm Pazarlamasında Dağıtım Fiyat Politikaları ve Turist Profili Analizi", İstiklal Mat. İzmir, 1988 s. 6 - 7

- Sektörel üretimin temel hammaddesi ülkenin doğal, tarihi, folklorik ve kültürel uygarlık değerleri olduğundan; turizm sektörünün dışa bağımlılığı az olmakta ve sektör, serbest malları değerlendiren bir üretime sahip olduğundan bölgesel kaynaklara dayalı bir gelişme ortamı yaratmaktadır.

- Turizm sektöründe mal ve hizmet üretimi makineleşmeye ve otomasyona elverişli olmadığından, emek faktörüne olan ihtiyaç, diğer sektörlerle oranla çok daha fazladır. Bu nedenle istihdam yoğunluğu oldukça yüksektir.

- Turizm sektöründe mal ve hizmetler üretildiği anda tüketildiği için üretim sonrası stok söz konusu değildir.

- Ülkenin sosyo - ekonomik gelişme düzeyine ve politik istikrarına, dünya ekonomisindeki olumsuz şartlara büyük ölçüde bağımlı ve duyarlı bir sektör olan turizm, ülkedeki yapısal ve konjoktürel bozuklukların tümünden, değişik ölçülerde ve olumsuz biçimde etkilendiğinden risk oranı yüksektir.

- Turizm sektöründeki verimlilik, sosyal hayata da olumlu etki yapar.

- Turizm sektörü, zorunlu ihtiyaçları gidermeye yönelik sektörel üretimden ayrılır. Çünkü turistik tüketim, zorunlu olmayan (lüks, konfor, boş zamanları değerlendirme, kültür) tüketim grubuna girer.

- Seyahat ve turistik tüketim eğilimlerindeki sürekli değişim, sektörün bu gelişmeye ayak uydurması zorunluluğunu ortaya çıkardığından, üretim dinamik bir nitelik kazanmaktadır.

- Turizm sektöründe, turistlerin isteklerinde ekonomik davranışların yanısıra gelenekler, dünya görüşü, sosyal etkenler, sosyal yapı, moda, snobizm ve kişisel tüketim özellikleri rol oynamaktadır.

- Sektörün ülke ekonomisindeki önemi oldukça önemlidir. İthalat gerektirmemesi veya az bir ithalat ile kısa sürede döviz arzını etkilemesi, yüksek oranda istihdam alanı yaratması, çalışanların verimliliğini artırması, finansman kaynağı yaratması, katma değer yaratması, diğer sektörlerle olumlu etkisi ve bölgeler arası dengeli kalkınma açısından ekonomik önemi ortadadır.

- Turizm sektörü, ülkelerin dış ödemeler dengesine, görünmeyen ihracat ve ek ihracaat şeklinde olumlu etki yapmaktadır.

- Turizm sektöründe çalışan personelin mutlaka mesleki formasyona sahip olması gerekir.

Turizm olayının öznesi insandır. Yani insanın gereksinimlerinin ve taleplerinin karşılanması olayıdır. Bu yüzden turizmin temelinde insana “psikolojik tatmin duygusu” sağlayan mal ve hizmetlerin üretilmesi yatar. Tatmin duygusunun yaratılmasında ise, kaliteli mal ve hizmet kullanımının yeri tartışılmaz ⁽⁴⁾. Sadece konaklama tesislerinde bile, üretilen mal ve hizmetler turizm olayına katılan turistler tarafından tüketildiğinden aynı zamanda iç hizmetin de tanımlanabilmesine yol açabilecek olan tüketicinin yani turist kavramının tanımlanması zorunluluğu doğmaktadır.

Turist, turizm tanımındaki özelliklere uygun olarak, belirli bir süre için seyahat eden, gittiği yerde 24 saatten fazla kalan veya ülkenin bir konaklama tesisinde en az bir geceleme yapan, geliri, zamanı ve fiziksel gücü sınırlı olan, rahatına düşkün, geleneklerini koruyan, temizlik ve vasat konfor arayan, maceraperest olmayan insandır ⁽⁵⁾.

Günümüzün turisti;

- Yaşamını sürdürebilmesi için zorunlu gereksinimlerini karşılamış olan,
- Bir miktar artı gelire ve yılın bazı dönemlerinde boş zamana sahip bulunan,
- Çeşitli baskılar ve etkiler altında yaşayan,
- Doğa ile ilişkileri koparılan,
- Özgürce seçtiği işlerden çok, kabul ettirilmiş alanlarda ve uğraşlarda bulunmak zorunda bırakılan,
- Çeşitli ve çelişkili dürtülerle karşı karşıya kalan,
- Yeterli ulaşım olanaklarına sahip bulunan,

(4) İsmet S. BARUTÇUGİL, “Turizm Ekonomisi ve Turizmin Türk Ekonomisindeki Yeri” Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş., İstanbul, 1986, s. 6

(5) Hasan OLALI, “Turizm Dersleri” İstiklal Mat. İzmir, 1985, s. 21

- Kendisini diğer bireylerle biraraya getiren toplumda yaşamak ve toplumun taklik özelliklerini kabul etmek zorunda olan,

- Giderek artan sayıda ve nitelikte ulusal, uluslararası ve kıtalararası turistik talebin içinde bulunan kişidir ⁽⁶⁾. Turistin özelliklerini ise aşağıdaki ortak noktalarda toplamak mümkündür ⁽⁷⁾.

1) Turist, geçici bir süre için evinden, yöresinden veya yurdundan ayrılmış bir kişidir. Bu yüzden gittiği yerden son derece memnun olarak dönmek ister.

2) Turist, gittiği yerde, para harcadığı için bu paranın karşılığını fazlasıyla görmek ister.

3) Turist, kolay kolay memnun olmayabilir. Kendi evinde sahip olduğu rahatlıktan daha fazlasını bekler.

4) Turist, macera peşinde değildir. İşinin rast gitmesini ister. Aksaklıklar onu rahatsız eder.

5) Turistin zamanı çok değerlidir. En az zamanda en çok yeri görmek, en çok bilgiyi almak, en çok faydayı elde etmek, yeterince eğlenmek ve dinlenmek ister.

6) Turist, geleneklerine ve alışkanlıklarına bağlıdır. Her ne kadar yenilik peşinde olsa da yaşam biçimini değiştirmek istemez.

7) Turist oldukça alıngandır. Küserse bir daha gelmeyebilir.

Sıralanan bu özelliklerin yanısıra genelde turist adını alan kişinin; gelişmiş bir ülke temsilcisi olması, gelişmiş bir ülke insanının gereksinimlerinin de gelişmiş olması nedeniyle kalite konusunun da temel ilgilisi olduğu, bu unsurun gereksinimlere göre farklılaşan talep yaratması, turistik ürüne eğilimin kaçınılmazlığını ortaya çıkarmaktadır.

Turizm olayına katılan tüketiciler, seyahat ve geçici konaklamalarında yüzlerce ürünü kullanmak durumundadırlar. Bu ürünlerin tamamı turistik ürünler olarak

(6) Öcal USTA, "Turizm, Turizm Olayına ve Türk Turizm Politikalarına Yapısal Yaklaşım", Sumbül Basımevi, İst., 1988, s. 10

(7) Öcal USTA, a.g.e., s. 166

tanımlanmaktadır. Bu bağlamda turistik ürün, turizm ürünü ve turist ürünü olarak iki bölümde incelenebilir ⁽⁸⁾.

Bir ülke veya bölgenin sahip olduğu turistik kaynakların ve hizmetlerin tümü turizm ürününü oluşturmaktadır. Doğal güzellikler, tarihsel ve arkeolojik değerler, iklim özellikleri, kültürel veriler, dini yapılar konaklama tesisleri, yiyecek - içecek üniteleri örnek verilebilir ⁽⁹⁾.

Turist ürünü ise, turistin evinden ayrılışından tekrar evine dönünceye kadar geçirdiği tüm deneyim ve satın aldığı gezi programından oluşmaktadır. Turistin seyahati boyunca yararlandığı mal ve hizmetlerin tümü; örneğin, turistin yararlandığı bir uçak koltuğu, bir otelin yatağı ve güneşli bir sahildeki dinlenme bir turist ürünüdür.

Turistik ürünler, kendini oluşturan unsurlara göre; çekicilik, yararlılık ve ulaşılabilirlik gibi kriterlere göre farklılıklar gösterebilmektedir ⁽¹⁰⁾.

ARAŞTIRMANIN SINIRLARI

Araştırmanın kapsamındaki Aydın ili, Ege bölgesinin güneyinde bulunmaktadır. 37°44' ve 38°08' kuzey enlemleri ile 27°23' ve 28°52' doğu boylamları arasında yer alan il, 8007 km² lik bir alan kaplamaktadır. Merkez ilçenin (Aydın) alanı ise 3300 km² dir. Aydın ili, batıda Ege Denizi, doğuda Denizli, kuzeyde İzmir, güneyde Muğla, kuzeydoğuda ise Manisa illeri ile komşudur.

(8) Saime ORAL, "Türk Turizm Pazarlamasında Dağıtım - Fiyat Politikaları ve Turist Profili Analizi", İstiklâl Mat. İzmir, 1988, s. 97 - 98

(9) Nazmiye ÖZGÜÇ, "Turizm Coğrafyası", İ.Ü. İletişim Fakültesi, Basımevi. Yayın No : 3203, İstanbul, 1994, s. 75

(10) Hasan OLALI, Alp TİMUR, "Turizmin Türk Ekonomisindeki Yeri", Ofis Tic. Mat., İzmir, 1986, s. 203

ARAŞTIRMANIN AMACI, YÖNTEMİ VE SINIRLILIKLAR

Genel olarak Türk toplumunun, yapısı gereği dışa kapalı bir hayat tarzı vardır. Bu doğal olarak tarımsal yapının ağır basmasından, sosyal değer yargılarının kitlelerin ve dolayısıyla fertlerin davranışlarını biçimlendirmesinden, geleneksel alışkanlıkların toplum hayatındaki etkisinin fazla olmasından ileri gelmektedir. Bu özelliklerin Türkiye'deki turizm hareketleri üzerinde önemli etkileri vardır.

Türkiye'de turizmin gelişmeye başlaması ile birlikte turistik hareketlerin yoğun olduğu Ege Bölgesi, günümüzde de sahip olduğu turistik potansiyeli ile önemini korumaktadır. Özellikle 1980 sonrası Ege Bölgesi'nde Aydın'ın Kuşadası, Didim, Davutlar gibi kıyı kesimlerinde hızla gelişmeye başlayan turizmin, Türk turizminde de lokomotif görevi üstlendiğini görüyoruz.

Üretim ve tüketim ilişkisinin en yoğun yaşandığı sektör olan turizmde, sınırlı kaynakların sınırsız ihtiyaçlara seferber edilmesinden dolayı, bugün turizmin gerek ekonomik gerekse insani boyutu büyük önem kazanmıştır. Bu yüzden Aydın'ın sahip olduğu turistik potansiyel kaynaklarını tesbit edip bu potansiyelin kullanılabilirliğini belirlemek, kullanılamayan atıl kapasiteyi harekete geçirecek projeleri ortaya koymak amacıyla bu çalışma yapılmıştır.

Bunun yanı sıra il merkezindeki orta dereceli okulların ortaokul ve lise son sınıf öğrencilerine anket uygulayarak ailelerin tatil eğilimlerini belirlemek istedim. Bunu yapmaktaki amacımız ise; katılımcıların tatil anlayışlarını ortaya çıkarmak, ilin mevcut turizm potansiyellerinin ve çeşitliliğinin ne oranda ve ne kadar doğru kullanıldığını tesbit etmektir.

Araştırma yapılırken verileri toplama aşamasında; genel olarak yazılı belgeler tarandı ve kaynaklar derlendi. Bunun yanında Aydın İl Turizm Müdürlüğü yetkilileri ile yüz yüze görüşmeler yapıldı. İl merkezinin tatil eğilimlerini belirlemek amacıyla ise anket yöntemi uygulandı. Aydın'ın turizm potansiyelini ortaya koyacak Aydın Valiliği turizm ihtisas komisyonunun raporu dışında ciddi bir çalışma ile karşılaşılmadı. Yine anket uygulama aşamasında bazı okulların ankete katılmaması, bazı okulların ve öğrencilerin anketi çok ciddiye almadan soruları yanıtlaması anket sonuçlarının %100

güvenirliliği konusunda şüpheler yaratmaktadır. Nihayet bazı istatistiklerde son yılların rakamlarına ulaşılammaması da ayrı bir sorundur.

Yoğun çalışmalar sonrasında ortaya çıkan bu çalışma hocam Doç. Dr. Erkan şEN'in yürütmekte olduğu çalışmaya paralel olarak hazırlanmış ve asıl esin kaynağını oradan almıştır. Hocamın Ege Bölgesi geneline yönelik olarak yürüttüğu çalışmanın bir ayağını oluşturan bu çalışma ile kapsam bakımından benzerlik taşıyan başka bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Özellikle bir ildeki tatil eğilimlerinin ortaya çıkarılması ve bunun yörede turizmin gelişimine ne ölçüde katkı yaptığı ya da mevcut potansiyeller ile ne kadar örtüştüğu, araştırmayı bu bakımdan daha önemli kılmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

AYDIN İLİNDE TURİZM TALEBİNİ KARŞILAYAN

FİZİKİ VE BEŞERİ EKONOMİK FAKTÖRLER

I. AYDIN İLİNİN GENEL FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

A- AYDIN İLİNİN JEOLojİK YAPISI

Aydın'ın genel jeolojik yapısını, Büyük Menderes masifi denilen metamorfik kütleler belirtir. “Büyük Menderes masifinin ana çekirdeğini, fazla metamorfize olmuş gözlü gnayslar meydana getirmiştir. Bunlar Çine, Bozdoğan ve Söke ilçelerine kadar uzanan saha dahilinde yer alırlar ve ilin kuzeyini kaplarlar. Gözlü gnaysların üzerinde, ayrı bir jeolojik ünite olarak yer yer mikaşist, kalkışist, kuvarsit ve grafitik şistlerden oluşan kayalar bulunur.”⁽¹¹⁾

Büyük Menderes ovası, paleozoyik yaştaki Büyük Menderes masifinin ortasından geçmektedir. Bu ova, IV. jeolojik zamanda meydana gelen tektonik hareketler sırasında çöken sahalara (graben) tekabül eder. Nitekim, Büyük Menderes Ovası, kuzeyinde ve güneyinde uzanan fay hatlarıyla sınırlanmış ve sonradan alüvyonlarla örtülmüş genç bir çöküntü alanıdır. Öte yandan, aynı tektonik hareketler sırasında meydana gelen ve güneydoğu - kuzeybatı yönünde uzanan ikincil çöküş zonları bulunmaktadır. Bu ikincil çöküş zonları ile Büyük Menderes çöküş zonu, neojen yaştaki sedimanlarla örtülmüş durumdadır. Nitekim, söz konusu zonlar ile Karacasu yarığı, Kuyucak ve Koçarlı'nın kuzeyindeki yerel bölgeler kalker, gre, marn, kumlu ve killi sedimanlarla kaplıdır⁽¹²⁾. Sedimanlarla kaplı bu sahalarda, aynı zamanda zengin linyit kömürü yataklarına sahiptir. Bu nedenle, ilin ekonomik değeri artıran sahalarda arasındadırlar.

Büyük Menderes ovasının kuzeyinde ve güneyinde uzanan dağ sıraları, IV. jeolojik zamandaki tektonik hareketler sırasında yükselen sahalara (horst) tekabül etmektedir. Bu yüksek sahaların büyük bir bölümü kristalen şistlerle kaplıdır. Büyük

(11) Süha GÜNEY, “Büyük Menderes Bölgesi”, İ.Ü.E.F. Coğrafya Ens. Yayınları, No : 79, İstanbul, 1975, s. 8

(12) Sühan GÜNEY, a.g.e., s. 9

Menderes ovasının kuzeyinde uzanan Aydın dağlarının güneye bakan dik yamaçlarında neojen kalkerleri yaygındır. Öte yandan, Karacasu ilçesinin büyük bir bölümü, Yenihisar ilçesinin tamamı ve Bozdoğan ilçesinin güneyinde uzanan sahalar, neojen kalkerleri ile kaplıdır. Kuşadası ve Germencik ilçelerinde mermerler geniş sahalar kaplamaktadır ⁽¹³⁾. Büyük Menderes çöküntü zonu ile diğer ikinci çöküntü zonlarına yerleşen nehir ve derelerin her iki tarafında alüvyonlarla kaplı geniş sahalar yer almaktadır.

B- AYDIN İLİNİN JEOMORFOLOJİK YAPISI

1. DAĞLAR

İl topraklarının hemen hemen ortasından geçen ve doğu - batı doğrultusunda uzanan Büyük Menderes vadisinin güneyinde ve kuzeyinde, birbirine bazen yaklaşan bazen de uzaklaşan iki dağ sırası yer almaktadır.

Büyük Menderes vadisinin kuzeyinde uzanan dağlara genel olarak, "Aydın dağları" adı verilir. İlin kuzeydoğusunda Dinar yakınlarından başlayan Aydın dağları, 300 km lik bir mesafe boyunca uzanarak, batıda Ege Denizi kıyılarında son bulur. Kolay aşmabilen kütlelerden oluşan bu dağlar, dar ve derin vadiler tarafından yer yer parçalanmış bir durumdadır⁽¹⁴⁾. Söz konusu vadilerin tabanlarında, kuruyan sel yataklarının çakılları görülür. Kuzeyindeki Küçük Menderes vadisi ile güneyindeki Büyük Menderes vadisi arasında bir duvar gibi uzanan Aydın dağları, pek yüksek olmamalarına rağmen, geçit vermezler. Bu nedenle, İzmir - Aydın karayolu ve demiryolu, bu dağların etekleri boyunca uzanarak Ovacılık ve Gümüş dağı arasındaki vadi kanalıyla Selçuk ilçesine ulaşır. İzmir - Aydın karayolu ve demiryolu, Selçuk ilçesinden Denizli'ye kadar olan mesafe boyunca Büyük Menderes vadisini takip eder. Yine, kuzey - güney doğrultusunda uzanan Nazilli - Ödemiş karayolu ile Aydın - Tire karayolu, Aydın dağları üzerindeki yüksek geçitleri aşmak suretiyle ulaşımı sağlayan yollardır.

Ülkemizin, Alp sistemine bağlı genç orojenik kuşaklarından biri olan Aydın dağları üzerinde düzlükler, yok denecek kadar azdır. Nitekim, bu dağlar üzerindeki belli başlı

(13) İbrahim ATALAY, "Aydın İlinin Doğal Ortam Koşulları ve Ekosistemleri", Eğitim Bil. Derneği, B.E.F. Yayını, Sayı : 4, İzmir, 1993, s. 35 - 36

(14) İbrahim ATALAY, a.g.e., s. 41

yüksek zirveler ve yükseklikleri şöyledir: Membaba 1647 m, Oyukludağ 1479 m, Karlıdede 1724 m dir ⁽¹⁵⁾.

Büyük Menderes nehrinin güneyinde yer alan ve genel olarak doğu-batı doğrultusunda uzanan dağlar, geniş düzlüklerle birbirinden ayrılmış kütleler görünümündedir. Büyük Menderes nehrinin tali kollarından biri olan Dandalas çayının doğusunda Babadağ'ın yamaçları yükselir. Denizli ili sınırları içinde uzanan Babadağ'ın en yüksek noktası 2380 m.'dir. Dandalas çayı ile Babadağ arasında kalan sahada, Karacasu yaylası ile Karıncalı dağ (1599 m.) yer almaktadır. Aydın ilinin en yüksek dağı Madran dağı (1792 m.)'dır. Madran dağı, üç tarafı vadilerle yarılmış büyük bir kütlenin ortasında yükselmektedir. Çine çayının batısında, Gökbel dağı ile üzerinde girintili-çukuntulu kayalıklardan oluşan tepelerin yükseldiği Beşparmak dağları yer alır. Beşparmak dağları, Bafa gölünün çevresinde dolandıktan sonra Ege Denizi'nde son bulur.

2. OVALAR VE YAYLALAR

IV. Jeolojik zamanda meydana gelen tektonik hareketler sırasında çöken sahalara tekabül eden Büyük Menderes ovası, Batı Anadolu'nun en geniş ovası durumundadır. Ovanın yüzeyi, Büyük Menderes nehrinin getirdiği alüvyonlarla örtülüdür. Bu bakımdan ova, ülkemizin en verimli tarım alanlarından birini teşkil etmektedir. Menderesler çizerek akan Büyük Menderes nehri, bazen kuzeyindeki bazen de güneyindeki dağ sıralarına yaklaşır. İl sınırları içerisindeki uzunluğu 281 km olan Büyük Menderes ovasının genişliği, zaman zaman 20 km yi bulur. Büyük Menderes ovası, bulunduğu yörelere göre yerel isimleri ile anılır. Nitekim, batıdan doğuya doğru sıralanan Söke ovası, Koçarlı ovası, Karpuzlu ovası ve Çerkez ovası bunlardandır.

Cumhuriyet'ten önceki dönemde sazlık ve bataklıklarla kaplı olan Büyük Menderes ovasında, tarım alanları oldukça azdı. Cumhuriyetten sonraki dönemde bataklıkların kurutulması, sulama kanallarının açılması, baraj ve regülatörlerin kurulması gibi çalışmalar sonucunda, ovanın hemen tamamı tarıma elverişli bir duruma geldi.

Kuzeybatı - güneydoğu doğrultusunda uzanan çöküntü zonlarına yerleşen ve kuzeyde Büyük Menderes nehrine karışan Dandalas çayı, Çine çayı ve Akçay vadileri

(15) İbrahim ATALAY, a.g.e. s. 41

arasında, ikinci derecede geniş ova düzlükleri yer alır. Bunların başında Çine ovası gelir. Nitekim, Çine ovası, Büyük Menderes ovasından sonra ilin ikinci büyük ovasıdır. Gökbek ve Madran dağları arasında kuzey - güney doğrultusunda uzanan Çine ovasının yüzeyi, Çine çayının getirdiği alüvyonlarla örtülüdür. Çine çayına dökülen Karpuzlu çayı çevresinde geniş alanlar kaplayan Karpuzlu ovası ile Bozdoğan - Nazilli karayolunun doğusunda yer alan Çerkez ovası, ikinci derecede önemli diğer düzlüklerdir. Öte yandan, Samson dağlarının batısında yer alan ve bir ay şeklinde Ege Denizi'ne doğru açılan Davutlar platformu, ilin başlıca düzlükleri arasındadır.

Aydın'da geniş alanlar kaplayan platolar yoktur. Ancak, dağların eteklerinde yer alan dolayısıyla yüksekliği pek fazla olmayan küçük düzlükler bulunmaktadır. Halkın, yaz aylarında serinlemek amacıyla çıktığı bu yaylalar, aynı zamanda hayvancılık faaliyetlerinin sürdürüldüğü sahalardır. Aydın ili sınırları içerisinde yer alan ve gerek turizm gerekse hayvancılık açısından önemli bir potansiyel arzeden yaylaları Paşa, Madran, Karacasu, Sarıcaova, Hacıoğlu ve Kaplan Yaylaları olarak sıralayabiliriz.

Yaz mevsiminde sıcaklıkların yüksek değerlerde seyrettiği Aydın'da, serinleme ve dinlenme bakımından elverişli koşullara sahip olan yaylaların önemi giderek artmaktadır. İlde mevcut turizm talebinin, önümüzdeki yıllarda büyük ölçüde yaylalara yönelmesi dolayısıyla yaylaların, ekonomik açıdan daha da önem kazanması beklenmektedir.

3. JEOMORFOLOJİK EVRİM

Aydın ilinin bulunduğu sahanın bugünkü topoğrafya şeklini alması, bölgede kırılmalara neden olan tektonik hareketler ve buna bağlı olarak akarsuların aşındırma ve biriktirme faaliyetleri sonucunda meydana gelmiştir. Jeolojik dönemlere göre, bölgenin jeomorfolojik yönden evrimi kısaca şöyledir ⁽¹⁶⁾:

Neojen başlarında, asıl Ege bölümünde yer alan Menderes masifi, Paleozoyik dönemden beri sürekli aşınmaya uğradığı için önemli ölçüde düzleşmiştir. Neojen başlarında meydana gelen faylanma sonucunda, Gediz ve Büyük Menderes grabenlerinin bulunduğu saha çökerek birer graben halini almış ve bu graben dahilinde Neojen gölleri

(16) İbrahim ATALAY, a.g.e., s. 43 - 44

yerleşmiştir. Bu göl havzalarında ayrıca, organik maddelar birikmiş ve yer yer kömür oluşumları meydana gelmiştir.

Neojen sonunda Ege Denizi'nin de oluşumuna neden olan bu dönemdeki yer hareketleri sırasında Gediz, Büyük ve Küçük Menderes grabenlerinin bulunduğu sahalara çökmüş, buna karşılık; grabeni çevreleyen sahalara yükselmiştir ⁽¹⁷⁾. Çöken sahalara (graben) ile yüksekte kalan sahalara (horst) arasında birkaç yüz metreyi bulan yükselti farkları meydana gelmiştir.

Neojen sonu Kuaterner başında, özellikle Aydın dağlarından taşınan malzemelerin grabenin kuzey etekleri boyunca birikmesi ile günümüzde Ortaklar ile Kuyucak arasında uzanan birkaç yüz metre kalınlığındaki kumlu ve çakıllı depolar meydana gelmiş ve Aydın dağları, grabenin seviyesine göre akarsular tarafından parçalanmıştır.

Kuaterner döneminde tekrar dikey yönde faylanma hareketleri olmuş ve grabenin kenarlarında uzanan eski faylar canlanırken, onlara paralel olarak uzanan yeni faylar meydana gelmiştir. Bunun sonucu olarak, graben sahası tekrar çökmeye uğrarken, faylarla da Aydın dağlarının eteklerinde uzanan depolar akarsularla parçalanmış, akarsuların getirdiği malzemeler **“Büyük Menderes nehrinin bu oluğa yerleşmesi ile de alüvyonlaşma başlamıştır. Büyük Menderes nehri, Ege Denizi'nin seviyesine göre oluğu doldurmaya yönelmiştir. Doğudan batıya doğru ilerleyen bu alüvyonlaşma sonucu, günümüzde graben içerisinde yerleşmiş bulunan Büyük Menderes ovasının oluşumu sağlanmıştır.”** ⁽¹⁸⁾

Grabenin yani Büyük Menderes ovasının kuzey kesiminde uzanan kırık hatların varlığına bağlı olarak, bölgede tarihi dönemlerde ve çok yakın geçmişte şiddetli depremler meydana gelmiştir. Günümüzde de bu depremler, çok zayıf olarak, zaman zaman şiddetli bir şekilde devam etmektedir. Yine söz konusu kırık hatların varlığına bağlı olarak, grabenin kuzey kenarındaki Kızıldere ve Germencik dolaylarında sıcak su kaynakları ve buhar (jeotermal enerji) çıkmaktadır.

(17) İbrahim ATALAY, “Denizaltı Jeolojisi ve Jeomorfolojisi”, D.E.Ü. Basımevi, İzmir, 1993, s. 236

(18) İbrahim ATALAY, “Genel Fiziki Coğrafya”, Genişletilmiş, 2. Baskı E. Ü. Basımevi, İzmir, 1992, s. 219

C- AYDIN İLİNİN TOPRAK ÖZELLİKLERİ

Aydın ilinde, toprak oluşumunda etkili olan iklim, zaman, topoğrafya - jeomorfoloji ve ana materyal özelliklerine bağlı olarak, fiziksel ve kimyasal özellikleri birbirinden çok farklı toprak grupları meydana gelmiştir. İl dahilinde iklim şartlarının etkisi ile oluşan topraklara, ovanın eski yüzeyleri üzerinde ve Bafa gölü çevresindeki kalkıştılar üzerinde rastlanmaktadır. İlin diğer kesimlerinde yer alan toprakların oluşumunda, jeomorfoloji ve ana materyal şartları etkili olmuştur. Toprak oluşumunda etkili olan süreçlere göre, ilin toprakları ve özellikleri şöyledir:

1. ZONAL TOPRAKLAR

“İlin Büyük Menderes oluğu ile Çine ovasında, eski toprak sınıflandırma sistemine göre kırmızı Akdeniz veya Terra - rossa, yeni sisteme göre Alfisol ordosuna giren topraklar yaygındır.”⁽¹⁹⁾ Bu topraklara Büyük Menderes ovasının özellikle kuzey kesiminde eski alüvyonlar üzerinde rastlanmaktadır. “Bafa gölünün güney kesiminde yer alan kalkıştılar ve Neojen kireçtaşlarının çatlak ve tabaka yüzeyleri boyunca da kırmızı renkli Akdeniz toprakları gelişmiş durumdadır. Bu sahalarda topraklar, kireçtaşının erimesi sonucu artakalan killeri üzerinde geliştiği için killi bünyededirler.”⁽²⁰⁾ Söz konusu toprakların özelliği, kuvvetli oksitlenmeden dolayı toprağın kırmızımsı renkli olması ve toprağın alt horizonlarında demirli ve alüminyumlu bileşiklerin toplanmasıdır. Ayrıca, yeterli yıkanma olduğu için, toprakta bulunan karbonatlar önemli ölçüde taşınmıştır. Karstik çukurların (uvala, polye) dışında, bu topraklar üzerinde tarım yapılmamaktadır. Ancak, bu tür topraklarla kaplı olan sahalar, orman ve zeytinlik olarak kullanılmaya elverişlidir. Verimlilik bakımından, orta derecede verimli olan bu topraklar, kireç bakımından oldukça fakirdir.

(19) İbrahim ATALAY, “Türkiye Coğrafyası”, Gözden Geçirilmiş, 5. Baskı, E.Ü. Basımevi, İzmir, 1997, s. 238

(20) İbrahim ATALAY, a.g.e., s. 53

2. İNTRAZONAL TOPRAKLAR

Oluşumlarında topoğrafya ve drenaj şartlarının etkili olduğu bu topraklara, arızalı dağlık alanların eğimli yamaçlarında rastlanmaktadır.

“Menteşe ve Aydın dağlarının özellikle eğimli yamaçlarında devamlı toprak aşınmasından dolayı, bu topraklar üzerinde ana materyalin etkisi kuvvetle hissedilmektedir. Söz konusu sahalarda sadece A ve C horizonu olan bu topraklar, genellikle sığ ve kumlu bünyededirler.”⁽²¹⁾ Toprakların kumlu olması, gnays anakayasının ayrışmasından ileri gelmektedir. Verimlilikleri oldukça düşük olan bu topraklar, aşınmaya karşı da zayıf direnç göstermektedirler⁽²²⁾. “Aşınmanın aktif olduğu sahalarda ise topraklar genellikle taşlı (litosol) ve çok sığdır. Sürekli olarak meydana gelen aşınma, bu topraklarda normal profil oluşumunu engellemektedir. Bu nedenle, söz konusu topraklar, oluşum bakımından doğuş veya başlangıç safhasındadırlar. Bu özelliklerinden dolayı bu topraklar, yeni sistemde inceptisol ordosu içinde yer almaktadır.”⁽²³⁾

“Aydın dağlarının kuzey eteklerinde, ova yüzeyinden başlayarak 500 - 600 m.'ye kadar çıkan sahalarda dahilinde yer alan eski yamaç depoları üzerinde kumlu - çakıllı malzemelerden ibaret olan regosol'ler yaygındır.”⁽²⁴⁾ Bu depolar üzerinde, olgun profil bulunmamaktadır. Bunun nedeni, söz konusu depolar üzerinde aşınmanın sürekli olarak devam etmesi ve depo geçirgen olduğu için suyu yeteri kadar tutamaması dolayısıyla ayrışmanın olmamasıdır. Deponun kumlu olduğu sahalarda topraklar da kumlu, çakıllı olduğu sahalarda topraklar da çakıllıdır. Bu depolar dahilinde çimontalaşmış kumtaşı ve miltaşı tabakalarının yüzeye çıktığı sahalarda toprak işlemesi oldukça zordur.

“Aydın dağlarının güneye bakan yamaçlarında yer alan kaba malzemeli depoların altında ve Bozdoğan oluğu, Bafa gölünün batısı ile Milet dolaylarında yer alan kumlu - milli malzemeler üzerinde; genellikle balçık bünyede, sarımsı, beyazımsı yer yer kırmızımsı renklerde topraklar bulunmaktadır. Bu topraklar,

(21) İbrahim ATALAY, a.g.e., s. 53

(22) İbrahim ATALAY, “Toprak Coğrafyası”, E.Ü. Edb. Fak., Yayınları No : 8, İzmir, 1989, s. 337

(23) İbrahim ATALAY, a.g.e., s. 53

(24) İbrahim ATALAY, a.g.e., s. 54

Neojen çökellerinin kısmi ayrışması ile meydana gelmiştir. Genellikle geçirgenliği ve havalanması iyi olan bu topraklar, bağ - bahçe tarımına son derece uygundur.”⁽²⁵⁾ Nitekim, söz konusu topraklar üzerinde sürekli olarak tarım yapıldığı için toprak horizonları birbirine karışmıştır.

3. AZONAL TOPRAKLAR

Ova dahilinde alüvyonlaşmanın sürekli olarak devam ettiği sahalarda azonal kategoriye dahil olan topraklar yer almaktadır. İl dahilinde en büyük toprak grubunun başında, Büyük Menderes ovası dahilinde yaygın olan alüvyal topraklar gelmektedir. Genellikle kum ve mil boyutundaki alüvyonlardan oluşan bu topraklar, alüvyonun özelliğine göre kumlu, milli, kumlu - killi bünyeye sahiptirler. Alüvyal toprakların büyük bir bölümünde kireç miktarı son derece azdır.

“Büyük Menderes oluğu ile Büyük Menderes’e kavuşan ana akarsuların taşkın yataklarında hidromorfik alüvyal topraklar yer almaktadır.” (26) Bu topraklara, Bafa gölünün batı kesiminde ve Menderes nehrinin terkedilmiş yatakları dahilinde de rastlanmaktadır. Genellikle milli malzemelerden oluşan ve yüksek miktarda organik madde içeren bu topraklar, devamlı su altında kaldıkları için hidrojen iyon konsantrasyonu yüksektir.

“Büyük Menderes deltasının batı kısmında, özellikle Söke ile Ege Denizi arasında kalan sahalarda halomorfik topraklar yaygındır.” (27) Fazla tuzlu olmaları sebebi ile tarıma uygun olmayan bu topraklar üzerinde bazı ıslah tedbirleri alınmaktadır. Nitekim, Söke’nin güneybatı kesiminde kanallara su basılarak toprak yıkanmakta, yıkanan topraktan tuzlar önemli ölçüde uzaklaşmakta ve toprak, bir - iki yıl tarıma alınmaktadır. Ancak bu süre zarfında topraklar kapilarite ile tekrar tuzlaşmakta, toprağın tekrar tarıma alınması için yıkanma işleminin yeniden yapılması gerekmektedir.

“Aydın dağlarından ovaya doğru açılan sel derelerinin yayıldıkları sahalarda yer alan geniş birikinti koni ve yelpazeleri üzerinde koluviyal

(25) İbrahim ATALAY, a.g.e., s. 54

(26) İbrahim ATALAY, a.g.e., s. 54

(27) İbrahim ATALAY, a.g.e., s. 54

topraklar yaygındır.”⁽²⁸⁾ Dolayısıyla bu toprak ve / veya depolar, kumlu ve çakıllıdır. Hatta depo dahilinde büyük çakıl ve bloklara da rastlanmaktadır. Fizyolojik derinliği çok fazla olan bu topraklar, kurakçıl ağaçların özellikle de incirlerin yetiştirilmesi için son derece uygun topraklardır.

Aydın dağlarından Büyük Menderes ovasına doğru açılan akarsuların yatakları boyunca, genellikle kum ve çakıllardan oluşan malzemeler yaygındır. Ayrıca Büyük Menderes deltasının Ege denizi ile bağlantı kurduğu sahalarda dalga ve rüzgârların etkisi ile oluşmuş kıyı kumulları yer almaktadır.

D- AYDIN İLİNİN İKLİM ÖZELLİKLERİ

Fiziki çevrenin görünümünü ve doğal çekiciliğini ortaya koyan unsurlar arasında yer alan iklimin turizm faaliyetleri üzerinde önemli etkileri bulunmaktadır. Bu yüzden, Aydın ve yakın çevresinde turizm potansiyelinde temel unsur olan iklimin ne dereceye kadar uygun şartlar gösterdiğini öncelikle incelemek gerekir.

İnsanın kendini rahat hissedebileceği 17°C - 24.9°C arasındaki sıcaklık değerleri, Aydın ve çevresinde 128 ile 158 gün arasındaki bir dönemde etkili olmaktadır. Bu dönemler yılın %35.1'i ile %43.3'ünü kapsamaktadır⁽²⁹⁾.

Radyasyon özelliklerine baktığımızda, Aydın ve çevresinde tüm yıl boyunca alınan ısı, verilen ısıdan fazla olduğu yani termik bilançonun pozitif değerler gösterdiği belirlenmiştir. Nitekim yörede güneşlenme süresi kışın bazan 7 saatin, yazın 12 saatin üzerine çıkabilmektedir. Ancak Nisan ayından Ekim ayı sonuna kadar süren dönemde gerçek ortalama güneşlenme süresi 7 saatten fazla olup, yeryüzüne ulaşan net radyasyon 100 cal/cm²/gün'den yüksektir⁽³⁰⁾. 7 - 8 ay kadar süren bir dönemde, termik bilançonun her ayda pozitif ve güneşlenme süresinin uzun olması nedeniyle Kuşadası, Davutlar, Didim gibi kıyı alanlarının “solar iklim” bakımından elverişli koşullara sahip olduğu söylenebilir.

(28) İbrahim ATALAY, a.g.e., s. 55

(29) Asaf KOÇMAN, Özgürel M. “Sağlık ve Deniz Turizmi Açısından Ege Bölgesi, Kıyı Kuşağı İklim Koşullarının İncelenmesi”, İ.T.Ü. Meteoroloji Müh. Bölümü, “İkinci Ulusal Meteoroloji Kongresi” Bildiriler, İstanbul, 1991, s. 5

(30) Asaf KOÇMAN, Özgürel M., a.g.b., s. 6

Yörede günlük yağış verilerinin değerlendirilmesi sonucunda, ortalama olarak 176 - 177 günlük kurak bir dönem ortaya çıkmıştır. Bu, oran olarak yılın %48.4'ünü kapsamaktadır. Yani ilde yaklaşık olarak yılın yarısı kurak geçmektedir. Kurak devrenin turizm faaliyetlerinin yoğun olduğu döneme rastlaması, ilde yağış şartlarının turizm üzerindeki olumsuz etkilerini ortadan kaldırmaktadır.

Nisbi nem için rahatlık sınırı ise %30 ile %70 olarak kabul edilmektedir ⁽³¹⁾. İnsan yaşamı açısından uygun görülen 17 - 24.9 °C arasındaki sıcaklık değerlerinin etkili olduğu dönem boyunca, Aydın ve çevresinde nisbi nem oranı günlük ortalama olarak %70'den az olup %30 oranının altına düşmemektedir. Kuşadası, Davutlar, Güzelçamlı, Yenihisar arasındaki kıyı şeridinde nemlilik oranı iç kesimlerden fazla olsa da bunaltıcı koşullara ulaşmamaktadır. Ancak yıl boyunca bu yerlerde birkaç gün (özellikle temmuz - ağustos döneminde) bunaltıcı koşullar etkili olabilmektedir. Sonuç olarak; araştırma alanında kıyı rekreasyonunu ilgilendiren aktivitelerin büyük çoğunluğunun gerçekleştiği dönemde hava sıcaklıkları ile birlikte nisbi nem değerleri de uygun şartlar göstermektedir.

Yörede, Nisan ayından itibaren kuzey ve kuzeybatı yolu ile Yunanistan ve Balkanlar üzerinden gelen yaz poyrazları ile kara ve denizlerin farklı ısınmasından kaynaklanan meltem rüzgârları, bütün Ege kıyılarında olduğu gibi araştırma alanında da yazın sıcaklığın bunaltıcı etkisini hafifletmektedir. Ekim ayna kadar etkili olan bu rüzgârlar, yörenin kıyı bandında sörf yapma imkânını sağlamaktadır. Özellikle uluslararası sörf, yat yarışı ve kürek sporlarının son yıllarda yoğunluk kazanması bölgeye gelen yabancı turist sayısını olumlu yönde etkilemiştir.

Sonuç olarak, iklim elemanları bir bütün olarak incelendiğinde; araştırma alanında iklimin turizme etkisinin olumlu olduğu görülür. Bununla birlikte, nisbi nem ile sıcaklık arasındaki ilişkiden doğan bunaltıcı hava koşullarının, araştırma alanında zaman zaman da olsa ortaya çıktığını görmekteyiz. Ancak, bu olumsuz koşullar bir kaç gün gibi kısa bir süre devam etmektedir. Araştırma alanında, mayıs ayından ekim sonuna kadar devam eden bir turizm dönemi belirlenmiştir. Ekim ayında görülebilecek yağışlar turizmi

(31) Asaf KOÇMAN, Özgürel M., a.g.b., s. 6

olumsuz yönde etkilese de zaten kasım ayı başında artık iklim koşulları özellikle deniz turizmi sezonunu noktalamaktadır.

E- DİĞER DOĞAL ÇEKİCİLİKLER

1. GÖLLER

İlin en büyük gölü Bafa gölüdür. Büyük Menderes nehrinin körfezin ağzını doldurması sonucunda oluşan bir alüvyon set gölüdür. Gölde kefal, sazan, levrek ve yayın balıkları yaşar. Göl içinde, üzerinde bir takım tarihi eserler bulunan küçük adalar vardır. Bafa Gölünün özellikle yörede düzenlenen turlar kapsamında bir mola noktası olarak kullanımı sağlanabilir. Özellikle Kuşadası - Didim - Milas - Bodrum - Marmaris güzergâhında kıyı boyunca düzenlenen turlarda kesinlikle bir uğrak noktası olması sağlanmalıdır.

Aydın'da yer alan Karina ve (Samson Dağı eteklerinde) Azap (Söke'de Beşparmak Dağlarının kuzeyinde) gölleri turistik önem arzetmemekle birlikte, bu dağlarda yeralan yaylaların turizme açılması sonucunda yazın; balık avlama, dinlenme, piknik ve su sporları açısından değerlendirilebilirler.

2. DOĞAL BİTKİ ÖRTÜSÜ

İlde yaygın olan ve ilin doğal ortam şartları ile denge halinde bulunan bitki toplulukları, “Asıl Akdeniz” ve “Akdeniz Dağ Kuşağı” olmak üzere iki ana formasyona ayrılmaktadır.

İlin alçak kesimlerinde yaygın doğal bitki örtüsü makilerden oluşmaktadır. Özellikle kızılçam ormanlarının tahrip edildiği yerlerde hakim olan maki topluluğunu oluşturan üyelerin başında, kermez meşesi (*Quercus coccifera*) gelmektedir. Bu topluluğun diğer üyelerini keçiboğan (*Calycotome villosa*), akçakesme (*Phillyrea latifolia*), kocayemiş (*Arbutus unedo*), sandal (*Arbutus andrachne*), defne (*Laurus nobilis*), erguvan (*Cercus siliguastrum*), menengiç (*Pistacia terebinthus*), yabani

zeytin (*Olea oleaster*), taban suyunun yüksek olduğu yerlerde zakkum (*Nerium oleander*), hayıt ve katır tırnağı (*Spartium junceum*) oluşturmaktadır ⁽³²⁾.

Makilerin en yaygın olarak bulunduğu Dilek Yarımadası milli parkın da; defne, sandal, yabancı zeytin, kocayemiş, menengiç, sakız, katran ardıcı, boylu ardıç, kermez meşesi ve tesbih gibi bitki türleri oldukça yaygındır. Makilerin yoğun olarak bulunduğu bir başka alanda Bafa gölünün güneybatısı'dır.

Makilerin tahrip edildiği, özellikle yerleşim merkezlerine yakın sahalar ile aşırı hayvan otlatılan sahalarda “garig” denilen çalı toplulukları da yaygındır. Dikenli, diz boyu yüksekliğindeki bu türlere örnek olarak, abdest bozan (*Sarcopoterium spinosum*), diken çalısı (*Poterium spinosum*), tüylü laden (*Cistus creticus*), sarı çiçekli yasemin, kırıç otu ve funda (*Erica manipuliflora*) örnek verilebilir ⁽³³⁾.

Aydın ve çevresinde 700 m'ye kadar, Samson dağları ve güneydeki Menteşe dağlarının güney yamaçlarında ise 1000 m'ye kadar asıl Akdeniz bitki topluluğunun karakteristik ağacı olan kızılçamlar (*Pinus brutia*) yaygındır.

Aydın dağlarının güneye bakan yamaçlarında ise meşe topluluklarının baskın olduğu görülmektedir. Söz konusu sahada saçlı meşe (*Quercus cerris*), palamut meşesi (*Quercus ithaburensis* subsp. *Macrolepis*), mazi meşesi (*Quercus infectoria*) ile yükseklerle doğru kestane ve çitlenbik gibi ağaç türleri yer almaktadır ⁽³⁴⁾. Hasköy havzasında, kültür olarak yetiştirilmiş olan kuzu kestanesi bulunmaktadır. Ayrıca Aydın dağlarında küçük bir sarıçam ormanı da bulunmaktadır.

Menteşe dağlarında 800 m'den sonra ve Aydın dağlarının üst kesimlerinde, kızılçam ormanlarından sonra, Akdeniz dağ kuşağında karaçam (*Pinus nigra*) ormanları ve karaçam içinde yer yer kestane ve relik olarak ıhlamur türlerine rastlanmaktadır. Koçarlı ilçesinde ise; ülkemizde Bergama Kozak yaylasından sonra en yaygın olarak görülen fıstık çamı (*Pinus pinea*) ormanları görülmektedir ⁽³⁵⁾.

(32) İbrahim ATALAY, “Türkiye Vejetasyon Coğrafyası”, E. Ü. Basımevi, İzmir, 1994, s. 192

(33) İbrahim ATALAY, a.g.e., s. 197 - 198

(34) İbrahim ATALAY, a.g.e. s. 200

(35) İbrahim ATALAY, a.g.e. s. 202

Aydın yöresinde; tarımın yoğun olarak yapıldığı Büyük Menderes ovasında ve çevredeki yamaçlarda yer alan kırsal yerleşme sahalarında dikenli, acı ot türleri halinde antropojen topluluklar da yer almaktadır.

Aydın ilinde; doğal çekicilikler içinde yer alan yaylalar, yaban hayatı, milli park ve çeşitli rekreasyon alanları vb. üçüncü bölümde daha ayrıntılı olarak ele alınacağı için bu bölümde yer almamaktadır.

II. AYDIN İLİ'NİN BEŞERİ - İKTİSADİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

A- AYDIN İLİ'NİN EKONOMİK YAPISI

Aydın'ın ekonomik yapısına bakıldığında hakim sektörün tarım sektörü olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim, tarım sektörü, uzun yıllardan beri Aydın'ın ekonomisinde öncelikli ve sürükleyici bir sektör olarak ağırlığını korumaktadır. Buna karşılık, sanayi sektöründe gerekli ilerlemenin kaydedilemediği görülmektedir. Nitekim Aydın ili, tarıma dayalı ekonomik geleneğini devamlı olarak korumuş, sanayileşme yolunda önemli bir adım atamamıştır. 1923'ten günümüze kadar geçen dönemde, Aydın'ın ekonomik açıdan kalkınmasını sağlayacak gerekli çalışmaların tam anlamıyla yapıldığı söylenemez. Buna bağlı olarak, Aydın ilinin gün geçtikçe önem ve kaynak yitiren bir il durumuna geldiği söylenebilir.

Aydın ilinde ekonomik faaliyetlere etki eden en önemli faktör ekonomik ve sosyal faktörlerdir. Çünkü bir bölgede “Çeşitli kuruluşların varlığı, bu kuruluşlar için gerekli olan ucuz, bol ve kalifiye elemanın olmaması, gerekli sermayenin yokluğu ile nihayet çeşitli üretim maddeleri için gerekli hammaddenin olmaması”⁽³⁶⁾ Aydın'da ekonomik gelişmeyi belirleyen en önemli etkenlerdir.

Nüfusu hızla artan dünyamızda, gıda sorunu gün geçtikçe büyümekte buna bağlı olarak, tarıma dayalı sanayi de o derece önem kazanmaktadır. Aydın, bu açıdan oldukça şanslı bir il durumundadır. Ancak, tarıma dayalı sanayinin geliştirilmesi için her türlü imkâna sahip olan Aydın'ın tek eksiği yatırımcıdır. Bugün, Aydın'ın sahip olduğu değerler yeni yeni farkediliyor, Aydın'daki doğal potansiyel yeni yeni keşfediliyor.

(36) Koray BAŞOL, “Doğal Kaynaklar Ekonomisi”, Akliselim Ofset Tesisleri, İzmir, 1991, s. 4

Tablo 1 : AYDIN İLİNDE İŞ GÜCÜNÜN SEKTÖREL DAĞILIMI (1994)

SEKTÖR	İŞ GÜCÜ	%
Ziraat, Ormancılık, Balıkçılık	254.326	62.7
Madencilik	1.226	0.3
İmalat Sanayii	29.889	7.4
İnşaat, Bayındırlık	23.193	5.7
Elektrik, Gaz, Su	890	0.2
Toptan - Perakende Ticaret	31.540	7.8
Ulaştırma - Haberleşme	10.183	2.5
Mali, Kurumlar, Sigorta vb.	6.581	1.6
Toplum Hizmetleri ve Kişisel Hizmetler	45.459	11.2
İyi Tanımlanmamış Faaliyetler	2.569	0.6
TOPLAM	405.856	100.0

Kaynak : Aydın Ticaret Odası

Tablo 1’de de görüldüğü gibi, Aydın ilinde mevcut iş gücünün %62,7’si tarım sektöründe çalışmaktadır. Bunu, %11,2’lik bir pay ile hizmetler sektörü takip etmektedir. İmalat sanayi sektöründe istihdam edilen işgücünün, toplam istihdam içindeki payının ancak, %7,4 olduğu anlaşılmaktadır.

1. TARIM SEKTÖRÜ

Aydın, iklimi, su kaynakları, toprak özellikleri ve topoğrafik durumu itibariyle, uzun yıllardan beri tipik bir tarım kentidir. Aydın’da tarım sektörü, il nüfusunun %65’inin geçimini sağladığı bir sektördür ⁽³⁷⁾. Toplam tarımsal üretim bakımından yapılan sıralamada Aydın’ın, ülkemizin dördüncü il durumunda olduğu anlaşılmaktadır. Aydın’ın ticaretinde, tarımsal ürünlerin pazarlaması ilk sırada yer almaktadır. Bu nedenle Aydın’da tarımsal üretim, çiftçileri olduğu kadar, esnafından tüccarına her kesimden

(37) Aydın Valiliği, “Aydın İli Kalkınma, Geliştirme ve Araştırma Grubu Raporu”, Aydın, 1994, s. 28

insanı yakından ilgilendirmektedir. Büyük Menderes nehri, adeta Mısır'a hayat veren Nil nehri gibi Aydın'ın can damarıdır. Nitekim, Büyük Menderes nehrinin getirdiği alüvyonlu topraklar, tarım alanlarının daha verimli olmasını sağlamıştır.

1990 - 1991 yılı itibariyle, Aydın ilinin toplam arazi varlığı 831.900 ha'dır. Bu alanın 395.494 ha'lık bir bölümünde tarımsal faaliyetler gerçekleştirilmektedir. Buna göre, tarım arazileri, ilin toplam arazi varlığının %47'sini teşkil etmektedir. İlin toplam arazi varlığının %39'luk bir bölümüm ormanlık alanlar oluşturmaktadır. Bunların dışında kalan araziler, tarım dışı araziler (%6), çayır - mera alanları (%6) ile göl ve bataklıklar (%2) ile kaplıdır. (Tablo : 2)

Tablo 2 : AYDIN İLİNDE ARAZİ KULLANIM ŞEKLİ (1994)

Arazi Kullanım Şekilleri	Alan (ha)	Toplam Alan İçindeki Oranı (%)
Kültür Arzisi	395.494	47
Çayır - Mera	47.466	6
Ormanlar	326.649	39
Tarım Dışı Arazi	48.020	6
Göl ve Bataklık	14.271	2
TOPLAM	831.900	100.0

Kaynak : Aydın Ticaret Odası

Aydın'da üretilen bitkiler oldukça çeşitli ve zengindir. Belirli iklim koşulları isteyen çay, muz vb. ürünlerin dışında, ülkemizde yetişen hemen bütün bitkilerin ilde yetiştirildiğini söylemek mümkündür. İklimin elverişliliği, toprakların verimliliği ve sulama imkânlarının yeterli olması, bunda rol oynayan en önemli faktörlerdir.

İlin başlıca tarımsal ürünleri pamuk, zeytin, incir ve kestanedir. Nitekim Aydın ili, incir ve kestane üretiminde Türkiye genelinde 1. sırada, pamuk üretiminde Adana'dan sonra 2. sırada, mısır üretiminde ise 3. sırada yer almaktadır ⁽³⁸⁾.

(38) Aydın Valiliği, a.g.r., s. 29

Aydın'da tarımsal faaliyetlerin gerçekleştirildiği toplam alan 395.494 ha'dır. Bu alanın %50'lik bölümünde zeytin ve meyve tarımı yapılmaktadır. Sanayi bitkileri üretiminin yapıldığı arazi ise toplam tarımsal arazinin %28 gibi bir bölümünü teşkil etmektedir. Öte yandan, 48.784 ha'lık bir alanda tahıl tarımı, 17.905 ha'lık bir alanda ise sebze tarımı yapılmaktadır. Tablo 3'de, Aydın'da tarımsal arazilerin kullanım şekli görülmektedir.

**Tablo 3 : AYDIN İLİNDE TARIMSAL ARAZİLERİN
KULLANIM ŞEKLİ (1994)**

Ürün Cinsi	Alan (ha)	Toplam Alan İçindeki Oranı (%)
Zeytin ve Meyveler	197.590	50
Sanayi Bitkileri	110.250	28
Yem Bitkileri	6.402	2
Tahıllar	43.784	11
Sebzeler	17.905	4
Diğer Ürünler	19.563	5
TOPLAM	395.494	100.0

Kaynak :SEGES Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar -2- (BAŞOL Koray, GÜMÜŞ Nevzat)

Aydın'da tahıl üretiminde yıllara göre sürekli bir artış gözlenmiştir. Ancak, bu artış, Türkiye ortalamasının gerisinde seyretmektedir. İlde üretilen tahıllar içerisinde buğday, ilk sırada yer almaktadır. Bunun en önemli nedeni, yerli buğday çeşitleri yerine Meksika kökenli, daha verimli buğday türlerinin ekilmeye başlanmasıdır. Arpa, tahıl türleri arasında ekiliş alanı bakımından 2. sırada yer almasına rağmen, üretim miktarı bakımından, 3. sırada yer almaktadır. Şöyle ki; Aydın'da son yıllarda mısır üretiminde önemli bir artış meydana gelmiş ve mısır, üretim miktarı bakımından buğdaydan sonra 2. sıraya yerleşmiştir.

Aydın'da, sanayi bitkilerinin gerek ekiliş alanlarında gerekse üretim miktarlarında son yıllarda büyük bir artış olduğu gözlenmektedir. Nitekim, Aydın ili pamuk üretimi

açısından son derece uygun toprak ve iklim koşullarına sahiptir. Ülkemiz genelinde Aydın, pamuk ekim alanı bakımından Adana'dan sonra, verim bakımından Antalya'dan sonra 2. sırada yer almaktadır ⁽³⁹⁾. 1994 yılı verilerine göre, Aydın'da 25.000'den fazla çiftçi ailesi geçimini pamuk üretiminden sağlamaktadır. 1960'lı yıllardan itibaren tohum ıslah istasyonlarının kurulması, makineleşmedeki teknik gelişmeler, intansif tarım metodlarının kullanılmaya başlanması, ilaçlama ve gübreleme çalışmalarını arttırılması, pamuk üretimini büyük ölçüde arttırmıştır.

Aydın'da üretimi yapılan sanayi bitkileri arasında tütün, önemli bir yer işgal etmektedir. İlde sık yapraklı, verimi fazla olan karabağ türlerine ait tütün üretilmektedir. Tütün tarımı, demir ve potasca zengin, kumlu, killi toprakların bulunduğu alanlarda yapılmaktadır. Aydın'da oldukça kaliteli tütün üretimi söz konusudur.

Meyvecilik, il tarımında önemli bir yere sahiptir. İl sınırları dahilinde yer alan tarıma elverişli toprakların %60'lık bir bölümünde meyvecilik yapılmaktadır ⁽⁴⁰⁾. Meyvecilikte başlıca ürünler incir ve zeytindir. Bunların dışında kiraz, vişne, kavun, karpuz, portakal, mandalina, elma, erik, şeftali, armut, çamfıstığı, yerfıstığı, ceviz, kestane ve üzüm üretimi yapılmaktadır.

İncir ve zeytin üretiminde son yıllarda önemli düşüşler meydana gelmiştir. İncir üretiminde meydana gelen düşüşün en önemli sebebi, sulama imkânlarının arttırılmış ve yaygınlaştırılmış olmasıdır. Nitekim, bu durum, çiftçilerin başka tarımsal ürünlere yönelmelerine sebep olmuştur. Bugün Aydın'da incir üretimi ancak, sulanamayan kır arazilerde yapılmaktadır. Zeytin üretiminde meydana gelen düşüşü, gübreleme, budama, toprak işleme gibi işlemlerin ihmal edilmesine, başka bir ifadeyle; zeytin ağaçlarının kendi haline terk edilmesine bağlamak mümkündür.

Aydın'da üretimi yapılan en önemli yem bitkileri fiğ ve yoncadır.

İldeki tarımsal işletmeler, arazi büyüklükleri bakımından incelendiğinde; işletmelerin %29'unun 0 - 10 dekar arasında olduğu ve dolayısıyla "Küçük İşletmeler" niteliğinde bulunduğu anlaşılmaktadır. Öte yandan, işletmelerin %51'i niteliğindedir.

(39) Aydın Valiliği, a.g.r., s. 31

(40) Koray BAŞOL, Nevzat GÜMÜŞ, "Ege Bölgesi'nin Doğal ortam Koşulları ve Doğal Kaynaklar", ESİAD Yayın No : 93 / ESA - 2 İzmir, 1993, s. 103

Buna göre; ilde bulunan tarımsal işletmelerin %71'i 0 - 50 dekar arasındadır ve toplam tarım arazisinin %40'ını teşkil etmektedir. Tablo : 4'de ildeki tarımsal işletme büyüklükleri, Türkiye genelindeki tarımsal işletme büyüklükleri ile birlikte gösterilmiştir. Söz konusu tablodan, ildeki tarımsal arazi parçalanmasının, Türkiye geneline oranla daha az olduğu sonucunu çıkarmak mümkündür.

Tablo 4 : AYDIN'DA TARIMSAL İŞLETME BÜYÜKLÜKLERİ (1994)

	AYDIN		TÜRKİYE	
İşletme Büyüklüğü (Dekar)	İşletme Sayısı	Toplam Tarımsal Araziye Oranı (%)	İşletme Sayısı	Toplam Tarımsal Araziye Oranı (%)
0 - 10	29.10	4.46	15.95	1.35
11 - 50	51.45	35.81	51.09	20.77
51 - 100	12.31	24.45	7.98	19.94
101 - 200	5.57	21.92	9.66	20.99
201 - 500	1.48	11.62	4.38	19.82
501 - (+...)	0.09	1.74	0.93	17.13

Kaynak : Aydın Ticaret Odası

2. HAYVANCILIK

Aydın'da hayvancılık, tarımın ayrılmaz bir parçası durumundadır. İlde geçimini tamamen hayvancılıktan sağlayan aile sayısı az olmakla birlikte, son yıllarda verimi yüksek hayvan besicilerinin sayısında kayda değer bir artış meydana gelmiştir. Hayvan yetiştiriciliği genellikle tarımsal faaliyetlerle birlikte yürütülmektedir. Nitekim, il genelinde mevcut 11.350 çiftçi ailesinin %60'tan fazla bir bölümü aynı zamanda bir veya birkaç baş hayvana sahiptir ⁽⁴¹⁾.

(41) Aydın Valiliği, a.g.r., s. 42

Aydın'da özellikle kırsal alanlarda hayvancılık, Cumhuriyet'in ilk yıllarından 1950'lere kadar olan dönemde, tarımdan sonra halkın en önemli geçim kaynağı olmuştur. 1950'lerden sonraki dönemde sanayi bitkilerinin ticari alanda giderek değer kazanması; çayır ve mera alanlarının, yerlerini pamuk ve tütün gibi bitkilere bırakmasına neden olmuştur. **"Buna bağlı olarak hayvancılık, tarımsal faaliyetlerin yanında tamamiyle ek bir uğraşı haline gelmiştir. Öte yandan, at, eşek, deve ve bazı küçükbaş hayvan türlerinde sayısal olarak sürekli bir azalma olmuş; sığır besiciliği, tavukçuluk ve arıcılıkta önemli gelişmeler kaydedilmiştir."** ⁽⁴²⁾ Aydın'da doğal bitki örtüsünün zengin olması özellikle ormanlık alanların geniş yer tutması, oldukça fazla sayıda yabani hayvan türünün barınmasına imkân vermektedir. Aydın'da tarımın ayrılmaz bir parçası durumunda olan hayvancılıktan sağlanan gelir ilin toplam tarımsal gelirinin %21 gibi bir bölümünü oluşturmaktadır ⁽⁴³⁾. (2 trilyon 200 milyar TL.) İlde hayvan varlığı sayısal olarak fazla yoğun olmamakla birlikte, hayvan başına düşen verim Türkiye ortalamasının üzerindedir.

3. SANAYİ SEKTÖRÜ

İlimizin iklim şartlarının ve topraklarının tarıma elverişli olması, sanayinin yapısını nitelik ve nicelik yönünden büyük ölçüde etkilemiş ve biçimlendirmiştir. Bu durum, sanayi denilince genellikle **"tarımsal ürünlere dayalı bir sanayi"** kavramını zihinlerde şekillendirmekte ve bu yöndeki sanayi yatırımlarının da yeterli istihdam yaratan ve katma değer sağlayan boyutta olmadığı gerçeğini göstermektedir. Aydın'da gerek sanayileşme sürecinde yaşanan bazı olumsuz deneyimler gerekse kollektif yatırım ve işletmecilik ruhunun canlandırılmamış olması ve **"küçük olsun, benim olsun"** prensibi doğrultusunda hareket edilmesi nedeniyle, yüksek teknoloji gerektirmeyen ancak birkaç ara kademe işlemiyle mamül veya yarı mamül hale getirilebilen tarımsal ürünlerin işlenmesine yönelik küçük işletmeler çoğalmıştır. Nitekim, Aydın'da sanayi sektöründe faaliyet gösteren işletmeler incelendiğinde, bunların %95'inin **"aile tipi küçük işletmeler"** niteliğinde olduğu ve mevsimlik olarak çalıştığı görülmektedir. ⁽⁴⁴⁾

(42) Koray BAŞOL, Nevzat GÜMÜŞ, a.g.e., s. 109

(43) Koray BAŞOL, Nevzat GÜMÜŞ, a.g.e., s. 109

(44) Aydın Ticaret Odası, Aydın Sanayisinin Gelişimi ve Aydın'ın Ticaret Hacmi Raporu, Aydın, 1995, s. 15

Aydın'da sanayi işletmelerinin küçük işletmeler biçiminde kurulmasının olumsuz bir yönü, altyapı sorunu olmayan belli bölgelerden ziyade çevre sorunları yaratacak şekilde il düzeyine dağılmış olmalarıdır. Nitekim, bu tür işletmeler, tarım topraklarını olumsuz yönde etkileyen atıklarını genellikle hiç bir ön arıtmaya tabi tutmadan çevreye yaymaktadırlar.

Altyapı sorunu olmayan uygun yatırım alanlarının çoğaltılması yoluyla, yatırım maliyetlerini azaltarak daha büyük sanayi işletmelerinin kurulmasına olanak sağlamak amacıyla başlatılan yatırımlardan biri olan Aydın Organize Sanayi Bölgesi, artık yapılaşma düzeyine gelmiştir. Söz konusu sanayi bölgesi dahilinde, 83 adet çeşitli büyüklükte sanayi arsası yatırımcılara tahsis edilmeye başlanmış, bugüne kadar 45 adet arsanın tahsisi yapılmış ve 1 adet fabrikanın da inşaatına başlanmıştır. Böylece, sanayi istihdamını geliştirecek, özel sanayi yatırımlarını teşvik edecek, küçük sanayinin gelişmesini destekleyecek ve kamunun altyapı yatırımlarında tasarrufunu sağlayacak şekilde yatırım yapma imkânları doğmuştur. Öte yandan, il düzeyinde üretim ve istihdamın daha dengeli dağılımını sağlayacak dolayısıyla dengeli bölgesel büyümeye katkıda bulunacak yeni Organize Sanayi Bölgelerinin oluşumunu sağlamak üzere Nazilli ve Söke ilçelerinde müteşebbis heyetler oluşturulmuştur. Ayrıca, Ortaklar ilçesinde de bir Organize Sanayi Bölgesi kurulması konusunda ön çalışmalar sürdürülmektedir.

Aydın ilinde mevcut sanayi tesisleri özel sektör ağırlıklı olup, devlet yatırım payı düşüktür.

Aydın ilinde 197'si tarım ürünleri, 171'i tarım dışı ürünler işleyen küçük ölçekli sanayi kuruluşları toplam 368 adet olup genellikle il ve ilçe merkezlerinde yer almaktadır. Tablo 5'de tarım ürünlerini işleyen sanayi kuruluşları, tablo 6'da ise tarım dışı ürünler işleyen sanayi kuruluşları verilmiştir.

Tablo 5 : TARIM ÜRÜNLERİ İŞLEYEN SANAYİ KURULUŞLARI (1995)

Sanayi Kuruluşu	Adedi
Un ve Unlu Mamüller Sanayi	6
Pamuk Çırçır Sanayi	52
İncir, Üzüm, Zeytinyağı ve Bitkisel Yağ Sanayi	5
TOPLAM	197

Kaynak : Aydın Ticaret Odası

Tablo 6'da adı geçen sanayi kuruluşları genellikle Nazilli ilçesinde bulunmaktadır. Sanayi kuruluşlarının yoğunluğu bakımından Nazilli'yi sırasıyla merkez ilçe Aydın ve Söke ilçesi takip etmektedir.

Aydın ilinde 1995 yılı itibariyle yarım kalmış sanayi yatırımları vardır. Bunlar Köşk Süt Endüstrisi Kurumu (SEK) Fabrikası, Buharkent ilçesinde bulunan Ege - Cam Fabrikası'dır. Nazilli Deri ve Ayakkabı San. Tic. A.Ş. (NASTAŞ), 1995 yılı itibariyle iflas etmiş dolayısıyla üretimini şimdilik durdurmuş olan sanayi kuruluşudur.

Aydın ilinde 1995 yılı itibariyle yatırımı devam eden ve ilave yatırım yapan sanayi kuruluşları da bulunmaktadır. Çine ilçesinde bulunan Çine Yem Sanayi A.Ş. bunlardan birisidir. Sözkonusu sanayi kuruluşunu başlıca üretim konusu karma hayvan yemidir. Aynı şekilde, Ege Et Sanayi Tic. A.Ş., yatırımı devam eden ve ilave yatırım yapan bir sanayi kuruluşudur. Sözkonusu sanayi kuruluşunun başlıca üretim konusu sucuk, salam ve sosistir. İlde yapılması planlanan sanayi kuruluşları ise Akçay Gıda Sanayi ve Tarım Ürünleri Pazarlama A.Ş. ile Germencik Tarih Etil - Alkol Fabrikası'dır.

Tablo 7 : SANAYİDE ÜRETİM VE HİZMET YAPISININ

ULUSLARARASI STANDARTLARA UYGUNLUĞU (1995)

Sektör	Standart	Yorumu
Zeytinyağı	Düşük	Gıda nizamnamesine uygun üretim yok.
Etil Alkol	Yakın	Kodekse uygun üretim yok.
Alüminyum	Uygun	Dünya standartlarına uygun üretim var.
Çimento	Uygun	Tüm standartları karşılıyor.
Turizm	Yakın	Ürün çeşitlemesi yetersiz, mevcut üretim oldukça iyi.
Elektronik	Yakın	Ürün çeşitlemesi yeterli değil.
Maden	Düşük	Rezerv belli değil, üretim yetersiz.
Salamura	Düşük	Hijyen şartlar yetersiz.
İplik	Uygun	Kalite şartları oldukça iyi.
İncir İşleme	Düşük	Yetersiz teknoloji.
Linyit Kömürü	Uygun	Standartlara uygun.
Zirai Alet ve Makina	Yakın	Tasarımı yetersiz, dünya fiyatlarının üstünde üretim.

Kaynak : Aydın Ticaret Odası

Sonuç olarak; Aydın'da tarıma dayalı sanayi sektörleri gelişmiştir. Daha önce de belirtildiği gibi Aydın'lı yatırımcının kollektif yatırımcılığa ve işletmeciliğe eğilimi zayıf görünmekte, küçük ve risksiz işletmeciliği tercih etmektedir. Bu nedenle, Aydın sanayisi genelde küçük işletmeler biçiminde varlığını sürdürmektedir. Oysa, büyük ve yan sanayileri de kapsayan entegre yatırımların Avrupa Topluluğu ve ülke düzeyinde rekabet gücünü arttıracak artık tartışılmayacak bir konu olup, Aydın'lı yatırımcının örgütlenmesini yeniden gözden geçirmesi gerekmektedir.

4. TİCARET SEKTÖRÜ

Ege kıyılarını İç Anadolu'ya ve Akdeniz'e bağlayan karayollarının ve Türkiye'nin en eski demiryollarından birinin il toprakları üzerinden geçmesi, Aydın'ın uzun yıllardan beri dış ticarete yönelik tarımsal ürünler yetiştiren zengin bir alanın ticaret merkezi olmasını sağlamıştır. Nitekim, Aydın'da ticaret hayatı tarım sektörü ile sıkı bir bağlılık içindedir.

**Tablo 6 : TARIM DIŞI ÜRÜNLER İŞLEYEN
SANAYİ KURULUŞLARI (1995)**

Sanayi Kuruluşu	Adedi
Maden İşleme Sanayi	15
Kauçuk ve Plastik Sanayi	4
Kimya Sanayi	3
Toprak Sanayi	12
Sabun ve Temizlik Sanayi	5
Yapı Malzemeleri Sanayi	4
Demir Çelik Sanayi	1
Metal Sanayi	1
Deri İmalat Sanayi	1
Makina İmalat Sanayi	23
Madeni Eşya	4
Konfeksiyon Sanayi (Tekstil)	5
Ağaç Mamüleri ve Mobilya Sanayi	7
Alkollü ve Alkolsüz İçeçekler Sanayi	4
Kâğıt ve Kâğıt Ürünleri Sanayi	1
Elektrik Makinaları Sanayi	5
Radyo, TV ve Haberleşme Sanayi	1
Ziraat Aletleri Sanayi	42
Çeşitli Yedek Parça Sanayi	4
Çelik Konstrüksiyon ve Madeni Yapı Elemanları Sanayi	7
Otomotiv Yan Sanayi	5
Taőıt Sanayi (krank, subab) ve Taőlama Sanayi	3
Betondirek, Beton Mamüleri ve Cam Sanayi	3
Çeşitli İmalat Sanayi	7
TOPLAM	171

Aydın'da ihraç maddelerinin bolluğuna rağmen, ihracat yapan kuruluşlar yetersizdir. Ayrıca, teleks, ambalajlama ve kısmen ulaşım gibi sorunlar mevcuttur. Öte yandan, ihracat kontrol elemanlarının, soğuk hava depolarının ve laboratuvarların eksikliği gibi hususlar, Aydın'da ticaret piyasasının tüketiciye dönük kalması sonucunu doğurmuştur. Nitekim, Aydın'da ticaret hayatı gerek yukarıda sözü edilen ihracat sorunları gerekse ilin, İzmir ve Denizli gibi hinterlandı oldukça geniş iki büyük kente komşu olması sebebiyle yeterince gelişmemiştir.

Aydın'da ticaret sektöründe istihdam edilen işgücünün, toplam istihdam içindeki payı %7.8'dir ⁽⁴⁵⁾. İstihdam edilen işgücü sayısı bakımından ticaret sektörü, tarım ve hizmetler sektöründen sonra üçüncü sırada yer almaktadır.

Aydın ilinde ihraç edilen ürünlerin büyük bir çoğunluğunu tarımsal ürünler oluşturmaktadır. Nitekim, ilimizde gerçekleştirilen tarımsal üretim, il ihtiyacını karşıladıktan sonra gerek ülkemizin diğer tüketim merkezlerine gerekse yurtdışına ihraç edilmektedir.

“Aydın'da ihraç edilen ürünlerin başında incir gelmektedir. İlde ihracatı yapılan diğer ürünler; zeytin, kayısı, erik, portakal, limon, ceviz, su ürünleri, ekmek imalat makinası, beton parke makinası, çeşitli tarım alet ve makineleri, inşaat malzemeleri, beton mikseri, dondurma makinası, parke, akü, sterilize sargı bezi, eski halı, kerevit, kumaş, el sabunu, kıl ve kıldan mamul çadırıdır.” ⁽⁴⁶⁾

Yukarıda sayılan ürünlerin ihraç edildiği ülkeler şunlardır: **“A.B.D, Almanya, İngiltere, Fransa, İtalya, İspanya, Romanya, Bulgaristan, İsrail, İsviçre, Belçika, Avusturya, Hollanda, Finlandiya, Norveç, Danimarka, Polonya, Macaristan, Portekiz, K.K.T.C, Suudi Arabistan, Libya, Yunanistan, Yugoslavya'dır.”** ⁽⁴⁷⁾

Tablo 8'de 1990 - 1994 yılları arasında Aydın Ticaret Odası'ndan işlem gören ihracat tutarları gösterilmiştir. Buna göre, ilde yıllık ihracat tutarlarının 1990 ile 1994 yılları arasında genel olarak arttığı gözlenmektedir. Ancak 1993 yılına ait ihracat tutarının, bir önceki yıla göre önemli ölçüde düşüş gösterdiği anlaşılmaktadır. İlin

(45) Aydın Ticaret Odası, a.g.r., s. 29

(46) Aydın Ticaret Odası, a.g.r., s. 33

(47) Aydın Ticaret Odası, a.g.r., s. 33

ihracatında yıllar arasında kaydedilen artış hızı, Türkiye genelindeki ihracat artış hızıyla karşılaştırıldığında, ilin oldukça gerilerde bir seyir takip ettiği ortaya çıkmaktadır.

Tablo 8 : 1990 - 1994 YILLARINA AİT İHRACAT TUTARLARI

İhracat Yılı	İhracat Tutarı (USA \$)
1990	2.258.001
1991	4.739.242
1992	3.748.955
1993	4.958.483
1994	5.929.239
TOPLAM	21.633.920

Kaynak : Aydın Ticaret Odası

Tablo 9'da 1994 yılı içerisinde Aydın Ticaret Odası'ndan işlem gören bazı ihraç ürünleri ile bu ürünlerin ihraç edildiği ülkeler, ihracat tutarları ile birlikte gösterilmiştir.

İlin ithat ettiği başlıca ürünler şunlardır; kompoze gübre, çemberlik şerit, tarımsal ilaç, tarım makineleri gibi tarımsal çıkıntının miktar ve kalitesini arttırıcı girdiler ile çelik, yedek parça, çinko levha gibi maddelerdir.

5. YERALTI ZENGİNLİKLERİ

Aydın ilinde en önemli yeraltı zenginliği linyit kömürüdür. Nitekim, 1994 yılı itibariyle Aydın'da, 71.460 tonu devlet sektörü, 301.805 tonu özel sektör tarafından olmak üzere toplam 373.265 ton linyit kömürü üretimi gerçekleştirilmiştir. İlde yine 1994 yılı itibariyle özel sektör tarafından 86.650 ton feldspat, 19.553 ton kuvarsit, 1.167 ton talk üretimi gerçekleştirilmiştir ⁽⁴⁸⁾.

(48) Aydın Ticaret Odası, a.g.r., s. 41

Tablo 9 : 1994 YILANA AİT İHRACAT VERİLERİ

İhraç Edilen Ürün	İhracatın Yapıldığı Ülke	İhracat Tutarı (USA %)
Taze İncir	Fransa	16.665
Kuru İncir	İtalya, İspanya, Almanya, Brezilya, İsviçre, Avusturya,	848.539
Yeşil Zeytin	ABD	3.937
Salamura Zeytin	Romanya, Almanya, Avusturya, Bulgaristan	371.824
Kuru Elma	Almanya	38.721
Kuru Erik	Hollanda	29.126
Kuru Kiraz	İsviçre	2.200
Kuru Kayısı	İsviçre	58.435
İncir Ezmesi	Almanya	119.934
Marsilya Tipi Kiremit	K.K.T.C.	2.685
Tuğla	K.K.T.C.	4.359
Ekmek İmalat Makinası	Romanya, Rusya, Gürcistan	50.254
Portakal	Slovakya, Almanya	24.511
Mandalina	Almanya, Bulgaristan, Avusturya	112.909
Anten Kablosu	Romanya	27.696
Sodyum Feldspat	İspanya, İtalya, Portekiz, İsrail Almanya, Avusturya, Yunanistan	1.320.912
Kuvars	İsrail, İspanya, Portekiz	446.711
Yılan Balığı	Hollanda	220.007
Alabalık	Belçika, Hollanda, İngiltere, Almanya	1.216.105

Kaynak : Aydın Ticaret Odası

Tablo 10 : İLÇELER İTİBARIYLA YERALTI ZENGİNLİKLERİ (1995)

İlçe	Yeraltı Zenginliği
Merkez İlçe	Kuvars Kumu, Gümüş, Kurşun, Mika, Maden Kömürü, Grafit
Bozdoğan	Barit, Protilit, Kuvars, Talk, Kuvarsit, Mika, Manganez, Dolomit, Demir, Rutil, Kurşun, Maden Kömürü
Çine	Kuvars, Protilit, Mika, Maden Kömürü, Talk, Altın, Granit, Potasyum Tuzu, Prit
Germencik	Alüminyum, Kuvars, Mika, Maden Kömürü
Karacasu	Dolomit, Kuvars, Kuvarsit, Zımpara, Disten, Kurşun, Demir, Maden Kömürü
Koçarlı	Kuvarsit, Arsenik, Kuvars, Maden Kömürü
Kuşadası	Maden Kömürü, Talk, Oniks
Kuyucak	Kurşun, Demir, Talk, Mika, Maden Kömürü, Kuvars Kumu
Nazilli	Bakır, Kuvars, Talk, Civa, Altın, Gümüş, Maden Kömürü
Söke	Demir, Maden Kömürü, Kuvars, Talk, Kuvars Kumu
Sultanhisar	Maden Kömürü, Granit
Yenipazar	Stronsiyum, Maden Kömürü

Kaynak : Aydın Ticaret Odası

İlde üretilen madenlerin oldukça az bir bölümü il sınırları içerisinde yeralan işletmelerde değerlendirilmektedir. Nitekim ilde hammadde yeraltı zenginliklerine dayanan sanayi tesislerinin sayısı oldukça azdır. Bu durumda, ilde üretilen madenlerin büyük bir bölümü gerek ülke içindeki belli başlı ağır sanayi merkezlerine gerekse yurt dışına ihraç edilmektedir. Bu sebeple, ilde sanayi tesislerinin özellikle de hammaddesi madenlere dayanan sanayi tesislerinin bir an önce kurulması veya artırılması gerekmektedir. Bu suretle, ilde üretimi büyük boyutlara varan madenlerin, ilin ve dolayısıyla ülkemizin ekonomisine olan katkısı kuşkusuz çok daha fazla olacaktır.

B- AYDIN İLİNİN NÜFUS ÖZELLİKLERİ

Coğrafyanın temelinde insan topluluklarıyla doğal çevre arasındaki ilişkiler yatar ⁽⁴⁹⁾. Bu yüzden beşeri coğrafyanın bir kolu olan turizm ile nüfus arasındaki ilişkiyi daha iyi anlamak için Aydın ilinin nüfus özelliklerini inceleyeceğiz.

1. Nüfus Miktarı ve Nüfus Artış Hızı

Yüzölçümü 8.007 km² olan Aydın ili, bu alanı ile ülke yüzölçümünün %1.03'ünü oluşturmaktadır. 1990 genel nüfus sayımı verilerine göre, Aydın ilinin nüfusu 824.816'dır. Buna göre il, Türkiye toplam nüfusunun %1.46'sını barındırmaktadır.

İlin toplam alanının toplum nüfus miktarına bölünmesiyle elde edilen aritmetik nüfus yoğunluğu ortalama 103 km² / kişidir. Bu değer, ortalama 72.9 km² / kişi olan Türkiye nüfus yoğunluğunun oldukça üzerindedir. Nitekim Aydın ili, Ege Bölgesi'nde yer alan diğer iller arasında, nüfus yoğunluğu bakımından İzmir'den sonra ikinci sırada yer almaktadır ⁽⁵⁰⁾.

Tablo 11'de 1950 ile 1990 yılları arasında 5 yıllık periyotlarla yapılan genel nüfus sayımlarında, Aydın ilinin toplam nüfusu ile yıllık ortalama nüfus artış hızı ve nüfus yoğunluğu, Türkiye genelindeki ortalama değerlerle birlikte gösterilmiştir.

Aydın ilinde ortalama nüfus yoğunluğunun, Türkiye ortalamasına oranla daima daha yüksek değerlerde bir seyir takip ettiği görülmektedir. Buna karşılık, ildeki yıllık ortalama nüfus artış hızının 1950, 1995 ve 1985 yılları hariç, Türkiye genelindeki yıllık nüfus artış hızına göre daha düşük değerlerde olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu sayım yıllarına ait yıllık nüfus artış hızının yüksekliğini, ildeki ulaşım imkânlarının arttırılması ve sanayileşme sürecinde önemli mesafeler katedilmiş olmasına bağlamak mümkündür. Yine aynı sayım yıllarına ait dönemlerde, ildeki eğitim ve sağlık hizmetlerinin büyük ölçüde iyileştirilmiş ve yaygınlaştırılmış olması da nüfus artış hızının yüksek olmasına yol açan faktörler arasında sayılabilir.

(49) Erol TÖMERTEKİN, "Beşeri Coğrafyaya Giriş",
İ. Ü. Yayın No : 2464, Edebiyat Fak. Mat., İstanbul, 1994, s. 61

(50) Aydın Ticaret Odası, a.g.r., s. 53

Tablo 11 : AYDIN İLİ VE TÜRKİYE GENELİ İTİBARIYLA

TOPLUM NÜFUS, NÜFUS YOĞUNLUĞU VE NÜFUS ARTIŞ HIZI

AYDIN				TÜRKİYE	
Yıllar	Toplam Nüfus	Yıllık Nüfus Artış Hızı (%)	Nüfus Yoğunluğu	Yıllık Nüfus Artış Hızı (%)	Nüfus Yoğunluğu
1950	335.663	26.23	41.9	21.73	26.8
1955	414.564	42.22	51.8	27.75	30.8
1960	467.341	23.97	58.4	28.53	35.6
1965	524.918	23.24	65.6	24.62	40.2
1970	564.802	14.65	70.5	25.19	45.6
1975	609.869	15.35	76.2	25.00	51.7
1980	652.488	13.51	81.5	20.65	57.3
1985	743.419	26.09	92.8	24.88	65.4
1990	824.816	20.78	103.0	21.71	72.9

Kaynak : Aydın Ticaret Odası

Düşük nüfus artış hızına bağlı olarak, Aydın ilinin gelişmişlik düzeyinin, Türkiye geneline oranla oldukça iyi bir durumda olduğu söylenebilir.

2. NÜFUSUN KIR - KENT ÖZELLİĞİ

Aydın ilinde 824.816 olan toplam nüfusun %53.3'ü kırsal kesimde yaşamaktadır. Kentsel nüfus ise toplam nüfusun ancak %46.7'sini oluşturmaktadır. Aydın ilinde hakim ekonomik faaliyetin tarım sektörü olması, kırsal nüfusun toplam nüfus içinde daha büyük bir paya sahip olmasına yol açan en önemli faktördür.

Aydın ili, zengin yeraltı kaynaklarına ve büyük bir turizm potansiyeline sahip olmasına rağmen, uzun yıllardan beri devam edegelen tipik bir tarım kenti olma özelliğini korumaktadır. Ulaşımdan enerjiye, zengin yeraltı kaynaklarından çeşitli tarımsal ürünlere

kadar, sanayinin kurulması ve geliştirilmesini sağlayıcı her türlü imkâna sahip bulunan ilde sanayileşmeye yönelik çalışmaların yetersiz oluşu, oldukça ilginçtir. Sanayileşme sürecinde önemli mesafeler katedilmesi bakımından Aydın'ın tek eksiği yatırımcıdır. Ancak, asıl ilginç olan da budur.

“1990 genel nüfus sayımı sonuçlarına göre Aydın ilinde, nüfusu 500'ün altında yerleşme sayısı 250'dir ve bu yerleşmelerde toplam 73.403 kişi yaşamaktadır. 500 ile 2000 arasında nüfusa sahip olan yerleşme sayısı 473 olup, bu yerleşmelerde 280.156 kişi barınmaktadır.”⁽⁵¹⁾

Tablo 12'de Aydın'da kırsal ve kentsel nüfusun 1950 - 1990 yılları arasındaki gelişimi görülmektedir. Söz konusu tablodan anlaşılabacağı gibi, Aydın'da gerek kırsal nüfus gerekse kentsel nüfus sürekli bir gelişme kaydetmiş, ancak; kırsal nüfusun gelişiminde kaydedilen artış oranları, kentsel nüfusa göre daha yüksek değerlerde olmuştur.

**Tablo 12 : AYDIN İLİNDE YILLAR İTİBARIYLA
KIRSAL VE KENTSEL NÜFUS**

Yıllar	Kırsal Nüfus	Kentsel Nüfus	Toplam Nüfus
1950	256.188	79.475	335.663
1955	305.812	108.752	414.564
1960	325.655	141.686	467.341
1965	358.965	165.953	524.918
1970	377.946	186.856	564.802
1975	395.364	214.505	609.869
1980	407.159	245.329	652.488
1985	441.108	302.311	743.419
1990	440.105	384.711	824.816

Kaynak : Aydın Ticaret Odası

(51) Aydın Ticaret Odası, a.g.r., s. 55

1990 nüfus sayımı sonuçlarına göre, Aydın ilinde kır ve kent nüfuslarının ilçelere dağılımına bakıldığında; en fazla kent nüfusuna sahip ilçenin, merkez ilçe Aydın (107.011) olduğu anlaşılmaktadır. Bunu, sırasıyla Nazilli (80.277), Söke (50.866) ve Kuşadası (31.911) ilçeleri takip etmektedir. Aydın ilinde en düşük kent nüfusuna sahip ilçe ise Karpuzlu (2.644) ilçesidir. Bunu, sırasıyla Karacasu (5.282) ve Buharkent (5.795) ilçeleri izlemektedir.

Aynı sayım sonuçlarına göre, Aydın ilinde en fazla kır nüfusuna sahip ilçesinin Söke (68.884) olduğu anlaşılmaktadır. Bunu, 58.701 kırsal nüfus sayısı ile merkez ilçe Aydın izlemektedir. Nazilli ilçesi ise kırsal nüfus fazlalığı bakımından 3. sırada yer almaktadır. Merkez ilçe Aydın, Söke ve Nazilli ilçelerinin, kırsal ve kentsel nüfus bakımından ilçeler itibarıyla yapılan sıralamalarda ilk sırada yer almaları, söz konusu ilçelerin toplam nüfuslarının yüksek oluşuna bağlanabilir. Tablo 13'de Aydın ilinde 1990 nüfus sayım sonuçlarına göre kır ve kent nüfuslarının ilçelere dağılımı gösterilmiştir.

3. NÜFUSUN YAŞ GRUPLARINA VE CİNSİYETE GÖRE DAĞILIMI

Aydın ilinde, 1990 nüfus sayımı sonuçlarına göre, toplam nüfusun cinsiyet bakımından dağılımına bakıldığında; erkek nüfusun, kadın nüfusuna oranla daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim, Aydın'da erkek nüfus miktarı 416.304, kadın nüfus miktarı ise 408.512'dir. Başka bir ifadeyle, Aydın ilinde toplam nüfusun %50,5'ini erkek nüfusu, %49,5'ini ise kadın nüfusu oluşturmaktadır.

Aydın ilinde, toplam nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı incelendiğinde; toplam nüfusun %64,5'ini 15 - 64 yaşları arasında yer alan ve üretken (aktif) nüfus olarak nitelendirilen nüfus grubu oluşturmaktadır. 0 - 14 yaşları arasında yer alan ve üretken olmayan nüfus olarak nitelendirilen nüfus grubunun, toplam nüfus içindeki payı %29,6'dır. Aydın ilinde 65 yaşın üzerinde kalan ve tüketici nüfus olarak adlandırılan nüfus grubu, toplam nüfusun %5,8'ini oluşturmaktadır.

Tablo 13 : AYDIN İLİNDE KIRSAL VE KENTSEL NÜFUSUN

İLÇELERE GÖRE DAĞILIMI (1990)

İlçe	Toplam Nüfus	Kent Nüfusu	Kır Nüfusu	Yüzölçümü (Km ²)	Nüfus Yoğunluğu (Km ² / kişi)
Merkez	165.712	107.011	58.701	584	284
Bozdoğan	34.429	8.034	26.395	849	41
Buharkent	11.199	5.795	5.404	121	93
Çine	54.188	15.201	38.987	957	57
Germencik	54.907	12.285	33.622	404	114
İncirliova	35.242	15.870	19.372	181	195
Karacasu	22.801	5.282	17.519	781	29
Karpuzlu	14.248	2.644	11.604	272	52
Koçarlı	39.103	10.108	28.995	417	83
Köşk	22.843	6.022	16.821	188	122
Kuşadası	43.636	31.911	11.725	264	165
Kuyucak	32.585	7.779	24.804	468	70
Nazilli	121.762	80.277	41.485	664	183
Söke	119.750	50.866	68.884	954	126
Sultanhisar	22.550	6.170	16.380	267	84
Yenihisar	21.233	11.378	9.855	402	53
Yenipazar	17.630	8.078	9.552	180	98
TOPLAM	824.816	384.711	440.105	8.007	103

Kaynak : Aydın Ticaret Odası

**Tablo 14 : AYDIN İLİNDE TOPLAM NÜFUSUN CİNSİYETE VE
YAŞ GRUPLARINA GÖRE DAĞILIMI (1990)**

Yaş Grubu	Toplam Nüfus	%	Erkek Nüfus	%	Kadın Nüfus	%
0 - 14	244.171	29.6	124.159	15.1	120.012	14.5
15 - 64	532.225	64.5	270.898	32.8	261.327	31.7
65 - +	47.430	5.8	20.684	2.5	26.746	3.3
Bilinmeyen	990	0.1	563	0.1	427	0.0
TOPLAM	824.816	100.0	416.304	50.5	408.512	49.5

Kaynak : Aydın Ticaret Odası

Şimdi, 1990 yılı genel nüfus sayım sonuçları esas alınarak Aydın ili nüfusunun Bağımlılık Oranı, Doğurganlık Oranı, Ana - Çocuk Oranı ve Genel Katılma (Aktif Nüfus) Oranı, Türkiye genelindeki oranlarla birlikte incelenecektir.

Bağımlılık Oranı : $(0 - 14) + (65 +) / (15 - 64)$ yaş grupları

Aydın İli : %54.79

Türkiye : %64.68

Doğurganlık Oranı : $(0 - 1)$ yaş grubu / $(15 - 44)$ kadın yaş grubu

Aydın İli : %6.79

Türkiye : %8.58

Ana - Çocuk Oranı : $(0 - 4)$ yaş grubu / $(15 - 49)$ kadın yaşı

Aydın İli : %33.74

Türkiye : %42.24

Genel Katılma Oranı : $(15 - 64)$ yaş grubu / Toplam nüfus

Aydın İli : %64.53

Türkiye : %60.68

4. AYDIN İLİNİN İDARİ YAPISI

Türkiye’de 1985 nüfus sayımına göre, il, ilçe, bucak ve köy olarak 36.647 adet yerleşme yeri mevcuttur ⁽⁵²⁾. Bu toplam içinde 1990 yılı itibariyle Aydın ili idari olarak 17 ilçeye ayrılır. Öte yandan, ildeki Belediye sayısı 52, Bucak sayısı 11, Köy sayısı ise 485’dir.

Tablo 15 : AYDIN İLİNİN İDARİ YAPISI (1990)

İlçeler	Belediye Sayısı	Bucak Sayısı	Köy Sayısı	Toplam Nüfus
Merkez	6	3	58	165.712
Bozdoğan	2	-	43	34.429
Buharkent	1	-	8	11.199
Çine	2	1	65	54.188
Germencik	4	1	27	45.907
İncirliova	2	-	19	35.242
Karacasu	3	1	30	22.801
Karpuzlu	1	-	18	14.248
Koçarlı	3	-	44	39.103
Köşk	1	-	23	22.843
Kuşadası	3	1	6	43.636
Kuyucak	6	1	21	32.582
Nazilli	4	-	57	121.762
Söke	7	1	36	119.750
Sultanhisar	3	1	11	22.550
Yenihisar	3	1	5	21.233
Yenipazar	1	-	14	17.630
TOPLAM	52	11	485	824.815

Kaynak : Aydın Ticaret Odası

(52) Koray BAŞOL, "Demografi", Anadolu Mat., İzmir, 1994, s. 149

Tablo 15’de görüleceği gibi Aydın ilinde nüfusu en fazla olan Merkez ilçe (Aydın), aynı zamanda en fazla bucak sayısına sahiptir. Aydın’da en fazla belediyeye sahip ilçe ise Söke (7 Belediye)’dir. Bunu, 6’şar belediye ile Merkez ilçe ve Kuyucak ilçeleri izlemektedir. Aydın’da köy sayısı en fazla olan ilçe ise Çine (65)’dir. Bunu, 58 köy ile Merkez ilçe, 57 köy ile Nazilli ve 44 köy ile Koçarlı ilçeleri takip etmektedir.

5. AYDIN İLİNİN YERLEŞME DÜZENİ VE KENTSEL KADEMELENME

Aydın ilindeki yerleşme düzenini esas itibariyle, fiziki coğrafya faktörleri ile tarım alanlarının dağılışı ve ulaşım sistemi belirlemektedir. Nitekim, il ve ilçe merkezleri büyük tarımsal ovalara hizmet edecek şekilde daha çok ana ulaşım aksları üzerinde yoğunlaşmıştır.

İldeki en büyük kent, il merkezi Aydın’dır. Daha sonra kent yapısı özelliği gösteren Nazilli gelmektedir. Bu iki kent, 4. kademe merkezler olarak Denizli - İzmir karayolu ve demiryolu aksları üzerinde yer almaktadır. Daha sonra sırasıyla, verimli ovası ile Söke ve sahip olduğu büyük turizm potansiyeli ile Kuşadası önemli merkezler olarak ortaya çıkmaktadır.

Tablo 16’da verildiği gibi, “1. kademe merkezler, tarımsal üretimin olduğu kırsal yerleşmeler yani köylerdir. 2. kademe merkezler ise tarımsal üretimin yanı sıra küçük hizmetler veren beldelerdir. 3. kademe merkezler, tarım dışı hizmet ve üretimin çoğalmaya başladığı ilçe merkezi olan yerleşmeler, 4. kademe merkezler ise tarımsal üretimin hemen hemen yok olduğu il merkezi veya kentleşmiş büyük ilçe merkezleridir. Bu merkezlerde sanayinin geliştiği de gözlenmektedir. En yakın 5. kademe merkez alt bölge merkezi olarak Denizli, 6. kademe merkez ise metropol ve bölge merkezi olan İzmir’dir.”⁽⁵³⁾ (Tablo 16)

(53) Aydın Ticaret Odası, a.g.r., s. 57

Tablo 16 : YERLEŞME MERKEZLERİNİN KADEMELENMESİ

Yerleşme Kademesi	Niteliği	İşlevi
1	Kırsal Yerleşme	Tarımsal Üretim
2	Belde - Kasaba	Ticaret / Hizmet / Tarımsal Üretim
3	İlçe Merkezi	Ticaret / Hizmet / Tarım Dışı Üretim
4	İl Merkezi	Ticaret / Hizmet / K. Sanayi / Sanayi
5	Altbölge Merkezi	Altbölgesel ölçekte Tic. Sanayi
6	Bölge Merkezi	Metropolitan İşlevler
7	Ülke Ekonomik Merkezi	Ülkesel ve Ülkelerarası İşlevler

Kaynak : Aydın Ticaret Odası

Aydın ilinde 2., 3. ve 4. kademe merkezler şunlardır:

2. Kademe Merkezler; Buharkent, Karpuzlu, Sultanhisar, Yenihisar ve Köşk.

3. Kademe Merkezler; Incirlioğlu, Bozdoğan, Germencik, Çine, Ortaklar, Karacasu, Kuşadası, Kuyucak, Söke, Yenipazar ve Koçarlı.

4. Kademe Merkezler; Aydın ve Nazilli.

C- ERİŞEBİLİRLİLİK

Aydın, ülkemizin batı kıyılarını iç bölgelerimize bağlayan önemli yollardan birinin üzerinde yer alması ve önemli bir turizm alanı olması nedeniyle oldukça yoğun bir ulaşım ağına sahiptir.

Anadoludaki ilk demiryolu hattı olan (1857 - 1866 yılları arasında yapılmıştır.) Aydın - İzmir hattı, Aydın'ı ve çevre ilçeleri İzmir gibi önemli bir liman ve havayolu merkezine bağlamaktadır. Bu hattın dışında Kuşadası, Didim, Davutlar, Akbük gibi önemli turizm merkezlerine çok yakın alanlardan demiryolu hatları geçmektedir. Özellikle Söke'yi doğrudan İzmir'e bağlayan hattı, buharlı trenlerle turların

yapılabileceği, hatta manzara turizmine hizmet edebilecek bir kullanıma dönüştürmek mümkündür. Demiryolu ulaşım ağının zenginliğine rağmen, gerek vagonların gerekse hatların günün gerektirdiği çağdaşıktan uzak oluşu bu potansiyeli baltalamaktadır.

Aydın'da turizme en fazla katkı yapan ulaşım şekli karayolu ulaşımıdır. İlin tüm ilçe yolları ve kıyıdaki önemli tatil merkezlerinin yolları asfaltlıdır. Özellikle İzmir - Denizli otobanının birinci güzergahı olan Aydın - İzmir otobanının 1997'de tam anlamıyla hizmete girmesi sonucunda; Torbalı - Selçuk, Selçuk - İncirliova hattındaki trafik sıkışıklığı azalacaktır. Bu durumun, özellikle Kuşadası, Davutlar yöresine olan talep üzerinde yarattığı psikolojik olumsuzluğu yok edeceği söylenebilir.

Aydın'ın denizle olan bağlantısını, Kuşadası ile Didim sağlamaktadır. Kuşadası limanındaki feribot yanaşma yeri ve marina deniz ulaşımına olan talebi olumlu etkilemiştir. Didim'in ise daha çok yatların mola noktası olarak bir ya da birkaç geceleme için kullanıldığı bilinmektedir.

Aydın'da havayolu ulaşımı henüz çok yenidir ve yetersizdir. Çıldır havaalanının (1990 - 1993) pist uzunluğu 1435 m olup, pervaneli uçakların iniş - kalkış yapabilmesine uygundur. Havaalanı pistinin daha büyük uçakların iniş - kalkış yapabileceği 1860 m'ye çıkarılması valilikçe çok kez ilgili yerlere bildirilmişse de, 1996 yılı içinde, bu önerilerin Ulaştırma Bakanlığı Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü'nce değerlendirileceği bildirilmiştir. Havalanının ve pist uzunluğunun uluslararası standartlara uygun hale getirilmesi, turizm alanlarına havayolu ile ulaşım imkânı sağlayacağından il ekonomisine katkısı önemli olacaktır.

Bugün Aydın'a ulaşan turistlerin havayolu tercihi olarak Adnan Menderes havaalanı (İzmir) ve Dalaman havaalanını (Muğla) kullandığını görüyoruz.

III. DİĞER ALT YAPI ÖZELLİKLERİNİN DURUMU

A- HABERLEŞME

1994 yılı verilerine göre, Aydın il genelinde otomotik santral kapasitesi 189.119'dur. Buna karşılık, işyeri ve ev toplamı abone sayısı 171.712'dir. Bu rakamlar doğrultusunda, Aydın'da haberleşme yönünden şu anda pek sorun olduğu belki

söylenemez. Ancak Akbük, Davutlar, Pamucak gibi yerleşim birimlerinde turizmde görülen hızlı gelişim ve bunun beraberinde getirdiği yapılaşma (turistik tesisler, 2. ve 3. konutlar) kısa zaman sonra haberleşmede sorunlar yaratabilir. Bunun yanında kapasitenin dolmaya yaklaşması özellikle Kuşadası, Didim ve Davutlar'da şehirlerarası görüşmelerde tıkanmalara ve hatların kilitlenmesine neden olabilmektedir.

Son olarak, yukarıda belirtilen turistik alanlarda yazın; yerli ve yabancı turistlerin postahane ve ankesörler önünde uzun ve sıkıcı kuyruklar oluşturduğu görülmektedir. Özellikle ankesör sayısının arttırılması ve yaygınlaştırılması, şehirlerarası ve milletlerarası haberleşmede rahatlama sağlayacaktır.

B- ENERJİ

Bacasız sanayi olan turizmin temel unsurlarını, doğal, kültürel ve tarihi çekicilikler oluştursa da, devamlılığını sağlayan enerjidir. Enerji sorununun olduğu bir sahada, turizm için potansiyel oluşturan değerler kullanılabilir; ama özellikle geceleme yapılan tesislerde bu potansiyel çok şey ifade etmez. Turizmin eğlence, haberleşme gibi çok önemli iki yardımcısı vardır.

Aydın'da şu anda elektrik enerjisi sıkıntısı yoktur. Çine ve Gökbel barajlarının da devreye girmesiyle, mevcut üretim %70 oranında artacaktır. Özellikle Germencik ve çevresindeki jeotermal potansiyelden de elektrik enerjisi elde edilmeye başlarsa (şu anda proje aşamasında) denilebilir ki; Aydın ve çevresinde önümüzdeki uzun zaman diliminde enerji sıkıntısı çekilmeyecektir. Bu potansiyel, özellikle yörede turizme yatırım yapacaklar açısından çok olumlu bir izlenimdir. Bugün Aydın'da enterkonnekte sisteme bağlı 14 trafo merkezinden elektrik dağılımı yapılmaktadır. Ancak Enerji Bakanlığı yetkilileri Gökova santrali açılmazsa Ege Bölgesi'nin bir enerji sorunu ile karşılaşacağını söylemektedir.

C- SU

Aydın ilinde gerek kentsel gerek kırsal yerleşmeler açısından yeterli su kaynakları bulunmaktadır. Nitekim; Davutlar ve çevresi Davutlar barajından, Aydın merkez ilçe,

Germencik, İncirlioğlu ve Ortaklar İkizdere barajından, Kuşadası, Söke, Didim ve Akbük Sarıçay barajı ve Beşparmak barajından içme suyu temin etmektedirler.

Pamucak, Akbük ve Davutlar çevresinde, artezyenden çıkan suyun tat ve sertlik derecesi içme suyu olarak kullanıma uygun olmadığından bu yerlerde direkt olarak baraj suları kullanılmaktadır.

IV. SEYAHAT ACENTALARI VE TANITIM

Turizmde tanıtımda, tanıtımın yapılacağı yer ve hedef pazar önemli bir rol oynar. Bir ülke, bölge veya ilin tamamının bir anda tanıtılmasına çalışmak yerine belirli yörelere ayrılarak sadece o yöreye özgü bir imaj yaratılarak tanıtılması, başarı şansını yükseltebilir ⁽⁵⁴⁾. Bu anlamda Aydın'da, Türk turizmi için önemli potansiyel oluşturan alternatif etkinliklere ağırlık verilerek iç ve dış turizmin hizmetine açılabilir. Özellikle yeni turizme açılan sahalara ile alternatif turizm türlerinin tanıtılmasında ve o yöreye iç ve dış turizm talebinin oluşturulmasında seyahat acentaları çok büyük işleme sahiptir.

Aydın, Kuşadası ve Didim'de yer alan 53 seyahat acentasının bu anlamda çok önemli bir görevi vardır. Çünkü ağırlıklı olarak "deniz - güneş - kum" turizmine yönelmenin, turizmde monotonluk yaratacak sakıncalı bir yöne doğru gittiği görülmektedir. Hem iç hem dış pazar açısından gündüz "deniz - güneş - kum", gece disco, biraz çarşı - alışverişten oluşan Akdeniz çevresinde Fas'tan İsrail'e kadar uzanan güney ve İspanya'dan Türkiye kıyılarına kadar uzanan Kuzey Akdeniz sahillerinde klasik bir tatil anlayışı yaygınlaşmıştır. Bu betonlaşmış, mekanikleşmiş ortam giderek çekiciliğini yitirmektedir. Bu özelliklere sahip tesislerin bulunduğu Kuşadası - Davutlar - Güzelçamlık - Didim - Akbük boyunca uzanan kıyı bandının karşı karşıya kaldığı en büyük tehlike budur.

Seyahat acentaları kıyılardan bağımsız; deniz turizmi dışında kongre, iş, yayla, özel ilgi turları, termalizm, kış sporları, kara içi sportif oyunlar düzenleyerek ya da paket turlar içine bunları dahil ederek Aydın ve çevresinde turizmin çeşitlenmesini ve talebin artmasını sağlayabilirler.

(54) Hatice DADAK, "Tursab Turizm Dergisi", 1993, Sayı 5, s. 32

V. KONAKLAMA DURUMU

A- TURİZM İŞLETME BELGELİ TESİSLER VE YATAK SAYISI

Tüm Ege bölgesinde yer alan toplam 97.249 yatağın %50.1'i otellerde (48.743), %44.3'ü tatil köylerinde (43.069), %5.6'sı (5.437) motel, pansiyon ve campinglerde bulunmaktadır ⁽⁵⁵⁾. Bu yatakların %21.8'i Aydın'da bulunmaktadır ki; (21.200) Aydın bu durumu ile bölgede ikinci sırada gelmektedir. Turizm belgeli konaklama tesisi sayısı ise 107'dir.

B- BELEDİYE BELGELİ TESİSLER VE YATAK SAYISI

Aydın'daki 492 adet belediye denetimli" konaklama tesisinde toplam 20.364 adet yatak bulunmaktadır. Bu kapasitenin %54.7'si (11.146) ise sadece Kuşadası'nda bulunmaktadır. Aydın bu kapasitesi ile bölgede Muğla ve İzmir'den sonra üçüncü sırada gelmektedir ⁽⁵⁶⁾.

C- YATIRIM BELGELİ TESİS VE YATAK SAYISI

Aydın'da bulunan 36 adet yatırım belgeli konaklama tesisi toplam 50.804 yatak kapasitelidir ⁽⁵⁷⁾. Öte yandan ilde, yatırım belgeli olup da inşaatı henüz tamamlanmamış 10.660 yatak kapasiteli 80 adet konaklama tesisi mevcuttur.

Sonuç olarak Aydın'da; 1993 verilerine göre, hizmette olan ve o gün için hizmete girmemiş kapasiteyi de bugün dahil edersek toplam 103.028 kesin yatak sayısı mevcuttur. Son üç - dört yılda yeni yapılan tesislerin de varlığı düşünülürse; Aydın'ın 110.000'e yakın bir mevcut kapasiteye sahip olduğu görülüyor. 1994 yılı itibariyle Aydın'dan 268.346 yabancı turistin çıkışı yaptığı düşünülürse ⁽⁵⁸⁾, yerli turistlerle birlikte sezon içinde bu yatak kapasitesinin yeterli olduğu söylenebilir. Nitekim yörede turizm mevsiminde doluluk oranı %95'lerde gerçekleşmektedir.

(55) T.C Turizm Bak. "Konaklama İst. Bültenleri", 1993, s. 64

(56) T.C Turizm Bak. "Konaklama İst. Bültenleri", 1993, s. 67

(57) T.C Turizm Bak. "Konaklama İst. Bültenleri", 1993, s. 71

(58) T.C. Turizm Bak. "Konaklama İst. Bültenleri", 1994,

İKİNCİ BÖLÜM

AYDIN İLİNİN MEVCUT TURİZM POTANSİYELİ

I. TERMAL TURİZM

Günümüzde, tıp bilimi çok gelişmiş teknikler ve araçlara sahiptir. Fakat tıp otoriteleri genelde doğal yöntemleri, özelde de termal suları hastalara önerebilmektedir. Tıbbın hızla ilerlemesine ve yeni yeni ilaçların keşfine rağmen, asırlardır insanlığa hizmet veren termal kür uygulamaları hâlâ önemini korumaktadır ⁽⁵⁹⁾.

Sanayileşme, hızlı nüfus artışı, kentleşme, doğa ile olan ilişkilerin en alt düzeye inmesi vb. etkenler günümüzde insanlar üzerinde fizyolojik ve ruhsal rahatsızlıklara neden olarak, dinlenme ihtiyacını arttırmaktadır. Üstelik sanayileşme ve kentleşme sonucunda ortaya çıkan olumsuz koşulların insan sağlığını bozduğu, bunun da çalışanların iyileşene kadar iş gücü kaybına neden olduğu bilinmektedir ⁽⁶⁰⁾.

Örneğin; yapılan araştırmalar, romatizmanın bütün dünyada son derece yaygın olduğunu ve tüm hastalıkların yaklaşık olarak %15 - 20'sini oluşturduğunu göstermektedir. Romatizmanın neden olduğu işgücü kaybı, çok büyük sayılara ulaşmakta, bu da ekonomide büyük zararlara neden olmaktadır. Çalışanların sağlığının bozulmasının ekonomiye getirdiği kayıpları araştıran İsviçre'li Wirth, 350.000 ücretlinin bir takım rahatsızlıklar nedeniyle dört gün çalışmadığını ve günlük ücretin ortalama 10 dolar olduğunu varsayarsak, söz konusu olayın 14 milyon dolar ücret kaybına neden olduğunu ve işletmede boşa geçen zamanın doğurduğu düzensizliğin ücret kayıplarının iki buçuk katı olacağı varsayımıyla, 35 milyon dolarlık endüstriyel kaybın olacağını ortaya koymuştur ⁽⁶¹⁾.

(59) Erdinç TUTAR, "Afyon'da Termal Turizm Potansiyeli", Turizm Yıllığı 1991, Türkiye Kalkınma Bankası, Ankara, s. 223

(60) Nüzhet KARAMAN, "Termal Olayı ve Yalova Kaplıcaları", Turizm İşl. Dergisi Yıl : 3, Sayı 9, Aydın, 1981, s. 306

(61) Nüzhet KARAMAN, a.g.e, s. 10

Termalizm; halk sağlığını korumanın yanında turizm talebinin artmasına neden olarak, ülkelerin demeler dengesine de olumlu katkılar yaparak ekonomik işlevini yerine getirmektedir.

Bugün için ülkemizdeki turistik yerleşmelerde sağlık hizmetlerinin yeterli ve nitelikli olduğunu söylemek mümkün değildir. Yerel nüfusa göre planlanmış alt yapı hizmetleri, turizm sezonunda bir kaç katma ulaşan nüfus için yetersiz kalmaktadır. Sağlık turizmi kapsamına giren termal tesislerimiz henüz düşük standartlarda hizmet vermektedirler.

Aydın ili çevresinde standartları yükseltilerek turizm potansiyeline katkıda bulunabilecek 11 ayrı kaplıca ve içme vardır.

Germencik'in 10 km kuzeyindeki Bozky mevkiinde orman içinde bulunan ve zel İdare'ye ait Alangüllü Kaplıcası 32 oda ve 70 yatak kapasitesindedir. Kaplıca suyunun sıcaklığı 65 C'dir. Altı zel, iki genel olmak üzere sekiz banyosu ve kapalı termal havuzu bulunan bir oteli vardır ⁽⁶²⁾. Kaplıcanın kükürtlü ve elikli bileşikler içeren suları, romatizmal hastalıklara, böbrek ve idrar yolu hastalıklarına, kas ve iskelet sistemi bozukluklarına iyi gelmektedir. Kaplıca temmuz, ağustos ve eylül aylarında faaliyet göstermektedir. Yılda ortalama 300 yerli turist ziyaret etmektedir ⁽⁶³⁾.

Aydın merkeze 40 km, Ortaklar'a 6 km uzaklıkta yer alan Gümüşköy kaplıcasının ikisi genel olmak üzere altı banyosu vardır. Kaplıca suyunun sıcaklığı 45 C'dir. Gümüş termal tesisi ise 2 oda ve 4 yatak kapasiteli küçük bir tesistir. temmuz, ağustos, eylül aylarında faaliyet gösteren tesis, ortalama yılda 150 yerli turist tarafından ziyaret edilmektedir. Belediye idaresine ait olan tesise asfalt bir yolla ulaşılmaktadır. Yap - işlet - devret modeliyle daha geniş kapasiteli bir tesis yapılması düşünülmektedir ⁽⁶⁴⁾. İçme krleri uygulamak suretiyle karaciğeri rahatlatıcı ve safra akıtıcı etki göstermektedir. Ayrıca; romatizmal kireçlenme, deri, kadın hastalıklarına, kas - iskelet sistemi

(62) Aydın Valiliği Turizm İhtisas Komisyonu Raporu, 1995, Aydın, s. 12

(63) Zeynep ASLAN, a.g.t, s. 76

(64) Aydın Valiliği Turizm İhtisas Komisyonu Raporu, Aydın, s. 12

bozukluklarına ve sinir sistemi rahatsızlıklarına (Polinevrit) iyi gelen kaplıcanın sularının içimi de gayet kolaydır ⁽⁶⁵⁾.

Alangüllü Kaplıcası yolu üzerinde yer alan Çamur Kaplıcası Germencik ilçesine 10 km uzaklıktaki Çamköy yakınlarındadır. Bileşiminde bol miktarda demir bulunan kaynak suyunun sıcaklığı 67 °C'dir. Suda kükürt ve hidrojen bileşikleri yoktur. Suların çıktığı yerlerde oluşan çamurun, çeşitli tedavi yöntemlerinde kullanılmak suretiyle ağırlı hastalıklara iyi geldiği bilinmektedir ⁽⁶⁶⁾.

Aydın merkez ilçeye 6 km, İmamköy'e 1 km uzaklıktaki İmamköy kaplıcasında, 40 m derinlikten artezyen yoluyla çıkarılan kaplıca suyunun sıcaklığı 36 °C olup, içme ve kullanma suyu olarak kullanılmaktadır ⁽⁶⁷⁾. Az miktarda kükürt ve tuz bileşikleri içeren kaplıca sularının; romatizmal hastalıklara, deri hastalıklarına, kalp ve dolaşım rahatsızlıklarına, solunum yolu rahatsızlıklarına, iç salgı sistemi düzensizliklerine, böbrek, idrar yolu ve sindirim sistemi rahatsızlıklarına, kas - iskelet sistemi bozuklukları ile sinir sistemi rahatsızlıklarına şifa verici etkisi vardır ⁽⁶⁸⁾.

Buharkent ilçesine 3 km uzaklıkta bulunan Kızıldere Kaplıcasında, jeotermal kuyular yoluyla elde edilen kaplıca sularından, içme ve kullanma olarak faydalanılmaktadır. İçme kürleri uygulanmak yoluyla karaciğere ve safra kesesine olumlu etkide bulunan kaplıca sularının, aynı zamanda romatizmal, deri, kalp ve dolaşım, böbrek, ülser, mayasıl, idrar yolu, kadın, göz, kas - iskelet sistemi, sinir sistemi rahatsızlıkları ve ameliyat sonrası rahatsızlıklara iyi geldiği bilinmektedir ⁽⁶⁹⁾.

Kuşadası'na 7 km uzaklıktaki Yavansu mevkiinde (Davutlar) bulunan Kuşadası Kaplıcası belediye idaresindedir. Ancak yatak kapasitesi yoktur. Belediye, yeni bir sondaj yapıp bir kapalı termal tesis yapmayı düşünmektedir. Tüm yıl açık olan tesisi yılda ortalama 5.000 yerli ve 2.000 yabancı turist ziyaret etmektedir ⁽⁷⁰⁾. Özellikle yabancı turistler, çamurun cilt hastalıklarına iyi geldiğini bildikleri için kaplıcaya gelmektedirler.

(65) Zeynep ASLAN, "Ege Bölgesi'ne Yönelik Termal Turizm Talebinin Analizi ve Termal Turizm İşletme Modeli", D.E.Ü. Sos. Bil. Ens. Doktora Tezi, 1996, İzmir, s. 76

(66) Aydın Valiliği, a.g.r., s. 16

(67) Aydın Valiliği, a.g.r., s. 16

(68) Zeynep ASLAN, a.g.t., s. 76

(69) Aydın Valiliği, a.g.r. s. 12

(70) Aydın Valiliği, a.g.r., s. 12

Bunun yanısıra, romatizmal, böbrek ve idrar yolu, kadın hastalıkları, kas - iskelet sistemi ve dolaşım sistemi hastalıklarına iyi gelmektedir ⁽⁷¹⁾.

Yukarıda belirtilenlerin dışında Kuşadası'ndaki içmeler, Çoban Kaplıcası, 31 içmeler, Güzelçamlı Kaplıcası ve Kemer Kaplıcaları ile Sultanhisar'daki Salavath Ilıcası başta, deri ve sindirim sistemi hastalıkları olmak üzere, kadın doğum, göz, sinir sistemi, kas ve iskelet sistemi rahatsızlıklarına iyi gelmektedirler. Ancak bu kaplıca ve ılıcalar tam anlamıyla hizmete açılmamıştır.

Tedavi edici özelliği olan termal ve içme suları, birçok Avrupa ülkesinin gerek iç, gerekse dış turizminde önemli bir yer tutmaktadır. Oysa Türkiye, termal turizmindeki zengin potansiyelini tam anlamıyla işletmeye açmamıştır. Nitekim Aydın'da termal kaynak sayısı ile termal turizm işletmesi ve termal yatak sayısı karşılaştırıldığında Aydın'da termal turizme gereken önemin verilmediği görülmektedir.

Aydın'da termal turizmin geliştirilmiş olması, termal turizm işletmelerine olan iç ve dış talebin yapısını olumlu yönde etkileyecek ve talebin yoğunluğu durumunda işletmeler kendilerini yenileme ve hizmet kalitelerini artırma imkânına sahip olacaklardır.

II. DİLEK YARIMADASI MİLLÎ PARKI VE MESİRE YERLERİ

Geniş ve bozulmamış doğa alanları ve av rezervleri, yirminci yüzyılın ilk yarısında, hızla gelişen endüstrileşme hızı nedeniyle, şehir hayatının bıkırtıcı, yorucu ve tahrip edici koşullarından kaçan, kentsel ve kırsal alanda yaşayan insanların çalışma, uyuma ve diğer ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra, arta kalan zamanın fiziksel, kültürel faaliyetlerle değerlendirildiği alanlar, parklar halinde şekillenmeye başlamış, böylece milli park kavramı doğmuştur ⁽⁷²⁾.

Aydın ilinde Kuşadası ve Söke ilçe sınırları içinde kalır. Kuşadası'na 28 km, Söke'ye uzaklığı ise 34 km'dir. Dilek Yarımadası'nın ortalama yüksekliği 600 - 650 m'dir. Milli park, 1966 yılında 10.985 ha'lık alana kurulmuştur; ancak şimdiki

(71) Zeynep ASLAN, a.g.t., s. 76

(72) Koray BAŞOL, "Doğal Kaynaklar Ekonomisi", Canl. 2. Baskı, Akıselim Ofset Tesisleri, İzmir, 1991, s. 74

alanı 11.012 ha'dır ⁽⁷³⁾. Yarımada da doğal güzelliklerin yok olmaması düşüncesiyle her hangi bir konaklama tesisi yapılmamıştır. Konaklama için en uygun yer Kuşadası ve Güzelçamlı'dır.

Dilek Yarımadası Milli Park'ı, menderes masifinin batıya doğru uzanan parçasını oluşturur. Jeomorfolojik açıdan engebeli ve dağlık bir arazidir. Altı kilometre genişliğinde orta yükseklikteki bir dağdır. En yüksek noktası Dilek Tepesi (1237 m) dir ⁽⁷⁴⁾. Dağlık arazide derin kanyonlar vardır. Bunların en önemlisi ise Köprülü Kanyon'dur ⁽⁷⁵⁾.

Dilek Yarımadası'nda Akdeniz iklim özellikleri egemendir. Yazlar sıcak ve kurak, kışlar ise ılık ve yağışlı geçer. Yarımada üzerinde yıllık ortalama sıcaklık 21.7 °C'dir. Aylık ortalama sıcaklıklar gözönüne alındığında; Dilek Yarımadası'nda en sıcak ayın Temmuz (36.4 °C), en soğuk ayın Ocak (7.0 °C) olduğu anlaşılmaktadır. Dilek Yarımadası'nda yıllık ortalama yağış miktarının, yıl içindeki dağılışıma bakıldığında en az yağış alan ayların "haziran ve eylül", en fazla yağış alan ayların ise "aralık ve ocak" olduğu görülür.

Dilek Yarımadası üzerinde doğu - batı doğrultusunda uzanan Dilek Dağı bölgeyi ikiye ayırmıştır. Dağın kuzey ve güney yamaçları arasındaki sıcaklık farkı, yaygın bitki örtüsünü de etkilemiştir. Bu durum milli parka, botanik yönünden bilimsel anlamda bir değer kazandırmıştır. Yarımada üzerindeki belli başlı bitki türleri, "kızılçam, fenike ardıç, karaçam, kızılçık, ıhlamur, dış budak, ahlat, mersin, söğüt, kavak, sumak, yasemin, funda ve yaban gelinciği"dir. Ancak, yarımada'nın kuzey kıyılarında birer çekim merkezi olan plajlar bulunmaktadır. Buradaki bitki örtüsü insanlar tarafından aşırı bir şekilde tahrip edilmektedir. Bu tahribatın doğal bir sonucu olarak; söz konusu sahalardaki bitki örtüsünün alt sınırı her geçen gün biraz daha yükselmektedir ⁽⁷⁶⁾.

Dilek Yarımadası Milli Parkı'nda yaşayan memeli hayvanların başında "tilki, yaban domuzu, yaban atı, yaban sığı, porsuk, tavşan, vaşak, ve sansar" gelir ⁽⁷⁷⁾.

(73) Aydın Valiliği, a.g.r., s. 11

(74) Aydın Valiliği, a.g.r., s. 11

(75) Barbaros ÇETİN, "Bir Doğa Harikası: Köprülü Kanyon", Bilim ve Teknik Dergisi, Sayı : 305 / 1993
Nurul Matbaacılık A.Ş. Ankara, 1993, s. 288

(76) Aydın Valiliği, a.g.r., s. 11

(77) Aydın Valiliği, a.g.r., s. 11

Milli parkta bulunan kuş türleri ise şunlardır; yaban güvercini, kaya güvercini, bildirgin, yeşil başlı ördek, orman çulluğu, kaya kartalı, şahin, atmaca kartalı (tavşancıl), küçük kerkenez, kara doğan, kınalı keklik, hazar sumsurudur ⁽⁷⁸⁾. Yine nesli hemen hemen tükenmekte olan Anadolu Pars'ının batıda yaşadığı en son noktadır ⁽⁷⁹⁾.

Yarımadayı çevreleyen denizde kefal, levrek, sinarit, sargoz, turna, palamut, mercan, barbun, tranca, ahtapot, karagöz, köpekbalığı gibi balık türleri yaşamaktadır. Güneydeki Karine Gölü'nde ise nesli tükenmekte olan tepeli pelikan, cüce karabatak ve Akdeniz foku gibi hayvanlar barınmaktadır. Kıyıda ise deniz kaplumbağaları yer yer yaşama imkânı bulmuştur ⁽⁸⁰⁾.

Tüm bu özellikler yanında Dilek Yarımadası Milli Park'ında, Nisan - Ekim ayları arasında plajdan ve piknik yerlerinden yararlanmak, orman içindeki patika yollarda ise doğa yürüyüşlerine çıkmak mümkündür.

Dilek Yarımadası ve Milli Park'ında bulunan koyların, giriş kapısına uzaklıkları da şöyledir;

İçmeler Koyu	1 km.
Aydınlık Koyu	5 km.
Kavaklıburun Koyu	8 km.
Karasu Koyu	10 km.
Çamlık Koyu	18 km.

Dipburun Kızlar Koyu 25 km.'dir ⁽⁸¹⁾.

Milli Park'ın girişinden itibaren 9 km. devam eden asfalt yoldan sonra toprak yola geçilir. Toprak yola girildikten sonra araçların daha ileriye gitmeleri yasaktır. İçinde üç

(78) Aydın Valiliği, a.g.r., s. 11

(79) Osman KULU, "Turizmde Arz Kaynaklarının Çeşitlendirilmesi ve Ege Bölgesi'nde Alternatif Turizm Potansiyeli", D.E. ü. Sos. Bil. Ens. Yük. Lis. Tezi, İzmir, 1994, s. 146

(80) Osman KULU, a.g.t., s. 145

(81) Aydın Valiliği, a.g.r., s. 12

tané sahil gazinosu ve kafeterya bulunan tesislerden 1993 yılı rakamlarıyla yaklaşık 1 milyar 900 milyon gelir elde edilmiştir ⁽⁸²⁾.

Aydın ilinde, özellikle ilkbahar ve yaz aylarında, yerli ve yabancı turistlerin uğrak noktalarından biri olan belli başlı piknik ve mesire yerleri şunlardır; ⁽⁸³⁾

- Kuyucak - Çamlık mesire yeri (**Karapınar Köyü mevkiinde**)
- Kuyucak - Karapınar Köyü
- Söke - Milas karayolu üzerinde Bafa Gölü kenarındaki plaj ve mesire yerleri
- Söke Priene Harabeleri (**Güllübahçe mevkiinde**)
- Söke Milet Harabeleri
- Söke Balat Köyü mevkiinde Menderes Nehri deltasının kenarı
- Söke Karina Harabeleri ve Tavşan Burnu
- Yenihisar'daki Apollon Tapınağı
- Yenihisar'daki Hisar Mahallesi ve orman kampı
- Karacasu Kahvederesi Yaylası ve Küçük Dağı Mahallesi
- Karacasu Necippınar, Subaşı, Sürmeşe ve Dedebağ Yaylaları
- Ömür Yaylası
- Aydın merkezdeki Paşa Yaylası ve Pınarbaşı mesire yeri
- Bozdoğan - Kemer Barajı kenarları
- Çine - Topçam Barajı çevresi ve Çine Çayı kenarları
- Çine Madran Yaylası
- Davutlar - Kurşunlu Manastırı ve Zeus Mağarası
- Kuşadası - Kirazlı Köyü ve Arslanlı Mağarası sayılabilir.

(82) Aydın Valiliği, a.g.r., s. 12

(83) Aydın Valiliği, a.g.r., s. 12

III. TARİHİ VE KÜLTÜREL DEĞERLER

A- İL'İN KISA TARİHÇESİ

Aydın'dan çok önce şehrin kuzeyinde kurulmuş olan Tralles, eski çağda Ege Bölgesi'nin önemli şehirlerinden biridir. M.Ö. V. y.y.'de bir ara Pers egemenliğine girmiş, M.Ö. IV. y.y'de de Makedonya İmparatorluğu'nun eline geçmiştir. M.Ö. 189'da Roma Devleti'nin egemenliğine girmiş, daha sonra Doğu Roma İmparatorluğu'nun toprakları olmuştur. Malazgirt Savaşından kısa bir süre sonra Selçukluların eline geçmiş, sonra 12. y.y. başında I. Haçlı Seferi sırasında Bizanslılarca geri alınmıştır. 1177'de II. Kılıç Arslan tarafından kısa süre için zapt edildiyse de İmparator Manuel tarafından geri alınan il, iki yüzyıl süren Türk - Bizans mücadelelerine sahne olmuş ve sık sık el değiştirmiştir. Sonunda Sultan III. Gıyaseddin Keyhüsrev zamanında "Sahil Beyi" adını taşıyan Menteşe Bey tarafından kesin olarak Türk hakimiyetine geçirilmiştir. 1280 yılında Selçuklu Devleti'nin dağılmasından sonra beylikler arasındaki çeşitli mücadelelere sahne olmuşsa da 1426 yılında II. Murat zamanında kesin olarak Osmanlı hakimiyetine katılmıştır⁽⁸⁴⁾.

27 Mayıs 1919'da Yunanlılarca işgal edilen Aydın, Atatürk'ün başlattığı "Büyük Taarruz"la 7 Eylül 1922'de kurtarılmış ve Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte Osmanlı toprakları olmaktan çıkıp T.C topraklarına dahil olmuştur.

Aydın'ın tarihi köken itibarıyla; Proto - Hitit, Hitit kültürünün devamında İyonya, Lidya, Pers, Asur, Urartu kültürleri, Helenistik kültür, Roma, Bizans, Selçuklu, Osmanlı kültürü ve son olarak Cumhuriyet dönemi kültürünün izleri taşıdığı düşünülürse çok zengin bir tarihi geçmişe ve kültürel değerlere sahip olduğu görülmektedir⁽⁸⁵⁾.

B- TARİHİ, KÜLTÜREL VE ARKEOLOJİK DEĞERLER

1. ANTİK KENTLER

Tralles (Trial) : İl merkezinin kuzeyinde Topyatağı mevkiindedir. Burası, Argoslu ve Trakyalı kavimler tarafından M.Ö 400 yıllarında kurulmuş bir kenttir. Kentte ayakta

(84) Aydın Valiliği, a.g.r., s. 5

(85) Aydın Valiliği, a.g.r., s. 5

kalan kalıntılardan en önemlileri: tiyatroya ait kalıntı, halk arasında “Üç Gözler” olarak bilinen yapı ve gymnasiumdan kalan üç adet tonozdur ⁽⁸⁶⁾.

Didyma (Didim) : Yenihisar ilçesinde bulunan kent, Milet’e 16 km uzaklıktadır. Eski çağın kehanet merkezidir. Pek çok kalıntının bulunduğu kentin en önemli bölümü, Dünya’nın en büyük tapınağı olarak bilinen Apollon Tapınağı’dır. Söz konusu tapınak M.Ö 6. y.y.’da Zeus’un oğlu Artemis’in ikiz kardeşi Apollon adına, kâhinler tarafından yapılmıştır ⁽⁸⁷⁾.

Milet’ten başlayan kutsal yol, kıyı boyunca uzanarak Didyma’daki Panermos Limanı’na oradan da güneydoğuya doğru iki tarafı rahip heykelleri ile süslü bir yolla Didyma Apollon Tapınağı’na ulaşır. Çok büyük ve anıtsal bir yapıdır. Roma çağı sonuna kadar önemini kaybetmeyen dini bir merkezdir ⁽⁸⁸⁾.

Milethos (Milet) : Söke ilçesinin Balat Köyü’ndedir. Söke ilçe merkezine 38 km uzaklıktadır. Milethos’un ilk kurucuları Giritliler ve Karyalılardır. Antik Çağın liman kenti olarak Milethos, Büyük Menderes Nehri’nin kıyıda yaptığı biriktirme sonucunda, bugün içeride kalmıştır. Çeşitli tarihi dönemlere ait kalıntıları barındıran kent, bugünkü batı uygarlığının kaynağı olan düşünceleri ortaya koyan filozofların yurduudur. İçindeki önemli yapıları: tiyatro, delphinion, gymnasium, halk meclisi, güney agora, stadium, feustra hamamları, Odeon, Aphrodite Tapınağı, Hodria hamamları, agora ve kent surlarıdır ⁽⁸⁹⁾.

Aphrodisias (Afrodisyas) : Karacasu ilçesinin 12 km doğusunda, Geyre Köyü yakınındaki Karya bölgesinin kuzeydoğusundadır. Hellenistik Çağda Tanrıça Aphrodite’ye izafeten Aphrodisias ismini alan kentin tarihi geç Kalkolitik döneme (M.Ö IV. binin sonu, III. binin başı) kadar inmektedir. Kentin en önemli özelliği, Antik Çağın önde gelen mimarlık, sanat, heykeltıraşlık ve ibadet merkezi olmasıdır ⁽⁹⁰⁾.

(86) Aydın Valiliği, a.g.r., s. 6

(87) Aydın Valiliği, a.g.r., s. 6

(88) Aydın Valiliği, a.g.r., s. 7

(89) Aydoğan KÖKSAL, “Türkiye’nin Genel ve Turizm Coğrafyası”, T.C. Kültür ve Turizm Bak., Turizm Eğitimi Genel Md. Yayınları No : 45, Ankara,, 1982, s. 237

(90) Aydoğan KÖKSAL, a.g.e., s. 236

Kentin en gelişmiş ve parlak dönemi Romalılar zamanıdır. Hadrianus zamanında (M.S - 117 - 138) bir kültür ve sanat merkezi olmuştur. Bizans döneminde de bir piskoposluk merkezi halindeymiş ⁽⁹¹⁾.

Tiyatro, agora, tapınak ve hipodrom kentin önemli bölümlerini oluşturur. Yöreden çıkarılan tarihi eserlerin bir kısmını, kentin yakınlığında bulunan Aphrodisias müzesinde görmek mümkündür.

Nyssa (Nisa) : Sultanhisar ilçesinin 3 km kuzeyinde bulunan kent, M.Ö 3. y.y.'da kurulmuş, Helenistik çağda gelişerek asıl önemine Roma çağında ulaşmıştır. Kentin en önemli özelliği Antik Çağın bilim ve eğitim merkezlerinden biri olmasıdır. Kent bir derenin iki yakasında kurulmuş, bu dere büyük tünellerle kapatılarak özellikle tiyatro civarında kentin iki yakası birleştirilmiştir. Tiyatro, stadium, gymnasium, agora, kitaplık ve halk meclisi günümüze ulaşan önemli kalıntılardır ⁽⁹²⁾.

Alinda : Çine ilçesinin batısındaki Karpuzlu mevkiindedir. Bir Karya kenti olan Alinda'nın M.Ö V. y.y.'da kurulduğu sanılmaktadır. Kent bir tepe üzerine kurulmuş, Helenistik Çağ başlarında yapılan şehir surları ile agora günümüze kadar korunmuş olarak gelmiştir ⁽⁹³⁾.

Priene (Pirien) : Söke'ye bağlı, 15 km uzaklıktaki Güllübahçe kasabası yakınındadır. En eski İyon kentlerinden birisidir. İlk kuruluş yeri kesin bilinmemekte ise de ilk kuruluş tarihinin M.Ö 5000'den önce olduğu sanılmaktadır. M.Ö 350 yılında Priene bugünkü yerine kurulmuştur. Şehir planı birbirini dik kesen cadde ve sokaklardan oluşmaktadır. Helenistik Devirde önemli bir merkez olan kent, Roma egemenliğine geçmiş, Bizans döneminde ise önemli bir piskoposluk haline gelmiştir. Athene Tapınağı ve Agora bugüne ulaşan en önemli bölümleridir ⁽⁹⁴⁾.

Yukarıda sayılan antik kentler dışında; Alabanda (Çine'nin 15 km batısında), Amyzon (Koçarlı'nın Akmesit köyünde), Antiocheia (Kuyucak ilçesinin Başaran beldesinde), Gerga (Eski Çine'nin 7 km güneyinde), Kadıkalesi (Kuşadası'nın 10 km güneyinde sahilde), Magnesia (Ortaklar'ın Tekin Köyü'nde), Mestevre

(91) Aydın Valiliği, a.g.r., s. 6

(92) Aydın Valiliği, a.g.r., s. 6

(93) Aydın Valiliği, a.g.r., s. 6

(94) Aydın Valiliği, a.g.r., s. 6

(Nazilli'nin Bozkurt Köyü'nde), Myus (Söke'nin Balat Köyü'nün 15 km kuzeydoğusunda), Neopolis (Kuşadası'nda), Ponionion (Davutlar'ın güney batısında), Phygela (Kuşadası'nda Kuştur Tatil Köyü içerisinde), Orthasia (Yenipazar'ın Donduran Köyü'nde), Archaraka (Sultanhisar'da) gibi antik kentlerde bulunmaktadır ⁽⁹⁵⁾.

2. CAMİLER

Aydın'da Selçuklu ve beylikler döneminde yapılan dini eserler, yangın ve depremlerin etkisiyle büyük oranda hasara uğramıştır. Bugüne dek varlığını, onarılanak koruyabilen camiler, XVI. ve XVII. y.y.'lara aittir. Bunlardan bazılarını inceleyelim ⁽⁹⁶⁾:

Üveys Paşa Camii : Bu cami, 1565 yılında Kadı Muhiddin Efendi'nin oğlu Üveys Çelebi tarafından bugünkü Köprülü Mahallesinde yaptırılmıştır. Aydın Vakıflar İdaresince restore edilmiştir.

Hoca Ali Ağa (Çarşı) Camii : Karacasu'da pazar yerindeki bu caminin çeşmesindeki yazıya göre, 1591 yılında yapıldığı tahmin edilmektedir.

Cuma Önü Camii : Karacasu Cuma mevkiinde Hacı Ali Çavuş tarafından 1768'de yaptırılmıştır.

Ağa Camii : Nazilli Dumlupınar mevkiinde Yahya Paşa tarafından 18. y.y.'da yaptırılmıştır.

Nazilli Eski Yeni Camii : Dumlupınar mevkiindedir. Yapım tarihi ve inşa eden bilinmemektedir. Çeşmesi antik lahitten çevirmedi.

Koca Camii : Nazilli'de 1886'da yaptırılmıştır.

Kestane Pazarı Camii : Kestane Pazarı'nda 1900 yılında yaptırılmıştır. Nazilli'dedir.

Neşetiye Köyü Camii : Germencik Neşetiye köyünde 18. y.y.'da yaptırıldığı tahmin edilen bu caminin kimin tarafından yaptırıldığı bilinmemektedir.

(95) Recep YILDIRIM, "Eskiçağ'da Anadolu", Irmak Tanıtım Hiz. Ankara, 1996, s. 139 ve s. 152

(96) Aydın Valiliği, a.g.r., s. 7 - 8

Kuyucak Çarşı Camii : Çeşmesinden, 1836'da yapıldığı tahmin edilmektedir.

İlyaz Bey Camii : Eski Milet (Balat köyü) Harabelerinin bulunduğu yerde, 1403 tarihinde Menteşe Beyi İlyaz Bey tarafından yaptırılmıştır. Türk mimarisinde ve özellikle beylikler devri mimari özelliklerini üzerinde toplaması bakımından önem taşımaktadır.

Kaleiçi Camii : Kuşadası ticari merkezinde Öküz Mehmet Paşa tarafından 1618'de yaptırılmıştır. Giriş kapılarının geçme geometrik dokusu ve inci kakmaları ile ilginçtir.

Eski Yeni Camii : Merkez ilçe Aydın'ın Hasan Efendi Mahallesi'ndedir. 1585 yılında, Kadı Muhiddin Efendi'nin oğlu Hasan Paşa tarafından yaptırılmıştır.

Ramazan Paşa Camii : Merkez ilçe Aydın'ın Ramazan Paşa Mahallesi'ndedir. 1599 yılında Ramazan Paşa tarafından yaptırılmıştır.

Süleyman Çelebi Camii : Merkez ilçe Aydın'ın istasyon meydanındadır. 1683 yılında Süleyman Bey tarafından yaptırılan camii, bugün "Bey Camii" olarak anılmaktadır.

Cihanoğlu Camii : Merkez ilçe Aydın'ın Köprülü Mahallesi'ndedir. 1756 yılında, Cihanzade Müderris Abdülaziz Efendi tarafından yaptırılmıştır.

Şemsi Paşa Camii : Merkez ilçe Aydın'ın Adnan Menderes Bulvarı üzerindedir. 1659 yılında Ahmet Şemsi Paşa tarafından yaptırılan camii, "Kırmızı Minare" olarak da anılmaktadır.

İlyas Ağa Camii : Söke ilçesi merkezindedir. 1812 yılında, İlyas Ağa tarafından yaptırılan camii, Koca Camii olarak da anılmaktadır.

3. KERVANSARAYLAR VE HANLAR

Başlıca kervansaray ve hanlar şunlardır ⁽⁹⁷⁾:

(97) Aydın Valiliği, a.g.r., s. 8

Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı : Kuşadası iskelesinin karşısında bir kale görünüşündeki kervansarayı 1618 yılında Öküz ve Oğuz lakabıyla anılan Sadrazam Mehmet Paşa yaptırmıştır.

Osmanoğlu (Zincirli) Hanı : Merkez ilçedeki Köprülü mahallesinde yer alan kervansarayı Osmanlıların Zincirli Han dedikleri kişi tarafından 1699 - 1708 yılları arasında yaptırılmıştır.

Cihanoğlu Hanı : Merkez ilçe Aydın'ın Köprülü Mahallesi'ndeki han, 1756 yılında yaptırılmıştır.

4. KALELER

Aydın'daki başlıca kaleler şunlardır ⁽⁹⁸⁾:

Arpaz Kalesi : Arpaz (Arpad), Doğu Anadolu'dan Menderes Ovası'na gelen Türkler tarafından kurulmuştur. Nazilli'nin Esenköy mevkiindedir.

Körteke Kalesi : Bozdoğan ilçesine bağlı, Körteke Köyü ile Örencik Köyü arasındaki doğal bir tepenin üzerindedir.

Cincin Kalesi : Koçarlı ilçesinin aynı adı taşıyan köyündedir. 18. y.y.'da Aydın yöresine hakim olan Cihanoğulları kolundan Cin Bey tarafından yaptırılmıştır.

Küçük (Güvercin) Ada : 1834'te Osmanlılar'ın eline geçen Küçük Ada'daki kale, Mora İsyanı sırasında adalardan gelecek saldırılara ve ayrıca korsanlara karşı savunma kalesi olarak kullanılmıştır. Önceleri kara ile bağlantısı olmayan ada Kuşadası İskelesi yapıldığı zaman dalgakıran ve batan bir yol ile karaya bağlanmıştır.

5. TÜRBELER

Bugün oldukça harap durumda olan ve Aydınoğulları devrinin canlı hatırasını taşıyan türbelerden bazıları şöyledir ⁽⁹⁹⁾.

(98) Aydın Valililiği, a.g.r., s. 8

(99) Aydın Valililiği, a.g.r., s. 8 - 9

İsmail Han Türbesi : Bu türbe Horasanlı Ali Han Oğlu İsmail Han'a aittir. İsmail Han'ın Aydınoğulları ile Horasan'dan gelip Aydın'a yerleştiği söylenmektedir. İsmail Han Türbesi, Üveys Paşa Camii'nin kuzeyinde bulunmaktadır. Türbe bugün tamamen yıkılmış olup, giriş cephesinin ve diğer cephelerinin yer yer yıkıntılarından, türbenin on ikigen formda olduğu anlaşılmaktadır. Aydın kent merkezindedir.

Ahi Bayram (Ali İbrahim) Türbesi : XIV. y.y. başlarında Menteşe Beyliği zamanında yapılmış olduğu sanılan türbenin bütünü dikdörtgen plandır. Ahmet Gazi Camiinin duvarlarının alt kısımlarında olduğu gibi burada da büyük blok mermer taşlar kullanılmış, üst kısımlarda ise, duvarlar tamamen tuğla ile örülmüştür. Eski Çine köyündedir.

Çiftlik Türbesi : Çine - Koçarlı yolu üzerinde bulunan ve Aydın'ın tanınmış ailesi olan Cihanzadelerden Safiye Sultan'a ait olduğu ileri sürülen türbenin 18. y.y sonunda yapılmış olduğu sanılmaktadır. Tamamı dikdörtgen ve yan yana iki kare bölümünden meydana gelmiş olan türbenin, moloz taştan yapılmış beden duvarları iki küçük kubbeyle örtülmüştür.

Atikâ Hanım Türbesi ve Çeşmesi : Aydın'da Köprülü Mahallesi'nde Abdullah Paşa'nın kızı Atikâ Hanım tarafından 1774 yılında türbe ve çeşmesi yaptırılmıştır.

Eğri Kümbet : Kime ait olduğu bilinmemektedir. 1899 depreminde yan yattığı için eğrilmiştir.

Şeyh Süleyman Rüştü Türbesi : Bu türbe Karacasu ilçesi Yaylalı Mahallesi'nde 1834 yılında yaptırılmış olup, meşhur şairlerden Şeyh Süleyman Rüştü ile oğlu Mustafa Nuri ve Şeyh Seyyit Ali El Filizhin Türbeleridir.

Yeşil Türbe : Şeyh Mehmet Zühtü Efendi, karısı ve çocuklarının türbesi olup, 1229 ve 1278 yılları arasında yaptırılmıştır. Nazilli'de, Aşağı Nazilli - Bozdoğan yolu üzerindedir.

Sinandede Türbesi : Nazilli ilçesinin Pınarbaşı semtindedir.

6. MEDRESELER

İlyas Bey Camii Medresesi : İlyas Bey Camii etrafında, biri kuzeyde diğerleri batıda olan bir takım küçük binaların medresenin dershaneleri olduğu sanılmaktadır. Batıdaki binalar harap haldedir. Söke’de Milet ören yeri içinde yer almaktadır ⁽¹⁰⁰⁾.

Nasuh Paşa (Osmanoğlu) Medresesi : Medrese ve medreseye ait küçük bir mescid ile han ve hamamdan meydana gelen, külliye içindedir. Giriş kısmı hariç bütün üst örtüsü yıkılmış durumdadır. Aydın kent merkezinde Köprülü Mahallesi’ndeki medrese 1706 yılında yapılmıştır.

Cihanoğlu Külliyesi : 1756 yılında yaptırılan Külliye, merkez ilçe Aydın’ın Köprülü Mahallesi’ndedir.

7. KÖPRÜLER

Aydın’da yer alan tarihi köprüler şunlardır ⁽¹⁰¹⁾:

İlhanoğlu Köprüsü : Cuma Mahallesi’nin batısında, Tabakhane Deresi’nin kıyısından geçen yolun sağında, ayakları blok taşlardan yapılmış dar bir köprüdür. Köprü’nün 16. y.y’da yapıldığı sanılmaktadır. Güzelhisar’la Cuma Mahallesi arasında bir geçit vazifesi görür. Cumhuriyet döneminde restore edilen köprüye “ezgi” anlamına gelen “Elhanda” demişlerdir.

Çavuş Köprüsü : 1860 yılında Hasan Çavuş tarafından yaptırılan köprü’nün bugün üst örtüsü yıkılmış durumdadır.

Kemer Köprüsü : Bozdoğan’da Akçay üzerindedir. Moloz taşlarla inşa edilmiş olup tek kemerlidir.

Armutalan Köprüsü : Bozdoğan - Altıntaş köy yolu üzerinde olup, bu da tek kemerli ve moloz taştan inşa edilmiştir.

Karanlık Köprü : Merkez ilçe Aydın’ın Pınarbaşı mevkiindedir.

(100) Aydın Valiliği, a.g.r., s. 9

(101) Aydın Valiliği, a.g.r., s. 9 - 10

Çatma Köprü : İncirliova - Dereağzı yolu üzerindedir.

İncekemer Köprüsü : Muğla il sınırında Çine Çayı üzerindedir.

8. MESCİDLER

Hacı Ömer Dede Mescidi : Aydın'ın Kurtuluş semtinde önceleri dervişlerin toplanması için, Hacı Ömer tarafından yaptırılmıştır. Ancak sonradan mescide döndürülmüştür ⁽¹⁰²⁾.

9. HAMAMLAR

Aydın'da yer alan tarihi hamamlar şunlardır ⁽¹⁰³⁾:

Gümrükönü (Çifte) Hamamı : Aydın'da Veysi Paşa Mahallesi'ndedir. 16. y.y Osmanlı resmi hamam yapısıdır. Kimin tarafından yapıldığı bilinmemektedir.

Cemal Bey Hamamı : Aydın'ın Köprülü Mahallesi'ndeki hamam 1764'te Cemal Bey tarafından yaptırılmıştır.

Kale İçi Hamamı : Kuşadası'nda yer alan hamamın, Kale İçi Camii ve Kervansaray'ı ile aynı zamanda ve aynı kişi tarafından yaptırıldığı tahmin edilmektedir.

Hacı Veli Hamamı : 1727'de Karacasu Yaylalı Mahallesi'nde yaptırılmıştır.

10. MÜZELER

Aydın'da, tarihi dönemlere ait son derece değerli buluntuların sergilendiği ve her yıl yüzlerce yerli ve yabancı turist tarafından ziyaret edilen üç adet müze bulunmaktadır ⁽¹⁰⁴⁾.

(102) Aydın Valililiği, a.g.r., s. 10

(103) Aydın Valililiği, a.g.r., s. 10

(104) Aydın Valililiği, a.g.r., s. 10 - 11

Aydın Müzesi : Milet, Didim, Priene, Aphrodisias, Tralles, Mysa ve Magnesia ile diğer antik kentlerde yapılan arkeolojik çalışmalar sonucunda elde edilen bulguları sergilemek üzere; 1959 yılında Merkez Zafer İlkokulu'nun bir odası ve bahçesi, müze olarak faaliyete geçmiştir. Arkeolojik çalışmaların hızlanması, bulguların çoğalması sonucunda 1969 yılında 4525 m² alan üzerinde bir müze inşa edilmiştir. Müze Kemer Mahallesi'nde kapalı spor salonunun güneyinde yer almaktadır.

Bugün müzede envanteri yapılmış satın alma, armağan edilen ve buluntu yoluyla gelmiş olan 4754 eser vardır. Bunun 1488'i arkeolojik, 2030'u etnografik, 1236'sı madenden yapılmış paralardır.

Milet Müzesi : Söke ilçesi'ne 65 km uzaklıkta Balat Köyü yakınında bulunan antik Milet kentine özgü müze, köyden 1,5 km uzaklıktaki yıkıntıların yer aldığı Milet Tiyatrosu'nun yakınındadır. Daha önceleri aynı yerdeki geçici bir binada çalışmalarını sürdüren müze binasının yeniden yapımına 1967'de başlanmış ve 1973'te bitirilmiştir.

Milet kentinde yapılan kazılardan çıkartılmış olan yapıtların sergilendiği büyükçe bir salondan başka, açık sergi ve avlu kısmı, idare odası, depoları bulunmaktadır. Müze etkinliklerinin uzmanlarca yürütüldüğü müzede, Milethos ve Priene antik kentlerine ait bulgular sergilenmektedir.

Aphrodisias Müzesi : Karacasu ilçesine bağlı Geyre Köyü'nde ve antik Aphrodisias kenti içindedir. Antik kentte çıkan çok sayıdaki kıymetli heykeller ve diğer bulgular sergilenmektedir. Müze 12 temmuz 1979'da ziyarete açılmıştır.

11. FUARLAR, FESTİVALER VE ÖZEL GÜNLER

İlde her yıl düzenlenen fuar, festival veya şenlikler ile her yıl kutlanan bazı özel günler vardır. Geleneksel hale gelen ve yılın belli zamanlarında düzenlenen bu günlerden özellikle şunlardan bahsetmek gerekir ⁽¹⁰⁵⁾.

Sultanhisar Nysa Festivali : Nisan ayının son haftası düzenlenir.

(105) Aydın Valiliği, a.g.r., s. 25

Aydın Merkez İlçe Hint Horozları Döğüş Festivali : Şubat - Mayıs ayları arasına rastlayan dönemde düzenlenir.

İncirlioğa Deve Güreşı Festivali : Ocak ayı boyunca önceden belirlenen günlerde yapılır.

Kuyucak Deve Güreşı Festivali : Aralık ayı boyunca önceden belirlenen günlerde yapılır.

Germencik Deve Güreşı Şenlikleri : Şubat ayı boyunca önceden belirlenen günlerde yapılır.

Germencik İncir Festivali : Eylül ayının ilk haftasına rastlayan Cuma, Cumartesi ve Pazar günlerinde gerçekleştirilir.

Kuşadası Turizm Şenlikleri : Her yıl ilçe tertip komitesi tarafından belirlenen tarihlerde yapılır.

Karacasu Aphrodisias Şenlikleri : Mayıs ayı boyunca önceden belirlenen günlerde yapılır.

Milet Turizm Şenlikleri : Her yıl, tertip komitesi tarafından belirlenen tarihlerde düzenlenir.

Yukarıda sözü edilen ve yılın belli dönemlerinde düzenlenen bu festival ve şenliklere katılım oranı oldukça yüksektir. Söz konusu festival ve şenliklere aktif veya pasif olarak katılan gerek yerli gerekse yabancı turist sayısı, her geçen gün artmaktadır.

Bu tür düzenlemelerin, il ekonomisine küçümsenmeyecek derecede katkı sağladığı bilinen bir gerçektir. Bu katkının daha da artırılması zorunluluğu olduğuna göre, bu günlerle ilgili tanıtıcı faaliyetlerin yurt içinde daha da yaygınlaştırılması gerekir.

IV. DENİZ TURİZMİ

Aydın, turizm için bir çok alternatif kaynaklara sahip olsa da; en önemli doğal kaynak, Kuşadası - Akbük arasındaki kıyı şeridi ve bu şeridin bir çok yerinde bulunan plajlardır. Aydın'da deniz turizminin yoğunlaştığı 4 önemli alan vardır. Bunlar Kuşadası,

Davutlar, Yenihisar ve Akbük'tür. Bu yerler içinde en fazla öne çıkan, hatta uluslararası turizmin merkezlerinden biri haline gelen ise Kuşadası'dır.

Kuşadası sahil şeridi boyunca 20.4 km uzunluğunda doğal plajlar vardır ve kıyıda ki kumsal alan genişliği ortalama 40 m'dir ⁽¹⁰⁶⁾. Kuşadası merkezinde ve çevrede yer alan plajları: Şehir plajı, Kadınlar Denizi, Tusan, Güzelçamlı, Aslan Burnu, Yavansu, Karaova, Sümerbank, Güzelçamlı (I - II), Küçük ve Büyük Kalamaki plajlarıdır. Bu plajlardan Kuşadası'na en uzak olanı, 25 km ile Büyük Kalamaki'dir.

1985 sonrasında özellikle kamu kesimine ait KİT'lerin yaptığı sosyal tesislerin ve bazı politikacıların etkisiyle hızla gelişen ve özellikle ikincil konutların yaygınlığı ile gündeme gelen Didim - Akbük kıyı bandı bugün kapasitesinin sonuna doğru gelmektedir.

Turistik çekiciliğe göre Türkiye'deki 65 turistik merkez içinde beşinci sırada gelen Aydın'ın ⁽¹⁰⁷⁾, deniz turizminde mevcut potansiyeli sonuna kadar kullandığı söylenebilir. Bu yüzden artık ildeki turizmi kıyıdan, kara içi etkinliklere taşımak gerekir. Bunun içinde alternatif turizm ve rekreasyonel faaliyetlere yönelmek gerekir ki, Aydın'da bu alanda mevcut potansiyelin olduğunu belirtmek gerekir. Deniz turizminin ortaya çıkardığı olumsuzluklara ise çevre sorunlarında değinilecektir.

V. REKREASYON TURİZMİ

Rekreasyon, herşeyden önce boş zamanı olan insanların gerçekleştirebildikleri faaliyet türüdür. Boş zaman; iş ve yaşamla ilgili zorunluluk ve görevler yerine getirildikten sonra arta kalan zamandır ve bireyler bu zamanı kendi adına özgürce kullanmak hakkına sahiptir ⁽¹⁰⁸⁾.

Çoğu kez boş zaman ile rekreasyon kelimeleri aynı anlamda kullanılmaktadır. Ancak rekreasyon; faaliyet veya faaliyetleri anlatan bir terim olup, bu faaliyetlerin yapıldığı süreye "boş zaman" denilmesi gerekmektedir.

(106) Kültür ve Turizm Bakanlığı, "On İki Öncelikli Yerleşim Merkezi", Yayın No : 1983, s. 47

(107) Orhan İÇÖZ, "Turizmin Bölgesel Ekonomik Etkileri ve Kuşadası Örneği", D.E.Ü., Sos. Bil. Ens., Doktora Tezi, İzmir, s. 152

(108) Mehmet KÖSEOĞLU, "Türkiye'de Çevre Koruma ve Rekreasyon Planlaması", E.Ü. Yayını, No : 44, İzmir, 1981

Butler'e göre ⁽¹⁰⁹⁾ rekreasyon faaliyetlerine duyulan ihtiyacı arttıran nedenler şunlardır:

- Ev içi yaşam standartlarının yükselmesi,
- Boş zamanın artması,
- Çalışma hayatında otomasyonun artması,
- Nüfus artışı,
- Teknolojik gelişme,
- Ekonomik baskıların artışı,
- Şehirlerin büyümesi ve modernleşmesidir. Butler'e göre rekreasyonel katılımın toplum üzerindeki genel etkileri ise şu şekilde sıralanabilir ⁽¹¹⁰⁾;

- Fiziksel rahatlığı artırır.
- Suçları azaltır.
- Toplumsal dayanışmayı artırır.
- Toplum moralini yükseltir.
- Toplu güvenlik hissi verir.
- Demokrasiye ve özgürlüğe olan inancı geliştirir.
- Eğitimi ve eğitim şartlarını kolaylaştırır.
- Ekonomiye olumlu katkıları olur.

Toplum içerisinde gerçekleştirilebilen şu rekreasyon tipleri bulunmaktadır ⁽¹¹¹⁾.

1) **Etkin rekreasyon** : Geniş katılımlı, oldukça hareketli ve dinamiktir. (Yüzme, golf, ata binme, vb.)

(109) Ekoloji Dergisi, 1993, sayı : 8, s. 22

(110) Ekoloji Dergisi, a.g.d., s. 23

(111) Mustafa SAĞCAN, **Rekreasyon ve Turizm**", Cumhuriyet Mat. İzmir, 1986, s. 49 - 50

2) **Edilgen rekreasyon** : Durgun bir karaktere sahiptir. (TV seyretmek, piknik yapmak, vb.)

3) **Ticari rekreasyon** : Kâr amacıyla rekreasyonel hizmetler sunan organize işletmelerin düzenlediği faaliyetlerdir. (Tiyatro, konser, bowling, bilardo vb.)

4) **Sosyal rekreasyon** : Ailenin geliri, bireylerin eğitim düzeyleri, kültür seviyeleri ve hayat görüşleri sosyal rekreasyon faaliyetlerine katılımı etkiler. (Gece toplantıları, yemekler, balolar, vb.)

5) **Uluslararası rekreasyon** : Gelir düzeyi yükseldikçe kent içi rekreasyon faaliyetlerinden uluslararası rekreasyon faaliyetlerine geçilmektedir. (Turistik seyahatler gibi.)

6) **Kırsal rekreasyon** : Bireyler çoğunlukla belirli boş zamanlarında kentten kıra giderek, günlük yaşamın sıkıntılarından kurtulmak isterler. (Dağcılık, balıkçılık, park ziyaretleri vb.)

7) **Estetik rekreasyon** : Bazı bireyler karakterleri gereği etkin rekreasyona ilgisiz kalıp boş zamanlarını genellikle sanat olaylarını izlemekle geçirirler. (Klasik müzik konserleri, müze ziyaretleri, resim sergileri gezmek)

8) **Entellektüel rekreasyon** : Estetik rekreasyonla aynı nitelikleri taşımaktadır. Daha üst düzeyde bilgi birikimi gerektirir. (Sanatsal ve politik toplantılar ve konferanslar gibi.)

9) **Orman rekreasyonu** : Açık hava rekreasyonu kapsamına girmekle beraber eylemin büyük çoğunluğu ormanda gerçekleşir. (Kamp kurma, kara avı vb.)

10) **Kapalı yer rekreasyonu** : Kapalı ortamda TV, video seyretmek, film izlemek kapalı havuzda yüzmek vb.'dir.

11) **Açık hava rekreasyonu** : Açık havada golf oynamak, kayak yapmak, sörf yapmak, av organizasyonlarına katılmak, boğa veya deve güreşlerini izlemek gibidir.

12) **Endüstriyel rekreasyon** : Büyük fabrikalarda, çalışan personelin boş zamanlarını değerlendirmek, güçlerini tazelemek için iş sahiplerince organize edilen faaliyetlerdir.

Yukarıda belirtilen rekreasyon tiplerinin Aydın ve çevresinde, mevcut potansiyeli genelde vardır. Bu potansiyelleri ve kullanılabilirliğini gözden geçirmek gerekir.

Kuşadası sahip olduğu üst yapı ile (tatil köyü, beş yıldızlı oteller vb.) entellektüel rekreasyona açılmalıdır. Özellikle deniz turizmine bağlı dış turizm çeşitlendirilerek uluslararası rekreasyona olan katılımın artırılması sağlanmalıdır.

Dilek yarımadasının sahip olduğu botanik zenginliği ve yaban hayatı dikkate alınarak; orman ve kırsal rekreasyon faaliyetleri artırılmalı, açık hava rekreasyonuna açılmalıdır. Didim, deniz turizmine ve kıyının fiziki şartlarına bağlı olarak sörf rekreasyonuna, sahip olduğu tesisler ise entellektüel rekreasyonun hizmetine sunulabilir. Mevcut turistik faaliyetler çeşitlendirilerek ve kıyıdaki yapılaşma önlenerek uluslararası rekreasyona olan talep artırılabilir.

Karacasu yöresindeki Aphrodisias Antik Kenti ve çevresi yakın çevredekiler için kırsal rekreasyona açılmalıdır. Etkin ve sürekli tanıtım ile yörede uluslararası rekreasyonel faaliyetler artırılmalıdır.

Aydın'da özellikle, iç turizm açısından büyük potansiyel oluşturan Alangüllü, Gümüşlü, Ortaklar, Germencik, Buharkent ve diğer termal kaynaklar, gerekli altyapı ve üstyapı yatırımları yapıldıktan sonra kapalı yer rekreasyonuna açılmalıdır. Aydın, yıllardan beri bu potansiyeli maalesef turizm açısından değerlendirememektedir.

Beydağları üzerindeki Paşa Yaylası ve Karacasu Yaylası ile Çine'deki Madran Yaylası, orman ve kırsal rekreasyon alanına dönüştürülmelidir. Yine Nazilli'nin Almut Köyü av potansiyeli dikkate alınarak açık hava rekreasyonunun hizmetine sunulmalıdır.

Deve güreşleri daha iyi bir tanıtım ve organizasyon ile turizm hareketlerinin yoğunlaştığı yaz döneminde uluslararası rekreasyonel faaliyetlere daha yoğun katılım sağlanabilir.

Apollon, Priene, Milet, Aphrodisias, Tralles gibi merkezlerin tanıtımında süreklilik sağlanarak, bu alanlarda periyodik festival ve kültürel etkinlikler düzenlenerek uluslararası rekreasyona, bu alanlardaki müzeler ise estetik rekreasyona açılmalıdır. Bu alanların rekreasyon turizmine olan katkısı artırılarak, Efes'e alternatif turizm bölgeleri oluşturulmalıdır.

VI. ALTERNATİF TURİZM

Alternatif turizm, bir turizm piyasasında mevcut olan turizm türlerine karşı tercih oluşturmak amacıyla oluşturulması düşünülen turizm türüdür ⁽¹¹²⁾. Turistik çeşitlenme, mevcut turizm verilerinin arttırılması amacını güderken, alternatif turizm daha çok potansiyel verilerin değerlendirilerek yeni turizm türleri oluşturulması amacına yönelir. Alternatif turizmin amacı, tüketiciye tercih sunmaktır.

Türkiye turizminde, genellikle belli etkinliklerin hep ön planda olması, turizm için kullanılacak bir çok potansiyelin gözden kaçmasına neden olmaktadır. Yine Türkiye'de turizm genellikle belli bir sezona sıkışmıştır. Oysa turizme olan talep, yeni turizm türleriyle beraber sürekli artmaktadır. Özellikle yabancı turistlerin yaz aylarında deniz, güneş, kum arayışı içinde geçirdikleri klasik tatil anlayışına olan rağbetin azaldığı, doğaya, örf ve adetlere, toplumsal değerlere yönelik turistik etkinliklere yöneldiği görülmektedir.

Bugün dünyanın birçok ülkesinde bahçe sergileri, havacılık, dağcılık, yaylacılık, golf turizmi, buharlı tren turizmi, deniz akvaryumları, mağara turizmi, manzara turizmi, eko - turizm, dini inanç turizmi, yat turizmi, karavan turizmi, safariler, sağlık turizmi ve adalar turizmi olarak alternatif turizm kollarının oluşturulduğunu görmekteyiz.

Dünya'da insanların turizm faaliyetlerine katılımı engellenemeyeceği gibi, artan dünya nüfusuna paralel olarak turizme katılanların sayısı da artacaktır. Özellikle sanayileşme faaliyetlerinin artmasına bağlı olarak bireysel gelirler ve boş zamanın artacak olması, ulaşım sistemlerinin gelişmesi, demokrasiye olan inancın artması ve bunun da ülkeler arasındaki turizm hareketini arttıracak olmasından dolayı, ülkelerin gelecek yıllarda dünya turizm piyasasından daha fazla pay alabilmesi için, alternatif turizm kollarına yönelmeleri, mevcut potansiyeli kullanıma açmaları gerekir. Özellikle gelecek yıllarda yüksek gelirli turistlerin Avrupa yerine daha uzak olan Asya - Pasifik ülkelerini tercih edecekleri, bu ülkelerin dünya turizm gelirlerinden sağladığı payın %80 artacağı tahmin edilmektedir ⁽¹¹³⁾. Bu bağlamda Aydın ve çevresindeki alternatif turizm faaliyetlerini incelemek gerekir.

(112) Osman KUK, a.g.t., s. 5

(113) Alp TİMUR, Orhan İÇÖZ, "Ege Bölgesi Turizminin Sektörel Analizi ve Gelişme Stratejileri", Mas Ambalaj San. ve Tic. AŞ., İzmir, 1994, s. 17

A- BUHARLI TREN TURİZMİ

Buharlı tren turları, Aydın'da turizm sezonundaki nüfus yığılmasını önlemek ve turizmi diğer mevsimlere yaymak için kullanılabilir. Özellikle nostalji ve doğaya dönüşün hedeflendiği bu alternatif turizm kolunda, Aydın'da demiryolları güzergâhının kurulduğu yıllardan beri pek değişme göstermemiş olması, büyük bir potansiyel yaratmaktadır. Çünkü, bu güzergâhlar genelde kıvrımlı dağları izler, bazen eğimli yamaçları tırmanırken birdenbire kendinizi doğa ile içiçe bulursunuz. Bu noktadan itibaren tren turları birer manzara ve doğa turizmine dönüşecektir. Ancak, bu konuda en önemli problem, demiryolu ağının yeterince modern olmaması ve vagonların konfordan uzak olmasıdır.

Aydın'da bulunan; birçoğu tarihsel geçmişe sahip, irili ufaklı garlar için de aynı şeyler söylenebilir. Aslında garlar; Avrupa'daki benzerleri gibi, gerçek birer dinlenme mekânları olarak gelir getirici bir potansiyele sahiptir. Özellikle şehirlerarası karayollarına yakın yerlerdeki garlar bu amaçla kullanılabilir.

Söke ve Nazilli'deki av sahalarında avlananların ulaşım problemlerini çözmek ve kırsal alanda ava katılanların her türlü ihtiyacını karşılamak üzere buralardaki demiryolları ve garlar gözden geçirilmelidir.

Orient Ekspres'inin Türk turizmine katkısı bilinmektedir ⁽¹¹⁴⁾. Bunun bir benzeri olarak, Aydın ve çevresinde düzenlenecek tren turlarında, kamuoyunun yakından tanıdığı yazarlar, politikacılar, sanatçılar, sporcular vb. ünlü kişilerin bu turlara katılımı sağlanarak Aydın turizmine bu anlamda bir katkı sağlanabilir.

Son olarak, Çamlık İstasyonu'nda bulunan eski buharlı lokomotiflerin yer aldığı Çamlık Açık Hava Buharlı Lokomotif Müzesi'nin daha iyi tanıtılması ile bu konuya meraklıların yöreye belli dönemlerde daha yoğun gelmesi sağlanabilir.

Aydın'da, başta Dilek Yarımadası olmak üzere birçok yaylada, manzara turizmi açısından büyük bir potansiyel vardır. Ancak, teknik donanımın oldukça pahalı olması bu tip alanların sadece piknik yeri şeklinde algılanması, yörede manzara turizminin gelişimini de engellemiştir. Yapılacak yeni demiryolları ile manzara turizmi potansiyeli olan alanlar turizme açılarak; buharlı tren turizmi ve manzara turizmi aynı anda yörede geliştirilebilir.

(114) Osman KUK, a.g.t., s. 92

B- EKO - TURİZM

Eko turizm “bir ülkenin ekolojik çekiciliklerine dayandırılan herhangi bir turizm şekli” olarak ifade edilebilir ⁽¹¹⁵⁾. Mercan resifleri arasında denize dalmak, av hayvanlarını izlemek örnek verilebilir. Gerek Dilek Yarımadası Milli Parkı, gerekse milli park haline getirilmesi için çalışmaların sürdüğü Bafa Gölü ile Güzelçamlı ve Bozdoğan çevresindeki doğa zenginliği kampçılık faaliyetlerine açılabilir. Ancak, bu konuda doğayı koruyacak yasal tedbirler mutlaka alınmalıdır.

Bafa Gölü'nün amatör balıkçılar için bir rekreasyon alanına dönüştürülmesi, Dilek Yarımadası'nın güney kıyılarındaki fokların o yörenin sembolü haline getirilmesi başarılsa, çevreye en az zarar verilerek turizmin yapılabileceği kanıtlanacaktır. Böylece yöre, özellikle doğayı, rekreasyon faaliyetlerini ve alternatif turizm kollarını tercih edenler için vazgeçilmez bir yer olacaktır.

Kirazlı Köyü'ndeki Arslan Mağarası ile Aphrodisias'a 10 km uzaklıktaki Sırtlanini Mağarası aynı amaçla ekoturizm içine alınmalıdır. Özellikle orman rekreasyonuna bağlı olarak dağcılık ve treeking faaliyetleri arttırılırsa, Aydın turizmine ciddi katkılar sağlanacaktır.

C- SAĞLIK TURİZMİ

Daha öncede ifade ettiğim gibi Aydın ve çevresindeki (Germencik, Ömerbeyli, Gümüşköy, Davutlar, Sultanhisar ve Buharkent'te) altı yerde termal kaynaklar mevcuttur. Ancak, bunların tamamında gerek tesisler gerek kapasite, standart olarak turizme hizmet edebilecek nitelikte değildir.

Oysa termal kaynaklar batı ülkelerindeki standartlara uygun duruma getirilmiş olsa, bütün Dünya'da oldukça büyük potansiyele sahip olan sağlık turizmi talebinden önemli pay alabilecektir. Üstelik, bu tesislerin coğrafi ve turistik açıdan değişik turizm olanakları sunan Aydın'ın diğer merkezlerine yakın olması da diğer termal merkezlere göre bir üstünlük kazanmasını sağlayacaktır.

(115) Nazmiye ÖZGÜÇ, a.g.e., s. 125

Ege Bölgesi'nde termal tesislerin yer aldığı İzmir ve Balıkesir'de 1994 yılı itibarıyla toplam 34.684 kişi konaklama tesislerinde kaldığı halde Aydın'da konaklama yapanlar yoktur ⁽¹¹⁶⁾. Çünkü, geceleme imkânına sahip tesisler mevcut değildir. Görüldüğü gibi Aydın, İzmir ve Balıkesir'e oranla daha büyük potansiyele sahipken, bunu bir türlü turizme açamamıştır.

D- KÜLTÜR TURİZMİ

Kültür turizmi; değişik kültürleri tanımak, bu kültürlerle ait yapıtları görmek, izlemek, folklorik faaliyetlere katılmak, mimari, tarihi, arkeolojik önemi olan alanları gezmek, festival, fuar vb. etkinliklere katılmak, yemek, müzik, giyim gibi gelenekselleşen yöresel etkinlikleri izlemek ve katılmak üzere turistlere yaptırılan ziyaretleri kapsar.

Aydın ilindeki arkeolojik sit alanları oldukça fazladır. Bir kısmı uluslararası üne sahip olduğundan zaten yerli ve yabancı turist çekmektedir. Ancak, büyük oranda ortaya çıkarılmış ve kazısı tamamlanmak üzere olan Milet, Priene, Didim, Aphrodisias gibi yerlerle, henüz tam anlamıyla gün ışığına çıkarılamayan Magnesia, Tralles, Nysa, Myus, Alinda, Amyzon, Alabanda, Orthasia, Mastaura, Panionion, Gerga, Antiocheia, Acharaka ve Naapolis gibi tarihi ve arkeolojik öneme sahip alanlar bir an önce devreye sokularak, çok yakında yer alan il dışındaki Efes'e ve Pamukkale'ye olan çekim azaltılmalıdır. Özellikle Tralles antik kenti içindeki askeri bölge, başka bir yere taşınarak antik kentin bir an önce turizme açılması sağlanmalıdır.

İlginç mimari yapıları ile halı dokuma ve el sanatları faaliyetlerinin yürütüldüğü Kirazlı Köyü ve Eskiçine kırsal turizme açılmalıdır. Nitekim Eskiçine'nin Asarlık mevkiinde yer alan kaya mezarları ve kalıntılar ender de olsa turistlerin ilgisini çekmektedir. Düzenlenecek turlarda yörenin bir mola noktası olması sağlanabilir.

Yine Bozdoğan ilçesinin Olukbaşı Köyü'nde Türkmenlerin geleneksel kıl çadırları ürettiği bilinmektedir. İl turizm müdürlüğüne, bu çadırlarda yerli ve yabancı turistlere turlar kapsamında otantik giysilerle yerel yemekler sunulması için çalışmalar

(116) T.C. Turizm Bak. "Turizm İstatistikleri Bülteni",
1994, Yayın Na: 1995/2, Ankara, Nisan 1995, s. 59, 60, 63, 67, 70

yapılmaktadır. Bu yöredeki antik yolun, Olukbaşı Köyü'ne de uzanacak biçimde yeniden turizme açılması için çalışmalar yapılmaktadır. Bu tip özelliği olan köylerin kırsal rekreasyona açılması ile özellikle Kuşadası ve Didim'den gününbirlik düzenlenen turların sayesinde turizm faaliyetleri kara içine doğru kaydırılarak kıyıdaki yığılma önlenerek ve turizm çeşitlenecektir.

Son olarak, özellikle yabancı turistlerin yabancısı olduğu deve güreşleri yörede belli bir organizasyonla ve turizm sezonu içine yayılarak yeniden düzenlenmelidir. Bu güreşlerin, Denizli, Muğla ve İzmir gibi çevre illerden yöreye düzenlenen turlar kapsamına alınması sağlanmalı, gelenekselleşmesi ve daha fazla kabul görmesi için de gerekli alt ve üst yapı donanımı sağlanmalıdır.

E- SPORTİF TURİZM

İlde, sportif turizm potansiyelini oluşturan en önemli unsurlar su sporlarıdır. İlin, Kuşadası - Akbük arasındaki kıyı bandında yüzme, dalma, yelken, zıpkınla balık avlama, sörf, su paraşütü, su kayağı, su bisikleti vb. etkinlikler amatörce yapılmaktadır. Ancak, bunlara katılımın çok az olduğunu belirtelim. Özellikle dalma, su altı avcılığı, olta ile balık avlama ve doğal hayatın izlenmesi gibi sportif rekreasyonel faaliyetlerin özel alanlarda yapılması da bu durumun oluşumuna zemin hazırlamaktadır.

Dilek Yarımadası'nda fok balığının yaşadığı alanlar ve mercan kayalıkları, özel turlar düzenlenerek su altı dalcılığına açılmalıdır. Yine yarımadaının botanik ve yaban hayatındaki potansiyeli unutulmamalıdır. Milli Park'ın en kısa sürede trekking (Doğa yürüyüşü) sporuna da açılması gerekir.

Söke'deki büyük çiftliklerde yapılmakta olan golf tesisleri, uluslararası standartlardadır. Golf, özellikle çok zengin turistlerin bir etkinliği olduğuna göre, talep oluşturulabilirse yörenin turizm çeşitliliği ve turizm gelirleri artırılabilir. Yine Aydın ve Söke'deki çiftliklerde binicilik sporlarının yapılması sağlanmalıdır.

F- YAT TURİZMİ VE MAVİ YOLCULUKLAR

Yat turizmi, yerli veya yabancı bir turistin kendi özel yatı veya kiralamış olduğu bir yat ile, deniz veya göl yüzeyi üzerinde ticari amaç gütmeksizin sadece gezinti amacıyla gerçekleştirdiği turistik faaliyetleri kapsayan sportif, rekreasyonel bir turizm türüdür ⁽¹¹⁷⁾. Özellikle yaz sezonunda kıyıların aşırı kalabalıklaşması, deniz turizminin alternatif bir kanadı olan yat turizmini gündeme getirmiştir. Yat turizmi, yatla denize açılmış kişi ya da gruba, denizden kıyılarda uzanan coğrafi manzaraları seyretme, sürat yapma zevkine erişme, balık avlama, dalış için uygun noktaları tespit etme ve yüzme sporunu değişik yerlerde yerine getirme gibi imkânlar sağlamaktadır.

Bir bakıma lüks turizm niteliğine sahip yat turizmi, çok harcama gerektirir. Çünkü, bir limana veya marinaya girmek o ülkede giriş ve konaklama ücreti, su, yakıt ve enerji ücreti, bakım - onarım gideri, personel ve yolcuların sağlık gideri vb. doğal giderler, avlanma ve eğlence masrafları, karada geceleme halinde yatak ücreti gibi harcamalara yol açar.

Yat turizmi, altyapı (iskele, içme suyu, elektrik, atıksu tankı) ve üstyapı (marina, duş üniteleri vb.) maliyetleri bakımından da yüksek harcamalar gerektirir. Bu bakımdan yat turizmi yüksek gelir gruplarına hitap eder.

Yat turizmi kıyıda açıklarda kaçak sualtı dalışlarıyla, sualtındaki eski eserlerin yurtdışına kaçırılmasına uygun bir ortam sağlar. Bu yüzden bazı alanlarda dalış yasağı vardır ⁽¹¹⁸⁾.

Yat turizminin gelişimi, teknolojik gelişmelerle sıkı ilişki halindedir ⁽¹¹⁹⁾. Örneğin, yatlar günümüzde daha geniş kitlelere yaygınlaştırılma düşüncesiyle ahşap yerine polyester / fiber malzeme ile yapılmaktadır. Bu tip teknelerin; tuzlu deniz suyunun tahribatına daha çok dayanması, daha az boya ve bakım masrafı gerektirmesi, ahşap teknelere üstünlük kurmasına neden olmuştur. Ancak ahşap teknelerin ömrü daha uzundur ve pahalıdır.

(117) Osman KUK, a.g.t., s. 48

(118) T.C. Turizm Bankası, "Yat Turizmi ve Yat Limanları", Ankara, 1984, s. 9

(119) Hasan OLALI, Alp TİMUR, "Turizm Ekonomisi", s. 379

Yat turizmi, teknik bilgilere sahip nitelikli personel gerektirir. Türkiye'de gelir dağılımındaki dengesizlik yüzünden yat turizmine katılan insanlar oldukça azdır. Bunun yanı sıra yabancı turistlerin gelir düzeyi yüksek olanları da daha çok İtalya, İspanya ve Yunanistan'ı tercih ettiği için, Türkiye bu konuda yeni yeni çalışmalar içine girmiştir. Özellikle Güneybatı Anadolu ve Ege kıyılarındaki büyük - küçük tüm turizm merkezlerinde küçük çapta yat limanları ve marina inşaatlarına hız verilmiştir.

Ege Bölgesi yat turizmi bakımından önemli bir potansiyele sahiptir. Nitekim Türk yat turizmi trafiğinin %70 gibi yüksek bir oranının Ege Bölgesi'nde gerçekleştiği söylenmektedir. Yat turizmi açısından Türkiye ve Dünya'da böylesine önemli potansiyele sahip olan Ege Bölgesi'nin, yat turizminde en önemli dört noktasından biri Kuşadası (Diğerleri Çeşme, Bodrum, Marmaris), Aydın turizmi için adeta can damarı rolündedir.

Özellikle Yunan adalarına yakın olması nedeniyle Kuşadası'na deniz yolu ile önemli sayıda turist gelmektedir. Hatta Ege Bölgesi'ne gelen turistlerin önemli bir bölümünün Kuşadası'ndan deniz yolu ile giriş yaptığı görülmektedir.

Kuşadası 1983 yılı itibariyle, turizm kentleri sıralamasında ve turizmde uzmanlaşma düzeyi bakımından üçüncü sırada yer almaktaydı. Hatta en önemli günü birlik turizm limanı olarak, İstanbul'u dahi geride bırakmıştır ⁽¹²⁰⁾.

Bölge ve Aydın'a turizm girişinin gerçekleştiği Kuşadası yat limanı, yatı ile gelenlere; korunaklı barınak, elektrik, su, yangın söndürme, telsiz, otopark, çamaşır makinesi, telefon, teleks, akü şarj, motor bakım ve havalandırma gibi hizmetler vermektedir ⁽¹²¹⁾.

Türkiye'nin en önemli turizm anılarından olan Aydın'a daha fazla turist gelmesi için; Didim'de öncelikli olarak bir yat limanı, marina ve yat yamaşıma yeri yapılmalıdır. Böylece Kuşadası'ndaki yığılma da önlenabilir.

Özellikle Kuşadası Yat Limanı, yatlarıyla gelenler için kışlama imkânı sağlayacak uluslararası standartlara kavuşturulmalı ve kapasitesi artırılmalıdır.

(120) T.C. Kültür ve Turizm Bak. "Oniki Öncelikli Yerleşim Merkezi", Planlama ve Yatırımlar Dairesi Bşk., Yayını No : 1983 / 9

(121) Orhan İÇÖZ, a.g.e., s. 149

Kuşadası - Akbük arasındaki korunaklı doğal koylar ile çevrede yer alan diğer koyların varlığı, kıyıda orman ve denizin bir çok yerde birleşmesi, deniz mevsimindeki elverişli iklim özellikleri, temiz denizi, yelken açmaya imkân veren uygun rüzgâr sistemleri ile kıyı bandı, yerli ve yabancı zengin yatçıların yoğun talebini karşılayabilecek hale getirilirse, yöre Dünya'da yat turizmi taraflığının en canlı olduğu yerler arasına girecektir. Böylece özellikle kara içinde oluşturulacak alternatif turizm etkinliklerine ve rekreasyonel faaliyetlere aranan talepte karşılanmış olacaktır.

Alanya - Datça arasındaki kıyı şeridinde, kıyının da özel ve karmaşık şekiller arz etmesinden ve adaların varlığından dolayı, karadan ulaşılabilirliği zorlaştırmış, bu da denizden bu alanlara günü birlik mavi yolculuklarla ulaşma isteğini gündeme getirmiştir. Aydın kıyısında, yukarıda belirtilen özelliklerin pek uygun şartlar göstermemesinden dolayı Aydın ve kıyı bandında mavi yolculukların güney ve güneybatı Anadolu kıyılarındaki kadar yoğun olmadığını görüyoruz. Bu yüzden; Kuşadası, Didim ve Akbük'ten daha çok Datça, Bodrum ve Marmaris'e gününbirlik ya da turlar halinde mavi yolculukların düzenlenmesine ağırlık verilmelidir.

G- KONGRE TURİZMİ

Günümüzde, bilim, ekonomi, siyaset, sanat, teknoloji ve kültürel olaylarda görülen gelişme ve değişmeler ile artan uluslararası örgütlenmeler nedeniyle uluslararası nitelikteki toplantıların sayısı çok artmıştır. Özellikle haberleşme ve ulaşım teknolojisindeki gelişmeler toplantıya katılanların daha kolay bir araya gelmelerini sağlamaktadır. Toplantıların ve katılımcıların sayılarında meydana gelen artışların ulaştığı boyutlar olayın bir turizm hareketliliği olarak değerlendirilmesine neden olmuştur. Ancak kongre turizminin, toplam turizm ekonomisi içindeki payının sınırlı olduğunu; ama turizmde sayısal artışlara ve yapısal değişimlere yol açtığını belirtmek gerekir.

Kongre turizmi, "Kişilerin daima konakladıkları veya çalıştıkları yerler dışında uzmanlık gerektiren bilimsel alanlarda veya meslek kollarında, belirli bir konuda, bilgi alışverişi yapmak amacıyla bir araya gelmelerinde ortaya çıkan seyahat, konaklama olay ve ilişkilerin tümüdür." ⁽¹²²⁾ diye tanımlanabilir. Kongre

(122) Tansu KARUSU, "Kongre Turizmi ve Türkiye" Hacettepe Üniv. Yayınevi, Ankara, 1981, s. 3

turizmi, konaklama tesisleri ve yiyecek - içecek işletmelerinin atıl kapasitelerini sezon dışında iyileştiren bir faaliyet olarak oldukça önemlidir. Bu noktada, kongre turizminin diğer turizm türleri ile olan ilişkileri şöyledir ⁽¹²³⁾:

a) Kongre turizmi ve dinlence turizmi : Kongre turizmi, dinlence turizmini hemen hemen hiç engellememektedir. Ancak, engelleme daha çok kongre merkezinin yeri ve yapılan kongrelerin zamanı ile bağlantılı olarak ortaya çıkabilmektedir. Genelde kongre sarayları ile turistik altyapı ve tesislerinin bir kompleks içinde bulunmaları ender görülür. Ayrıca, iki turizm türü için sezon ayrılığı da söz konusudur. Ancak, kongreye katılanların kısa süreli konaklamaları yer açısından dinlence turizmini az da olsa olumsuz yönde etkilemektedir.

b) Kongre turizmi ve kültür turizmi : Amaç ve işlev yönünden birbirinden ayrılrsa da, kongrelere katılanların kültürel değer ve etkinliklerle ilgilendikleri görülür.

c) Kongre turizmi ve spor turizmi arasında başta turist tipi olmak üzere talep edilen altyapı ve tesisler açısından da farklılıklar vardır.

d) Kongre turizmi ve politik turizm açısından ise diplomatik amaçlı uluslararası veya devletlerarası toplantılarda, katılanlar genelde resmi konuk oldukları için kendilerine turist denilemez.

e) Kongre turizmi ve ekonomik turizm, kongre turizmi çeşitli şirket toplantıları ile sergi, fuar gibi ekonomik amaçlı turizmin bir alttürüdür.

f) Kongre turizmi, amaçların tesbiti, turistik altyapı ve üstyapı ile sonuçlar açısından sosyal turizmden ayrılır.

g) Kongre turizmi, kurumsallaşmış geleneklerle ilgili toplantı, bayram, hac ziyareti, anma ve kutlama törenleri vb. gibi geleneksel turizmden tamamen farklıdır.

Kongre turizminde özellikle uluslararası alanda genelde, lüks ve 1. sınıf konaklama tesisleri talep edilirken, ulusal kongrelerde daha çok orta sınıf konaklama tesisleri talep edilir.

(123) Mustafa SAĞCAN, "Türkiye'de Kongre Turizminin Geliştirilmesi",
Turizm İşletme Dergisi, Sayı : 15 - 16, 1983, s. 37 - 38

Genelde kongreler, yapıldıkları kent ve ülke hakkında bir tanıtma faktörü olarak rol oynamaktadır. Sadece kongre delegeleri değil aynı zamanda tüm dünya kamuoyu da basm, radyo, tv gibi iletişim araçlarıyla o kent ve ülke hakkında bilgi sahibi olmaktadırlar.

Kongre turizmine katılanlar lüks tüketime yönelik oldukları için günlük harcamaları, normal bir turistin turizmdeki ortalama harcamalarının çok üstündedir. Dolayısıyla kongre turizminin döviz getirisi oldukça yüksektir. Yani ek istihdam da yaratır.

Kongreler nedeniyle birçok şehir oteli için, ölü sezonda bile fiyat indirimi yapmaya gerek kalmamaktadır. Yani kongre turizmi, turizm sezonunu uzatıcı bir rol oynamaktadır. Üstelik kongre zamanlarının önceden belirli olması diğer tüm turist akımlarına göre daha düzenlidir.

Kongre turizminde, en az 4 gece evden uzakta kalmak gereklidir. Dolayısıyla bu süre zarfında kongre turizmi kısa süreli bir eğlence ve dinlenme, bir günlük şehir turu, kongre öncesi ve sonrası turlar, alışveriş turları ve sosyal programları (defile, sergi, vb.) kapsar. Kongre yapan kuruluşlar, uluslararası ve ulusal kuruluşlar düzeyinde olmaktadır.

Kongre zamanının seçiminde genelde ılık iklimin egemen olduğu aylar tercih edilir. Üstelik işveren ve çalışanların büyük kısmı tatillerini Temmuz - Ağustos'ta, Batılı ülkeler ise Aralık - Ocak'ta geçirdiğinden uluslararası kongre turizmi bu aylar için uygun değildir. Ulusal anlamda ise bu aylarda düzenlenmelidir. Uluslararası kongre süreleri genelde 3 - 5 gün arasında iken ulusal kongrelerde süre daha kısadır ⁽¹²⁴⁾.

Kongre turizminin Avrupa için Mart - Haziran, Eylül - Ekim ayında yoğunlaşması, seyahat ve toplantı için en elverişli iklim koşullarının bu aylarda olduğunu göstermektedir ⁽¹²⁵⁾.

Genel turizm açısından turistik çekim unsurlarından olan coğrafi konum, doğal güzellikler, iklim, ulaşım, konaklama hizmet ve kolaylıkları ile turizm üstyapı işletmelerinin durumu, kongre turizmi açısından da önemlidir. Ancak; uluslararası turizme elverişli her yer kongre turizmine uygun olmayabilir; fakat kongre turizmine açılan bir yerin uluslararası turizme elverişli arz ve hizmet kapasitesine sahip olması

(124) Tanju KARASU, a.g.e., s. 45

(125) Tanju KARASU, a.g.e., s. 38

gerekir. Kongre turizmine katılanlar; iyi, hızlı ve direkt uluslararası hava bağlantısı ile kongre merkezine ulaşmak isteyecektir. Bunun yanı sıra kongre yerinin tarafsızlığı ve seyahat harcamaları ile seyahatte özgür olma isteğiyle de karşılaşabilecektir.

Kongre organizasyon komiteleri, kongrelerle ilgili karşılama, uğurlama, otellerde rezervasyon, transferler, sosyal programlar, şehir içi turları, çeşitli kokteyl ve yemek organizasyonları gibi hizmetleri seyahat acentaları vermektedirler. Çünkü bu işi asli görev saymaktadırlar.

İdeal bir kongre merkezinin; merkezi ve sakin bir yerde, büyük konaklama tesislerine ve yiyecek - içecek işletmelerine yakın, toplu ulaşım araçlarıyla bağlantılı, park sorunu olmayan bir özellik göstermesi gerekir.

Aydın'da merkez ilçede (Aydın) daha çok yörenin sorunlarının tartışıldığı küçük çaptaki toplantılar düzenlenir. (İncir, pamuk, linyit vb. ile ilgili) Bunların da; genelde kamuya ait toplantı salonlarında (üniversite, ticaret ve sanayi odası vd.) çok azının bir kaç büyük otelde yapıldığı bilinmektedir. Kuşadası ve çevresindeki beş yıldızlı otel ve tatil köylerinde ise turizm konulu toplantılar düzenlenmektedir. Bu anlamda, Aydın ili genelinde de kongre turizmi için gerekli alt ve üstyapının kompleks halinde oluşmadığı görülmektedir. Bunun çok kolay bir iş olmadığı gerçektir. Özellikle kongre merkezlerini oluştururken ortaya çıkan sabit maliyetler çok yüksektir.

Kongre binaları, tesisler birinci sınıf konforun sağlanması, kongre merkezine hızlı ulaşımın sağlanması, otopark vd. bu maliyetleri arttırır. Ancak, kongre turizminin yapılacağı alanların, turizm amaçlı kullanımının da sağlanması ile bu maliyetler uzun vadede kâra dönüşecektir. Kongre turizmine katılanların en az dört - beş günlük süreçte, çevredeki alternatif turizm etkinliklerine ve rekreasyonel faaliyetlere de katılacağı düşünülürse; Aydın ve çevresinde, turizmde hedeflenen çeşitlilik ve gelirlerin arttırılması başarıya ulaşacaktır.

Son yıllarda hızlı yapılaşmanın görüldüğü Didim - Akbük kıyı şeridi ve Kuşadası - Davutlar - Pamucak yörelerindeki turistik tesisler kongre turizmi amaçlı olarak yeniden düzenlenmeli, kompleks tesisler inşa edilmelidir. Özellikle küçük ve orta ölçekli uluslararası toplantılar hedef alınmalıdır. Çünkü, küçük ve orta boyuttaki toplantılarda turizm etkinliklerine daha fazla yer verilmekte ve kongrenin yer seçiminde

büyük şehirlerin dışına çıkabilme imkânı doğmaktadır. Ama uzak hedef ise büyük uluslararası toplantılar olmalıdır.

Sonuç olarak, Aydın'da mevcut kongre olanakları ile kendisine en uygun pazarın belirlenmesi, gerekli dağıtım kanallarının bilimsel bir şekilde saptanması, mevcut sorunlara ciddi ve içtenlikle çözüm aranması halinde, Aydın'da kongre turizminden sağlanan gelirler artacaktır. Yine kongre turizminin payı artacağı gibi bunun yarattığı olumlu katkılardan da yararlanma olanağı doğacaktır.

H- KUMAR TURİZMİ

Türkiye'de kumar turizmi kavramından söz etmek güçtür. Çünkü özellikle dini anlayışımız çerçevesinde kumar hoş görülmemektedir. Dolayısıyla bunun toplum bazında sektörel anlamda yaygınlaşması söz konusu olmamıştır. Burada kumarın yaygınlaştırılmasının gerekliliğini savunmuyorum. Sadece bu tür kaygılardan dolayı bu sektörün uluslararası boyutunun da ihmal edildiğini belirtmek istiyorum. Türkiye içinde ise kumar; bir turizm olgusundan uzak olarak, kahvehane köşelerinde yasal olmayan bir karakter kazanmıştır. Toplumun daha üst kesimlerinde ise, bazı kumar merkezlerinde yoğunlaşan kumar olgusu gelir seviyesi yüksek bir gruba terk edilmiştir. Türk halkının ekonomik durumu da gözönüne alınırsa bu sonuç doğaldır.

Ancak son yıllarda Türkiye bu konuda da hızlı bir gelişim yaşamaktadır. Özellikle artan 5 yıldızlı otel ve tatil köylerinin kumarı, turizmin bir kolu olarak algılaması ile artık hedef pazarlar genişlemiştir. Mesela “Emperyal Casino”nun sadece kumar turizmine yönelik olarak İstanbul, Kuşadası, Antalya, Alanya, Çeşme ve Fethiye’de oluşturduğu merkezler artık kumarın sektörel bir hal almakta olduğunu göstermektedir.

Kumarın zengin turist olgusunu da gerektirmesi, Türkiye’ye gelen orta gelirli turistlere göre daha olumlu karşılanabilir. Üstelik birçok kumar merkezinde dövizin direkt araç olarak kullanılması da hem döviz girdisi hem de Türk parası açısından önemlidir. Çünkü çok büyük paralar söz konusu olabilmektedir.

Türkiye eğlence turizmi açısından uluslararası çekicilikte 15. sırada iken Yunanistan bu sıralamada 1.’dir. Kumarın da bir eğlence faktörü olduğu düşünülürse

Türkiye'nin bu sektör için şu ana kadar pek birşey yapmadığı ortadadır. Yani Türkiye'de bir Las Vegas veya Monte Carlo yaratılamamıştır. Ama bu sektörde vergi oranlarının yüksek olması ve gerekli donanımın pahalı olmasından dolayı, kumarhane işletmelerinin, Türkiye'de daha çok kaçak çalıştığı görülmektedir. Bu yüzden büyük kumar merkezlerinin oluşturulamamış olması doğaldır.

Türkiye'de uluslararası kumar turizmi özellikle son 2 - 3 yılda, İsraililer'in yoğun şekilde Antalya'ya kumar oynamak için günübirlik gelmeleriyle dikkat çekmiştir. Görüldüğü gibi mevcut potansiyel bir anda uluslararası karakter kazanmıştır. Özellikle Ortadoğu'nun geçmişte kumar ve para merkezi olan Lübnan'ın yoğun şekilde Arap ülkeleri ve Avrupa ülkeleri tarafından bu sektör için ziyaret edilmesi ve çeşitli sebepler, Lübnan'ı (Beyrut'u) Ortadoğu'nun Paris'i yapmıştır.

O zaman kumar turizmini uluslararası boyuta çekebilmek için gerekli üstyapının kurulması ve bu sektörün diğer turizm kollarıyla ilişkili olarak geliştirilmesi gerekir. Mesela Monte Carlo, dünya sosyetesinin biraraya geldiği bir eğlence ve gece hayatı merkezidir. Uygulamada ise kumar turizmi ön plana geçebilmektedir. Bu yüzden yörede kumar bir alternatif turizm kolu olarak düşünülmeli ve turizmi ateşleyici bir faktör olarak kullanılmalıdır.

1996 yılı sonlarına doğru hükümetin, Türk vatandaşlarının kumarhanelere girişini yasaklaması ve belli alanlarda kumar merkezleri oluşturması düşüncesi olumlu karşılanabilir. Özellikle kumar merkezleri arasında Kuşadası'nın adı başta gelmektedir. Bu yüzden, ilgili kanunlar doğrultusunda, Kuşadası ve Didim gibi zaten uluslararası turizm hareketinin yoğun yaşandığı yerlerde gerekli alt ve üstyapı oluşturularak bu konuda hazır olunduğu mesajı verilmelidir. Burada, çevrede yer alan beş yıldızlı otel ve tatil köylerinin öncelikli olarak harekete geçmek zorunluluğu vardır. Çünkü donanım olarak zaten hazır olan bu tesisler bir an önce kapasite arttırımına ve tanıtıma yönelmelidirler.

Kuşadası'ndaki bu potansiyelin değerlendirilmesi ile yöreye daha çok zengin turistin gelecek olması, ilin turizm gelirlerini arttıracaktır. Vergilerin diğer Avrupa ülkelerine göre Türkiye'de düşük olması, Kuşadası'nı Avrupa sosyetesinin de önemli bir uğrak merkezi yapacaktır.

İ- AV TURİZMİ

Turistik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi ve rekreasyonel bir etkinlik olması açısından av turizmi, doğa ile bütünleşilen, doğaya zarar vermeden gerçekleştirilen, aynı anda kişilere aktif spor yapma olanağı da sağlayan bir turizm türüdür. Yine av turizmine katılan avcı, çok büyük harcama yapmak zorunda olduğu için de ekonomik olarak getirisi de yüksektir.

Av turizmi konusunda uzmanlaşmış ülkelerde, av turizminin organizasyonlar halinde yapıldığını, bu amaçla geniş araziler üzerinde tam donanımla özel çiftlikler oluşturulduğunu görüyoruz. Aydın'da ise, ormanlık alanların devlet mülkiyetinde olmasının da bir sonucu olarak devlet avlaklarında daha çok büyük havvanlar avlanmaktadır. Küçük av hayvanlarının avlanmasında ise özel avlaklar ön plana çıkmıştır.

Avlanan büyük vahşi hayvanların başında ayı, yaban domuzu, çakal, kurt, tilki, yaban kedisi ve sırtlanlar, küçük av hayvanları arasında; tavşan, ağaç sansarı, otoburlar arasında; yaban keçisi, alageyik ve karaca başta gelir. Yaygın olarak avlanan kuş türlerinin başında ise kerkenez, karaçaylak, mezeldek, toy, orman çulluğu ve kartal gelir ⁽¹²⁶⁾.

Zengin av turizmi potansiyeline rağmen, Aydın'da bu konuda sadece Bozdoğan'ın Alamut Köyündeki özel avlak sahası faaliyettedir. 55.000 dönümlük bir arazi av rezervi olarak koruma altına alınmıştır. 2 yıl boyunca av hayvanı yetiştirilmiştir. Sonuçta 25.000 kmalı keklik, 5.000 çil keklik ve 2500 sülün doğaya bırakılarak, av turizmine açılmıştır. Özellikle yabancı turistler için av sahasındaki av türleri ve potansiyeli önemlidir. Çünkü yurt dışından büyük paralar harcayarak gelen turiste, organizasyon boyunca vuracağı av hayvanı sayısı açısından garanti verilebilmesi, yurt dışından olan bu tür seyahatlere katılımı canlandıracaktır. Tabii bu arada av hayvanlarının popülasyon yoğunlukları da dikkate alınmalıdır.

Av turizmi kapsamında Dilek Yarımadası Milli Parkı özellikle yaban domuzu avına açılmalıdır. Bu konuda gerekli çalışmaları yürüten özel sektör mensupları, kuralları iyi belirlenmek şartıyla desteklenmelidir. Çünkü av turizminin geliştirilmesi, doğayı ve

(126) Aydın Valiliği, a.g.r., s. 3

yaban hayatını korumaya yönelik politikalarla av turizminin gelişmesine yönelik politika ve uygulamaların uyum içinde sürdürülmesine bağlıdır.

K- KARAVAN TURİZMİ VE SAFARİ

Ülkemizde son yıllarda karada yapılan alternatif turistik faaliyetlerin başında “Safariler” ve “Karavan Turizmi” gelmektedir. Özellikle araba kiralama servislerinin hızla artması sonucu, tarihsel ve coğrafi çekicilik açısından önemli merkezlerimize doğru günübirlik ve birkaç günlük safari turları düzenlenmektedir. Genelde 8 - 10 adet jiplerle düzenlenen bu turlarda, belirlenen güzergâhtaki turistik çekicilik arzeden noktalara tek tek jiplerle uğranılarak, grup turizmiyle bir bakıma yabancı ve yerli turistler arasında kültürel etkileşim de sağlanmaktadır. Özel ek harcamalar (hediye eşya, fotoğraf vb.) dışındaki tüm harcamalar (yakıt, giriş ücretleri, yemek vb.) tamamen servis tarafından karşılanır ve bu ücretler safari ücretine önceden dahil edilerek bir bakıma yine müşterilere ödetilmiş olur.

Karavan turizmi ise araçların arkasına takılan veya belli karavan site alanlarında sabit şekilde, kiralama yöntemiyle işletilen ev şeklinde düzenlenmiş, insan taşımaya ve gecelemeğe uygun motorsuz küçük vagonlarla turistik çekicilik arzeden alanlara turistik araçlarla yapılan faaliyetleri kapsar. 2. konutların denizdeki alternatifi nasıl yatlar ise, karadaki alternatifi de karavanlardır.

Oto karavan turizmde kişi programını kendisi yapar ve bağımsız hareket eder. Üstelik yılın her mevsimi gerçekleşebilen bu turizm hareketi turistik yoğunlaşmaya da neden olmaz. Yine ulaşım anında, tabiatın sunduğu çekiciliklerden elde edilecek zevk de önemlidir.

Oto karavan turizmi çevre kirlenmesinin önlenmesinde, adeta yerinde tatbik edilmesi yönü ile eğitici bir rol oynar. Yani insan, doğaya saygı duyar, onu korur, kirlilemez ve kişi vicdanen sorumluluk duygusu kazanır.

Oto karavan turizm, özellikle karasal sınırlara sahip olan komşu iller arasında günübirlik veya hafta sonu turizminin gelişmesi bakımından da önemlidir. Karavan turizmde her ne kadar konaklama masraflarından kurtulmuş olsak da diğer ihtiyaçların

karşılanması açısından önemli masraflar gerektirir. Yani yine belirli düzeydeki gelir grubuna hitap eden bir turizm koludur.

Tüm bunların ışığında, Aydın ve çevresinde Kuşadası ve Didim'den başlamak üzere, yöredeki antik kentleri ve alternatif turizm etkinliklerini hedef alacak safariler düzenlenebilir. Hatta birkaç gün sürecek turlarda Pamukkale, Bodrum ve Datça'da tur kapsamına alınmalıdır.

Aydın ilinde, Kalamaki I ve II plajları, Bafa Gölü kıyıları ve Güzelçamlı kıyı bandı düzenlenerek oto karavan turizminin hizmetine açılabilir. Böyle bir düşünce oluşursa yakın alanlarda karavan turizmine katılanların ihtiyaçlarını karşılayacak alt ve üst yapı yatırımları da önceden tamamlanmalıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AYDIN İLİNDE TURİZMDEN KAYNAKLANAN

ÇEVRE SORUNLARI

Bilindiği gibi artan endüstrileşme çevreyi olumsuz yönde etkilemektedir. "Bacasız endüstri" olmasına rağmen turizm, çevreyi olumsuz etkilemekte, nehirler, göller ve özellikle kıyılar üzerinde ekolojik bakımdan önemli zararlar vermekte, kıyı alanlarının yapısal, tarihi ve estetik değerlerini kaybetmesine yol açmaktadır.

Böylesine yıkıcı sonuçların tek sorumlusu turizmin kendisi değil, aşırı ticarileşmeye doğru yönlendirilmesidir. Bu durumda turizmden sağlanacak uzun dönemli yararlar göz ardı edilerek kısa dönemli kazançların peşine düşülmekte ve doğal kaynakların kullanımı yozlaşarak bozulmaktadır. Aslında turizm ve çevre arasında ortak bir ilişki vardır. Çevre bir turizm kaynağıdır. İnsanların turizm amaçlı davranmasını sağlamaktadır. Ancak, turizmin yine en önemli etkisi çevreye olmaktadır. Bu durum ise bir ortak yaşam ilişkisini ortaya koymaktadır.

Turizm, çevreye biraz dokunduğunuzda intikam alan belki de tek sektördür. Birçok turizmci, "turizm çevre bilime dayalı bir toplum endüstrisidir." diyerek, toplum kaynaklarının istismar edilmesinin önlenmesi gerekliliğini savunmaktadır ⁽¹²⁷⁾.

Ozon tabakasının incelmesi, asit yağmurları, ormanların yok olması, iklim değişiklikleri, çölleşme, hızlı nüfus artışı, tarih öncesi dönemlere oranla 3 kat artış gösteren toprak erozyonu, kabul edilebilir sınırların çok üzerine çıkan ve denizlere dökülen petrol ile yağlar, büyüyen endüstrileşmenin verdiği zararlar ve çevre kirliliğine neden olan diğer tüm etkenler ortak geleceğimizi tehdit altında bulundurmaktadır.

Ancak son yıllarda gelişen toplumsal bilinç ve çevre duyarlılığı turizme de yansımakta, turizm politikalarında çevre ağırlıklı, geleceğe dönük önlemlere yer verilmektedir. Turizmde başarının çevreye bağlı olduğu açıktır. Günümüzde turistler doğal kaynakların zarar gördüğü, birbirinden farklı olmayan tatil merkezlerini tercih

(127) Çevre Dergisi, Nisan - Mayıs - Haziran Sayısı, Sayı : 11, 1993, s. 43

etmemekte, doğal zenginliğe sahip yeni merkezlere ve yeni turizm çeşitlerine yönelmektedirler. Çünkü doğal kaynakların kullanımında koruma - kullanma dengesinin sağlanması, doğal varlıkların korunduğu ölçüde gelişen ve çeşitlenen turizm sektörü için özel bir önem taşımaktadır.

Günümüzde turizmin neden olduğu en büyük çevre sorunu, doğayı korumaya yönelik olmayan, tatil yörelerindeki plansız ve çirkin yapılaşmadır. Örneğin çok yakın bir tarihte küçük birer yerleşim merkezi olan Didim, Akbük, Davutlar ve Kuşadası özellikle yaz aylarında milyonlarca kişiyi ağırlayan tatil merkezleri haline gelmişlerdir. Ne var ki, bu alanlarda kıyıya çok yakın inşa edilen turistik tesisler, doğal güzelliklerin kaybolmasına, taşıma kapasitesinin üstüne çıkılmasına ve şehir hayatından kaçan turistlerin küçük birer şehir haline dönmüş, bitki örtüsünden yoksun, beton yığınları ile karşılaşmalarına neden olmaktadır.

Kıyılarının betonlaşmasında en önemli 2. etken, enflasyonist ortam nedeni ile bireylerin emlak yoluyla tasarrufa gitmeleri ve rantı yüksek tatil merkezlerinde ikinci, üçüncü hatta dördüncü konutlar satın almalıdır. Bunlar bazı merkezlerin turizm potansiyelini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu konutlardan kullanılmayanların pansiyon olarak değerlendirilmesi, "3. Yaş Turizmi"ne açılması, atıl kapasitenin ortadan kaldırılması açısından yararlı olacaktır.

Türkiye'nin bugün geçtiği aşamalardan yıllar önce geçmiş olan İspanya'nın, kıyılarda yapılaşmanın turizme ve çevreye verdiği zararları en etkili biçimde yaşaması, turizm pazarındaki eski payına ulaşabilmek için daha önce yapılmış tesisleri yıkarak, yeşil alana çevirmesi yoluna gittiği dikkat çekmektedir ⁽¹²⁸⁾.

Bugün Güney Ege kıyı bölümünde 2. konut yerleşmeleri açısından 4 ana bölge ve bu bölgeler içinde birçok alt bölge oluştuğu gözlenmiştir. Bu bölgeler kuzeyden itibaren; Kuşadası Bölgesi, Didim Bölgesi, Bodrum Yarımadası, Datça - Marmaris arasındadır. Kuşadası'nda 1992 yılı itibarıyla 15.000, Didim'de ise 10.000 2. konut tesbit edilmiştir. 2. konutların nüfusları, kapladıkları alanla doğal kaynakları ve çevre değerlerini ne ölçüde tehdit ve tahrip ettiği çok açıkça gözler önüne serilmektedir. Ayrıca, 2. konutların, ele

(128) T.C. Turizm Bakanlığı, 92 Yıllığı, s. 141 - 142

alınmayan sosyal, ekonomik ve psikolojik, çoğu olumsuz birçok etkilerinin de bulunduğu unutulmamalıdır.

Kuşadası Bölgesi, 4 ana bölge içinde rekreasyon amaçlı konutsal yapılaşmaların en yoğun olduğu bölgedir. Bu durum bölgenin İzmir, Aydın, Söke gibi büyük yerleşim merkezlerine çok yakın olmasından kaynaklanmaktadır. Kuşadası Bölgesi'nde 3 alt bölge saptanmıştır. Bunlar; Kuşadası kentinin kuzeyi, Kuşadası - Davutlar arası ile Güzelçamlı - Dilek Yarımadası Milli Parkı arasındaki alanlardır. Bölgede yaklaşık olarak 15.000 adet 2. konut bulunmaktadır.

Didim Bölgesi ise 3 alt bölgeden oluşur. Akköy, Altinkum ve Akbük olarak adlandırılan bu bölge özellikle 1980 sonrası yoğun yapılaşmayla karşı karşıya kalmıştır. Bugün yaklaşık 10.000'e yakın konut vardır. Gelişmenin aynı hızla sürmesi durumunda, bölge kısa bir süre sonra ülkemizin en büyük 2. konut merkezi olacaktır. Rekreasyonel amaçlı bu konutlarda turizm sezonunda yaşayan insan sayısı ve gelen turistler düşünülürse, ikinci, üçüncü konutların nüfusları ve kapladıkları alan ile doğal kaynakları ve çevre değerlerini ne ölçüde tehdit ve tahrip ettiğı çok açıkça görülmektedir.

Didim, Akbük, Davutlar, Güzelçamlı gibi turistik beldeler de yapılaşmaya giderken, kıyı şeridindeki tarım alanlarının kullanılması, eğimli alanlardaki orman bölgelerinin tarıma açılmasına sebep olmaktadır. Bu da toprağın en verimli kısmının sulara karışmasına ve korumasız kalan toprakların erozyona uğramasına neden olmaktadır. Bu turistik merkezlerin giderek artan bir hızla şehirleşmesi, ormanların yok olmasına, dolayısıyla bitki örtüsünün ve özellikle sahil kesiminde yaşayan ve üreyen hayvan türlerinin de zarar görmelerine neden olmaktadır. Bu nedenle neslinin tükenmesi tehlikesi ile karşı karşıya kalan canlı türlerinin, ziyaretçi trafiğinin çok yoğun olduğu bu tip turizm merkezlerinde koruma altına alınması, sit alanlarının belirlenmesi zorunluluk haline gelmiştir. Dilek Yarımadası Milli Parkı içinde kalan kaplumbağalar ve Anadolu Pars'ı bu korumalara örnek verilebilir. Turizmin ormanlara verdiği diğer zarar, doğada yapılan rekreasyon faaliyetleri (treeking, kamping, piknik yapmak vb.) sırasında çok sık görülen ateş kullanımı dikkatsizliğı ve bunun yol açtığı orman yangınları biçiminde kendini göstermektedir.

Turizmin çevreye verdiği diğer bir zarar, doğal kaynak olmadıkları halde turistik çekicilik özelliğine sahip tarihi, kültürel ve sanatsal merkezlerin ziyaretler sırasında hasar görmeleridir. Efes Harabeleri içinde yer alan antik tiyatroda saptanan çatlaklar, ziyaretler sırasında tarihi bina ve yerlerde meydana gelen hasarlara ilişkin çarpıcı bir örnektir ⁽¹²⁹⁾. Festivaller bünyesinde düzenlenen ve çok kalabalık seyirci kitlelerini hedef alan konserler bu hasara yol açmaktadır. Çatlaklardan sonra antik tiyatronun bakıma alınması ve gelen yabancı turist gruplarının burayı ziyaret edememeleri, turizmin bu tür hasarlardan gördüğü zararların arasında çok küçük bir yer tutmaktadır. Benzer tehlikeler, Aphrodisias, Miletos, Didyma gibi antik kentlerde yaşanabilir.

Altyapısı bulunmadığı veya yeterli olmadığı halde, turistik özellikleri nedeni ile Kuşadası, Didim, Akbük'te yaz aylarında kalabalık nüfusa sahip tatil merkezlerinden denize, göllere ve nehirlerle akıtılan kanalizasyon ve diğer tüm atıklar ile yat ve yolcu gemisi gibi turistik amaçlı deniz ulaşım araçlarından boşalan atıklar ve yağlar da deniz kirliliğine neden olmaktadır. Aynı şekilde turistik amaçlı seyahatlerde kullanılan motorlu araçlar da hava kirliliği oluşturmaktadır.

Turizmin gelişmesi ile aynı zamanda doğal ve beşeri kaynaklar üzerindeki yıkıcı etkilerinin önlenmesi amaçlanıyorsa, turizm hedeflerinin daha uzun vadeli sonuçlara göre ayarlanması ve çevre unsuruna daha duyarlı gelişme yöntemleri ortaya konulmaya çalışılması gerekmektedir. Unutulmamalıdır ki çevreye önem verilerek hazırlanan tüm çalışma ve planlamalar başlangıçta büyük gider kalemleri oluşturacak biçimde değerlendirilse de ülke geleceği ve doğal çevrenin korunması açısından uzun dönemde kâra dönüşecektir.

SİAR'm (Sosyal ve İktisadi Araştırmalar A.Ş) TÜRSAB adına gerçekleştirdiği bir araştırmanın sonuçların da, ülkemize gelen turistlerin seyahat edecekleri ülkeyi seçerken gözönüne aldıkları etmenlerin başında %79 ile “doğanın korunduğu bir çevre”ye gitme isteği gelmekte, onu %69 ile tatillerini “yerel geleneklerin bulunabileceği bir yer”de geçirme arzusu izlemektedir. Doğası bozulmuş ve çevresi kirlenmiş yörelerde turistik çekiciliğin azalacağı düşünülürse, çevrenin önemi artmaktadır.

(129) 88 - 89 Yıllığı, s. 29

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ANKET SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Anketin uygulandığı okulların tamamı merkez ilçeye bağlı olmakla beraber bu okulların 1. tabaka (ilköğretim - ortaokul - sanat ortaokulu) ve 4. tabakada (meslek lisesi) yoğunlaştığı görülüyor. Anketin en az uygulandığı okullar ise 3. tabakadadır. (Özel lise, Anadolu lisesi, Fen lisesi) Aydın'daki bir özel lisenin ankete katılmak istememesi, Anadolu Lisesi'nin henüz yeni açılmış olmasından dolayı anket kapsamına giren sınıfların az olması ve Fen lisesinin bulunmaması 3. tabakadaki okulların yukarıda belirtilen durumunu ortaya çıkarmıştır.

Nitekim ankete katılımda %37,8 ile meslek liseleri başta gelirken bunu sırasıyla %27,6 ile ilköğretim okulları, %13,9 ile genel liseler, %10,4 ile ortaokullar, %6,8 ile Anadolu liseleri, %3,5 ile özel liseler izler. Sanat ortaokulu ve fen liselerinde ankete katılım yoktur.

Katılımcılar, yaş grupları olarak incelendiğinde; %41,8 ile 14 - 15 yaş, %37 ile 16 - 17 yaş, %15,6 ile 18 - 19 yaş ilk üçte gelir. 22 yaş ve üstü %1,7 ile en düşük orana sahip yaş grubudur. Yaş gruplarındaki dağılım, ankete katılan okulların dağılımı ile örtüşmektedir.

Babanın doğum yeri incelendiğinde; katılımcıların %30,9'u Aydın merkez ilçe, %27,2'si Aydın'ın diğer ilçeleri, %4,5'i Denizli, %4,0'ı Muğla ve bağlı ilçe doğumludur ki bu oranlar sırasıyla en yüksek ilk dört sırayı oluşturmaktadır. Babanın doğum yerine göre 54 değişik il ve 3 yurt dışına rastlanmıştır. Köken olarak ta %52,6'sı kent, %46,4'ü kır, %1,0'ı yurt dışı kökenlidir. Ankete katılanlardan babanın doğum yerine göre kökeni belli olmayan yoktur.

Kente göç yılı incelendiğinde; göç edenlerin %11,6'sı 1991 - 1995, %9,9'u 1981 - 1985, %9,7'si 1976 - 1980 arasında göç etmiştir. Ankete katılanların %31,3'ü Aydın kent doğumlu iken, %14,8'i Aydın'ın diğer ilçeleri doğumludur. Göçün en az gerçekleştiği dilim ise 1966 - 1970 yılları arasındır. Nitekim, ailesi Aydın merkez dışında yaşayanlara baktığımızda, %70,6'sı Aydın'ın diğer ilçelerinde, %15,3'ü Muğla ve

ilçelerinde, %3,5'i İzmir ve ilçelerinde yaşamaktadır. Bunları Denizli, Isparta, Kars, Konya, Muş, Ordu ve Almanya çok değişik oranlarla izlemektedir.

Yurtdışında çalışanlar açısından incelediğimizde; ankete katılanların %95,8'inin yurt dışında çalışan akrabası yoktur. %4,2'lik orana sahip çalışanlar içinde %3,3 ile ağabey ve abla başta gelirken bunu %0,7 ile baba, %0,2 ile anne - baba izlemektedir.

Yurtdışında çalışılan ülkelere baktığımızda %45,8 lik oranı ile Almanya'yı %16,7 ile Fransa, %12,5 ile Hollanda izler. Çok düşük oranlarla Kıbrıs, Özbekistan, Finlandiya, Danimarka, İspanya ve Kanada'da da çalışanlar vardır.

Mülkiyet olarak ise %63,5'i imar planlı ev veya dairede oturan ev sahibi, %21,5'i imar planlı ev veya dairede oturan kiracı, %6,3'ü gecekonduda oturan ev sahibidir. Bunlar sırasıyla en yüksek üç orandır. En az ise %1,7 ile gecekonduda oturan kiracılar gelir.

Aydınlık'ta oturulan semtlere baktığımızda sırasıyla en yüksek oranlara ulaşan semtler %8,3'lük oranlarla Hasan Efendi ve Yedi Eylül, %7,7 ile Osman Yozgatlı, %6,5 ile Cumhuriyet Mahalleleri'dir. En düşük oranlar ise genelde merkeze bağlı köylerde görülmüştür. Kardeş Köy, Mesutlu Köyü, Şevketiye ve Kuyulu, Tepeköy, Işıklı, Yeniköy ve Kalfaköy örnek verilebilir.

Meslekler itibariyle; %23,8 ile kamu kesimindekiler, %21,4 ile serbest meslek sahipleri, %14,4 ile emekliler başta gelir. İşsizleri ve vefat edenleri saymazsak sanayi teknik meslek sahipleri en az orandadır. (%2,2)

Gelir grupları içinde %26,7'şerlik oranlarla 10 - 15 milyon ve 15 - 20 milyon arasındakiler başta gelirken, bunları sırasıyla %14,6 ile 20 - 25 milyon, %9,2 ile 25 - 30 milyon arasındakiler izliyor. En az ise %0,5 ile 45 - 50 milyon arasındakiler gelmektedir.

Ailelerin nüfuslanmalarına baktığımızda %38,7 ile 4 kişilik aileler en büyük grubu oluştururken, bunu sırasıyla %29,2 ile 5 kişi, %12,5 ile 6 kişiden oluşan aileler izliyor. 11 kişiden oluşan aileler ise %0,3 ile en küçük grubu oluşturuyor.

Ankete katılanların %64,0'ı tatile çıkarken bunlardan %76,4'ü ailece, %11,1'i arkadaşlarıyla, %7,6'sı yalnız başına, %2,7'si başkaca, %2,2'si ise kardeşleriyle

tatile çıkmıştır. En fazla tatile çıkılan ay ya da aylar bakımından %37,7 ile Temmuz başta gelirken, bunu sırasıyla %18,2 ile Temmuz - Ağustos, %16,8 ile Ağustos ayı izlemektedir. Mart ve Aralık ayında ise tatile katılımın hiç olmadığı görülmektedir.

Tatilin yapıldığı yerler bakımından %27,1 ile Kuşadası birinci sırada gelmektedir. Bunu sırasıyla %18,7 ile Didim, %7,0 ile Bodrum, %6,2 ile Marmaris, %4,3 ile Antalya izlemektedir. 78 ayrı tatil merkezinde tatil yapıldığı düşünülürse sadece 5 tatil merkezinde tüm katılımın %63,3'ünün gerçekleşmiş olması önemlidir. Buradan da tatil yerleri seçiminde ana kara kıyı tercihinin ağırlıklı olduğu görülmektedir. Bu da tatil yeri olarak daha çok yakın yerlerin tercih edildiğini ispatlıyor. Nitekim tatile çıkanların %76,4'ünün daha önceki yıllarda da aynı yerlere gitmiş olması bunu göstermektedir.

Tatile giderken kullanılan ulaşım aracı incelendiğinde %54,5'i özel oto, %32,3'ü şehirlerarası otobüs, %8,7'si dolmuşu tercih etmiştir. En az tercih edilen ulaşım aracı ise tren, vapur, uçak, belediye otobüsü ve mobil karavandır. Nitekim tatile çıkanların çoğunlukla akraba - arkadaş yanında kalması, ulaşım aracı olarak şehirlerarası otobüs ve dolmuşu tercih etmesi, tatil kredisi kullanma alışkanlığının olmaması (%5,9'u kullanıyor) yazlık ev sahibi olanların %19,3 gününbirlik tatile çıkanların %47,0 gibi düşük bir orana sahip olması, tatile çıkanların gelir durumunun çok iyi durumda olmadığını bir kez daha ispatlamaktadır.

Tatilini yazlıklarında geçiren %19,3'lük grubun yazlık evlerinin bulunduğu yerlere baktığımızda %9,7 ile Kuşadası başta gelirken, bunu sırasıyla %5,0 ile Didim, %1,7 ile Bodrum izlemektedir. Diğer yazlıkların Davutlar, Marmaris, Silivri, Side ve Hendek'te yer aldığını belirtmeliyim. Yazlıklarını son iki yıl içinde kiraya verme düşüncesinde olanların %9 satma düşüncesinde olanların %23,4 gibi düşük sayılabilecek bir oranda olması yazlık ev sahiplerinin gelir durumunun iyi olduğunu gösteriyor. Ancak seyahat acentaları bağlantılı tatile çıkanların %2,6 gibi düşük oranda olması, tatil bilincinin yeterince gelişmediğini ve tatil yeri tespitinin çok özenle seçilmediğini göstermektedir. Çünkü tatile çıkılan yerler incelendiğinde en kısa zamanda en yakın yerdeki deniz kıyısına ulaşma düşüncesinin ağır bastığı görülüyor. Yine tüm tatile çıkanların ancak %4,0'nın seyahat acentası ile tatile çıkması bunu ispatlamaktadır.

Seyahat acentaları ile tatile çıkanların %33,3'ü Kıbrıs, %33,3'ü Antalya, kalan %33,4'ü ise eşit oranda Datça, Marmaris, İngiltere, Gökova ve Uludağ'a gitmiştir. Seyahat acentalarıyla tatile çıkanların %40'mın 5 gün, %26,7'sinin 6 - 10 gün, %13,3'ünün 11 - 15 ve 16 - 20 gün, %6,7'sinin 26 - 30 gün arasında tatile çıktığı görülmüştür. Katılım olarak başkaca gidenlerin %40,0 ile başta geldiği görülüyor. Bunu ailece, yalnız anne ve yalnız başma gidenler izlemektedir.

Hiç gidilmeyen kıyı şeridine baktığımızda; ankete katılanların %87,8'i Karadeniz'e, %67,5'i Marmara'ya, %50,9'u Akdeniz'e, %9,5'i Ege'ye hiç gitmemiştir. Denilebilir ki kıyı şeridi ile olan uzaklık arttıkça o kıyı şeridine doğru gerçekleşen turizm hareketi de azalmaktadır.

Nitekim çekicilik açısından kıyı şeridinin sıralamalarına baktığımızda; %46,5 ile Akdeniz'in ilk sırada geldiğini görüyoruz. Bunu %37,7 ile Ege, %12,2 ile Karadeniz, %3,6 ile Marmara izlemektedir. Buradan da anlaşılıyor ki yoğun olarak gidilen kıyı şeritleri çekicilikte de son sıralarda yer alıyor.

Tatile çıkanların yaptıkları alternatif turizm etkinliklerine baktığımızda; %47,4 ile başkaca (yüzme, su sporları vb), %15,2 ile mavi tur, %14,6 ile fuar ziyaretleri ilk üçte gelmektedir. En az yapılan alternatif turizm faaliyeti ise %0,3 ile raftingdir.

Tatile çıkanların tatil yerlerini tercihte dikkate aldıkları ilk üç özelliğe baktığımızda tercihlerde birinci sıradakiler arasında %36,7 ile deniz, güneş, kum; ikinciler arasında %22,0 ile doğal güzellikler, üçüncüler arasında %22,5 ile eğlence olanakları başta gelir. Sonuç olarak tercihlerde sırasıyla deniz, güneş, kum, doğal güzellikler ve eğlence olanakları gibi klasik özellikler öne çıkmıştır.

Anket metninde sorduğumuz antik kentlerin ziyaret edilme durumuna baktığımızda %34,7'sinin verdiğimiz yirmi antik kentin hiçbirine gitmediğini görüyoruz. Antik kentleri ziyaret edenler içinde ise %17,5 ile Troya, %12,0 ile Assos, %9,2 ile Permeton ve Sardes en fazla ziyaret edilen yerlerdir. En fazla gidilen antik kentler ise Halikarnassos, Phaselis, Perge ve Aspendos'tur. İlginç olan Ephesus, Miletos, Didyma, Hierapolis ve Aphrodisias gibi yakın antik kentlere katılımın çok az olmasıdır. Buradan hareketle denilebilir ki ankete katılanların büyük bölümü tam anlamıyla verilen antik kentleri

tanınmamaktadır. Nitekim %34,7’de yer alan hiçbirine gitmeyenlerin anket metinlerinde, bu yerlerin latince adlarını ve çoğunun nerede olduğunu bilmediğini gördüm. Yine tatil yeri olarak çoğunlukla Kuşadası, Didim, Bodrum, Selçuk gibi yakın yerlerin tercih edildiğini belirttiğimize göre Miletos, Didyma, Ephesus, Halikarnassos gibi antik kentlerin ziyaret edilmemiş olması ilginçtir. Gerçekten de tatil yerinin tercihindeki nedenler sorulduğunda arkeolojik zenginliklerin en az oranda tercih edildiğini bunu da kültürel değerlerin ve etkinliklerin izlediğini görüyoruz. En fazla gidilen tatil yerlerindeki antik kentlerin çok az ziyaret edilmesini de bununla açıklayabiliriz.

Göç yılı itibariyle gelir durumuna baktığımızda Aydın kent doğumlu toplam 181 kişinin 58’inin geliri (%32,0) 10 - 15 milyon (1995 yılı itibariyle) lira arasında bir gelire sahiptir. Aydın kent doğumlu toplam 181 kişinin 105’inin ise (%58,6’sı) 10 - 20 milyon (1995 yılı itibariyle) lira arasında, Aydın kent doğumluların %5,6’sı 50 milyon üstünde gelire sahiptir. Aydın kent dışında yaşayanların %56,0’ı 10 - 20 milyon arasında gelire sahiptir. Aydın kent doğumlular içinde en alt gelir grubuna girenlerin oranı %14,3’tür. Yıllar itibariyle Aydın’a göç incelendiğinde toplam göçün %21,4’ü (67 kişi), 1991 - 1995 yılları arasında gerçekleşmiştir. Bu da göçün en yoğun yaşandığı zaman dilimidir.

Aydın’da 1970 sonrası göç olayında genel olarak bir artış görülmektedir. Göç olayındaki bu genel artışa rağmen gelir düzeyinde aynı şekilde bir artış görülmemektedir. Hatta denilebilir ki bu süreçte üst gelir gruplarına doğru göç olayına katılanlar azalmaktadır. Bu süreçte göçe katılan ve 30 milyon ve üstünde gelire sahip olanlar, toplam göçün ancak %5,8’ini oluşturmaktadır. Aynı dönemde gerçekleşen göç ise toplam göçün %80,5’ini teşkil etmektedir (Tablo 19) .

1970 - 1995 yılları arasında göç edenlerin %55,1’inin geliri, ancak 20 milyona kadar çıkmaktadır. Buradan da anlaşılacağı üzere Aydın’a göç edenlerin daha çok alt gelir grubunda yer aldıkları görülmektedir.

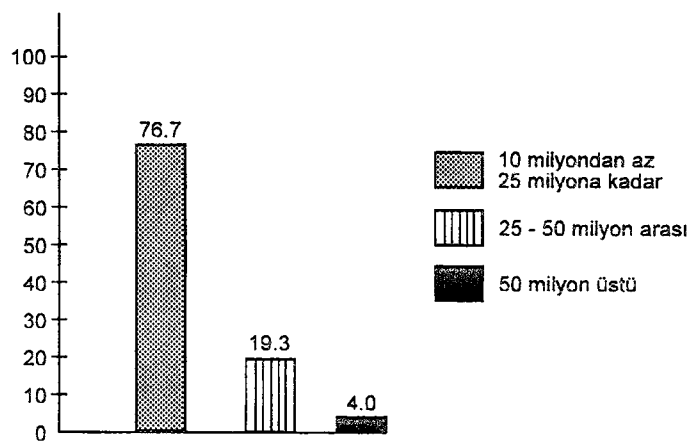
Aydın kent doğumluların ise %71,2’sinin yine ancak 20 milyon liraya kadar bir gelire sahip olduğunu görüyoruz. Denilebilir ki Aydın’da ankete katılanların %61,8’i ancak 20 milyona kadar olan gelir grubunda yer almaktadır.

Aydın'da, daha önce göç edenlerle son yıllarda göç edenlerin ekonomik durumları açısından önemli bir farklılık görülmemektedir. Ankete katılanların %31,4'ü Aydın kent doğumlu, ankete katılanların %14,2'sinin ailesi Aydın kenti dışında yaşamaktadır. Ankete katılanların %54,4'ü ise göç etmiştir. (Tablo 17) Gelir düzeylerinin düşük çıkmasında, ekonomik sıkıntılar nedeniyle göç edenlerin çoğunlukla olması ve merkez ilçeye bağlı olan bazı köy ilköğretim okullarında anketin uygulanmış olmasının da etkisi vardır. Nitekim buralarda ekonomik faaliyet olarak tarım ağırlığını korumaktadır.

Tablo 17 : ANKETE KATILANLARIN GÖÇ AÇISINDAN DURUMU

	Sayısı	Oranı (%)
Göç Eden	311	54,4
Aydın kent doğumlu	181	31,4
Aydın kent dışında yaşayan	84	14,2
TOPLAM	576	100.0

Şekil 1 : AYDIN'DA GELİR GRUPLARININ DAĞILIMI

Tablo 18 : GÖÇ YILI İTİBARIYLA GELİR DURUMU

Göç Yılı	10 Milyondan Az	10 - 15 Milyon Arası	16 - 20 Milyon Arası	21 - 25 Milyon Arası	26 - 30 Milyon Arası	31 - 35 Milyon Arası	36 - 40 Milyon Arası	41 - 45 Milyon Arası	46 - 50 Milyon Arası	50 Milyon Üstü	TOPLAM
1960 Öncesi	1	9	9	7	5	1	1	-	-	1	34
1961 - 1965	1	5	2	2	1	1	-	1	-	1	14
1966 - 1970	-	1	5	2	2	1	-	-	-	-	11
1971 - 1975	2	4	9	4	3	5	-	-	-	2	29
1976 - 1980	4	16	12	5	10	3	1	1	1	3	56
1981 - 1985	2	15	13	12	7	6	-	1	1	-	57
1986 - 1990	4	7	10	10	3	6	-	1	-	2	43
1991 - 1995	2	15	23	12	3	7	1	1	1	2	67
Aydın Kent Doğumlu	26	58	47	13	13	5	3	6	-	10	181
Aile Aydın Kenti Dışında Yaşıyor	10	23	23	17	6	3	-	-	-	2	84
TOPLAM	52	153	153	84	53	38	6	11	3	23	576

Ankete katılanların %63,5'i ev sahibi olup imar plânlı ev veya dairede oturmaktadır. %21,5'i ise kiracı - imar planlı ev / dairede otururken, %69,8'i ev sahibi, %23,2'si kiracı, %3,5'i lojmanda, %3,5'i de başkaca iskân etmektedir. (Tablo 19)

Tablo 19 : ANKETE KATILANLARIN MÜLKİYET DURUMU

	Sayısı	Oranı (%)
Ev sahibi olanlar	402	69,8
Kiracı olanlar	134	23,2
Lojmanda oturanlar	20	3,5
Başkaca	20	3,5
TOPLAM	576	100.0

İmar planlı ev veya dairede oturanların oranı %85,0, gecekonduda oturanların %8,0, lojmanda oturanların %3,5, yine başkaca iskân edenlerin oranı %3,5'tir. (Tablo 20)

Tablo 20 : ANKETE KATILANLARIN MÜLKİYET EDİNME DURUMU

	Sayısı	Oranı (%)
İmar plânlı	490	85,0
Gecekonduda	46	8,0
Lojman	20	3,5
Başkaca	20	3,5
TOPLAM	576	100.0

Göç edenlerin %65,9'u ev sahibi iken, %28,0'ı kiracıdır. Aydın kent doğumluların %78,4'ü ev sahibi iken, %16,0'ı kiracıdır. Aydın kent dışında yaşayanların ise %65,5'i ev sahibi iken %21,0'ı kiracıdır. (Tablo 21)

Tablo 21 : ANKETE KATILAN GRUPLAR AÇISINDAN

MÜLKİYET DURUMU

	Ev sahibi	Kiracı	Lojman	Başkaca	Toplam
Göç Edenler	205	87	15	4	311
Aydın Kent Doğumlular	142	29	2	8	181
Aydın Kent Dışında Yaşayanlar	55	18	3	8	84
TOPLAM	402	134	20	20	576

Tablo 22'de görüldüğü gibi; Aydın'da kiracı durumunda olan ve ev veya dairede oturanların 1970 sonrasında genel olarak sürekli arttığı görülmektedir. Kiracı durumunda olan ve gecekonduda yaşayanlara ise 1986'ya kadar rastlanmazken 1986 sonrası az da olsa görülmektedir. Gecekonduda oturup ev sahibi durumunda olanlar ise genelde her dönemde görülmektedir.

İmar plânlı ev veya daire sahibi olanların ise 1970 sonrası arttığı görülmektedir. Nitekim toplam göç edenlerin içinde 1970 sonrası ev sahibi olanların oranı %76,2'ye ulaşmaktadır.

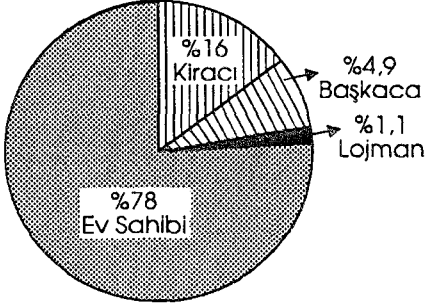
Ev sahibi olanların %33,1'i Aydın kent doğumlu iken, %14,2'si Aydın kenti dışında, %52,7'si göç edenlerden oluşmaktadır.

Kiracı olanların %65,3'ü göç etmişken %21,0'ı Aydın kent doğumlu olup %13,7'si Aydın kenti dışında yaşamaktadır.

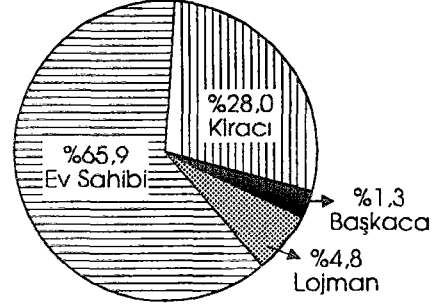
Tablo 22 : GÖÇ YILI İTİBARI İLE MÜLKİYET STATÜSÜNÜN DURUMU

Göç Yılı	MÜLKİYET STATÜSÜ						
	Kiracı - İmar Plânlı Ev / Daire	Kiracı - Gecekondu	Ev Sahibi - İmar Plânlı Ev / Daire	Ev Sahibi - Gecekondu	Lojman	Başkaca	TOPLAM
1960 Öncesi	5	-	27	2	-	-	34
1961 - 1965	1	-	11	1	-	1	14
1966 - 1970	1	-	8	1	1	-	11
1971 - 1975	3	-	25	-	-	1	29
1976 - 1980	10	-	39	5	1	1	56
1981 - 1985	16	-	37	1	3	-	57
1986 - 1990	15	2	23	1	1	1	43
1991 - 1995	30	4	23	1	9	-	67
Aydın Kent Doğumlu	26	3	121	21	2	8	181
Aile Aydın Kenti Dışında Yaşıyor	17	1	52	3	3	8	84
TOPLAM	124	10	366	36	20	20	576

Şekil 2
Aydın Kent Doğumluların
İşkân Durumunu Gösteren
Grafik

Şekil 3
Göç Edenlerin İşkân
Durumunu Gösteren
Grafik

Ankete katılanların aileleri incelendiğinde %31,4'ünün Aydın kent doğumlu %14,2'sinin Aydın dışında yaşadığı %54,4'ünün ise göç ettiği görülmektedir. Buradan da denilebilir ki Aydın yoğun bir şekilde göç alan illerimizdendir. Genel anlamda 1970 sonrası hızla artan bir göç vardır. Göç edenlerin %53,4'ü kır, %44,7'si kent, %1,9'u yurt dışı kökenlidir. (Tablo 23)

**Tablo 23 : ANKETE KATILAN GRUPLARIN
KÖKEN OLARAK DURUMU**

	Kır		Kent		Yurt dışı		Toplam Sayısı
	Sayısı	Oranı (%)	Sayısı	Oranı (%)	Sayısı	Oranı (%)	
Göç Edenler	166	53,4	139	44,4	6	1,9	311
Aydın Kent Doğumlu	47	26,0	134	74,0	-	-	181
Ailesi Aydın Kenti Dışında Yaşayanlar	53	63,1	31	36,9	-	-	84
							576

Önceki yıllarda göç edenlerle son yıllarda gerçekleşen göçün köken olarak farklılık göstermediği görülüyor. Şöyle ki hemen her dönemde kır kökenliler kent kökenlilere oranla göçe daha fazla katılmıştır. (Tablo 24)

Ankete katılanları Tablo 25 yardımıyla tatil süreleri açısından incelediğimizde; toplam göç edenler içinde en fazla %22,2 ile 30 günden çok, %14,8 ile 5 günlük tatil süresi tercih edildiğini görüyoruz.

Yıllar itibarıyla en yoğun tatile çıkanlar, 1991 - 1995 yılları arasında göç edenlerdir. Gerek önceki yıllarda gerekse sonradan göç edenlerin tatil süresi olarak 30 günden çok süreli tatili ve 5 gün gibi kısa bir süreyi tercih ettiklerini görmekteyiz. En az tercih edilen tatil süresi ise gerek göç edenler gerekse tüm ankete katılanlar açısından 21 - 25 gün arasındadır.

Aydın kent doğumlular ve Aydın kenti dışında yaşayanlar açısından sırasıyla en fazla tercih edilenler 5 gün ve 30 günden çok tatil süresidir.

Göç edenler itibarıyla en fazla tercih edilen konaklama türleri sırasıyla akraba - arkadaş yanı (%44,0) ve yazlık evdir. (%25,0) Aydın kent doğumlular arasında ise akraba - arkadaş yanı (%34,2) ve yazlık ev (%34,2) yine en yüksek oranda ve eşit oranda tercih edilmiştir. (Tablo 26)

1976 öncesi göç edenlerin konaklama tercihi olarak pansiyon, tatil köyü, devre mülk ve karavanı neredeyse hiç tercih etmedikleri görülüyor. Göç edenler açısından hiç tercih edilmeyen konaklama türleri ise devre mülk ve karavandır.

Aydın'a göç edenlerin turistik aktivitelere daha çok katıldıkları görülmektedir. Daha önce göç edenlerin ekonomik olarak daha da güçlenip turistik faaliyetlere ve konaklama maliyeti daha yüksek türlere katılması beklenirken bunun tam tersi yaşanmaktadır. Nitekim göç edenlerin içinde tatile çıkanlar incelendiğinde son yıllarda göç edenlerin tatile daha yoğun katıldıkları ve daha yüksek maliyet gerektiren otel, tatil köyü, yazlık ev gibi konaklama türlerini ağırlıklı olarak seçtikleri görülmektedir. Bu arada otel, yazlık ev ve akraba - arkadaş yanı her dönemde tercih edilen konaklama türleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 24 : GÖÇ YILI İTİBARIYEL DOĞUM YERİNE GÖRE KÖKEN DURUMU

Göç Yılı	DOĞUM YERİNE GÖRE KÖKENİ				TOPLAM
	Kır	Kent	Yurt dışı	Belirsiz	
1960 Öncesi	16	14	4	-	34
1961 - 1965	7	7	-	-	14
1966 - 1970	9	2	-	-	11
1971 - 1975	15	14	-	-	29
1976 - 1980	30	26	-	-	56
1981 - 1985	36	21	-	-	57
1986 - 1990	22	21	-	-	43
1991 - 1995	31	34	2	-	67
Aydın Kent Doğumlu	47	134	-	-	181
Aile Aydın Kenti Dışında Yaşıyor	53	31	-	-	84
TOPLAM	266	304	6	-	576

Tablo 25 : GÖÇ YILI İTİBARI İLE TATİLE ÇIKANLARIN TATİL SÜRELERİNE GÖRE DURUMU

Göç Yılı	TATİL SÜRESİ							TOPLAM
	5 gün	6 - 10 gün	11 - 15 gün	16 - 20 gün	21 - 25 gün	26 - 30 gün	30 günden çok	
1960 Öncesi	5	1	4	2	1	1	8	22
1961 - 1965	3	-	1	-	-	1	5	10
1966 - 1970	3	1	2	-	1	-	2	9
1971 - 1975	7	1	3	1	1	1	5	19
1976 - 1980	6	6	5	2	1	4	9	33
1981 - 1985	8	2	5	2	1	3	19	40
1986 - 1990	3	4	4	2	-	3	12	28
1991 - 1995	11	9	14	5	3	4	9	55
Aydın Kent Doğumlu	41	15	12	6	2	4	37	117
Aile Aydın Kenti Dışında Yaşıyor	13	2	8	2	-	3	8	36
TOPLAM	100	41	58	22	10	24	114	369

Tablo 26 : GÖÇ YILI İTİBARIYLA TATİLE ÇIKANLARIN KONAKLAMA TÜRLERİ AÇISINDAN DURUMU

Göç Yılı	KONAKLAMA TÜRÜ										TOPLAM
	Otel	Pansiyon	Tatil Köyü	Devre Mülk	Yazlık Ev	Sosyal Tesis	Çadır - Camping	Karavan	Akraba - Arkadaş Yanı	Başkaca	
1960 Öncesi	2	1	-	-	8	-	2	-	9	-	22
1961 - 1965	1	-	-	-	3	1	-	-	4	1	10
1966 - 1970	1	-	-	-	1	1	-	1	3	2	9
1971 - 1975	3	-	-	-	5	1	1	-	8	1	19
1976 - 1980	3	2	1	-	9	-	3	-	15	-	33
1981 - 1985	1	3	1	-	13	-	6	-	16	-	40
1986 - 1990	2	2	-	-	7	2	2	-	12	1	28
1991 - 1995	2	3	5	-	8	1	6	-	28	2	55
Aydın Kent Doğumlu	6	8	2	4	40	4	8	1	40	4	117
Aile Aydın Kenti Dışında Yaşıyor	3	3	1	-	5	2	7	-	12	3	36
TOPLAM	24	22	10	4	99	12	35	2	147	14	369

Katılımcılara, aile reisinin mesleki dağılımı açısından incelendiğinde, (Tablo 27) göç edenler içinde kamu hizmetlilerinin oranı %28,6 ile en yüksek düzeydedir. Bunu %22,8 ile serbest meslek sahipleri izler. En düşük orana sahip olanlar ise %2,2 ile tarım (çiftçi), %2,6 ile sanayi ve teknik meslek sahipleridir.

Göç süreci incelendiğinde; serbest meslek sahibi ve işçilerin çok eskiden beri göçe katıldıkları görülmektedir. Serbest meslek sahiplerinin elektrikçi, şoför, tornacı, kaportacı vb. kollarla yoğunlaştığı düşünülürse bunların göç sonrası Aydın'da iş edindikleri de sonucuna varılabilir.

Göç yılları itibariyle; en yoğun göçün yaşandığı 1991 - 1995 arasında o yıl göç edenlerin çoğunlukla (%46,3) kamu hizmetlerinde yoğunlaştığı görülüyor. Bunu genellikle kamudaki atamalarla bağlayabiliriz. Aynı durum genel olarak 1980 sonrasında günümüze kadar yaşanmıştır.

Gelir grupları açısından mülkiyet statüsü incelendiğinde 10 milyondan az gelire sahip olanların %48'inin, 10 - 15 milyon arasındakilerin %61,4'ünün, 16 - 20 milyon arasındakilerin %63,4'ünün 21 - 25 milyon arasındakilerin %65,9'unun, 26 - 30 milyon arasındakilerin %66,0'ının, 31 - 35 milyon arasındakilerin %76,3'ünün, 36 - 40 milyon arasındakilerin %50'sinin, 41 - 45 milyon arasındakilerin %81,8'inin, 46 - 50 milyon arasındakilerin %66,6'sının, 50 milyonun üstündekilerin ise %75,0'ının imar planlı ev veya daire sahibi olduğu görülmektedir. Yani tüm gelir gruplarında en yüksek orana çıkanlar imar planlı ev veya daire sahibi olanlardır. (Tablo 28)

İmar planlı ev veya daire sahibi olanların 10 - 25 milyonluk gelir grubunda yoğunlaştığı görülüyor. (%74,0) Aynı şekilde gecekonduda oturan ev sahiplerinin %86,1'inin aynı gelir grubunda yoğunlaştığı görülmektedir. İmar planlı ev veya dairede oturan kiracıların aynı gelir grubundaki oranı %76,6, gecekonduda oturan kiracıların %100, lojmandakilerin ise %75'tir.

Buradan da anlaşılacağı gibi, mülkiyet türleri açısından yoğunlaşmalar alt gelir gruplarında olurken, üst gelir gruplarında ise imar planlı ev veya dairede oturan kiracıların ve ev sahiplerinin olduğu görülmektedir.

Tablo 27 : GÖÇ YILI İTİBARI İLE MESLEKLERİN DURUMU

Göç Yılı	MESLEKLER										TOPLAM
	İşsiz	Serbest Meslek	İşçi	Sanayi / Teknik Meslek	İnşaat / Konut	Ticaret / Esnaf	Tarım (Çiftçi)	Kamu Hizmetleri	Emekli	Vefat Etmiş	
1960 Öncesi	-	8	8	-	-	6	-	5	7	-	34
1961 - 1965	-	2	1	-	3	2	1	2	3	-	14
1966 - 1970	-	3	2	-	-	3	-	2	1	-	11
1971 - 1975	-	8	4	-	4	-	1	9	10	-	56
1976 - 1980	-	14	9	4	4	5	1	9	10	-	56
1981 - 1985	-	12	11	3	2	5	1	17	6	-	57
1986 - 1990	1	11	2	1	7	2	1	14	4	-	43
1991 - 1995	-	13	2	-	2	6	2	31	11	-	67
Aydın Kent Doğumlu	-	41	24	5	2	15	35	29	28	2	181
Aile Aydın Kenti Dışında Yaşıyor	-	11	8	-	2	7	26	19	10	1	84
TOPLAM	1	123	71	13	26	51	68	137	83	3	576

Tablo 28 : GELİR DURUMUNA GÖRE MÜLKİYET STATÜSÜ

Aylık Kazanç	MÜLKİYET STATÜSÜ						
	Kiracı - İmar Plânlı Ev / Daire	Kiracı - Gecekondu	Ev Sahibi - İmar Plânlı Ev / Daire	Ev Sahibi - Gecekondu	Lojman	Başkaca	TOPLAM
10 Milyondan Az	8	1	24	11	-	6	50
10 - 15 Milyon	31	4	94	13	4	7	153
16 - 20 Milyon	36	4	97	7	6	3	153
21 - 25 Milyon	20	1	56	-	5	3	85
26 - 30 Milyon	13	-	35	3	2	-	53
31 - 35 Milyon	4	-	29	2	2	1	38
36 - 40 Milyon	2	-	3	-	1	-	6
41 - 45 Milyon	2	-	9	-	-	-	11
46 - 50 Milyon	2	-	1	-	-	-	3
50 Milyon Üstü	6	-	18	-	-	-	24
TOPLAM	124	10	366	36	20	20	576

Mülkiyet statüsü açısından gelir gruplarının dağılışı incelendiğinde; imar planlı ev veya dairede oturan kiracı ve ev sahipleri ile lojmanda oturanların 16 - 20 milyon arasında, gecekonduda oturan ev sahibi ve kiracılar ile başkaca iskân edenlerin 10 - 15 milyon arasında en yüksek orana ulaştığı görülmektedir.

Alt gelir gruplarında imar planlı ev veya daire sahibi olanların yoğunlaşmasının önemli nedenlerinden birisi ankete katılanlar içinde merkeze bağlı köylerde iskân edenlerinde var olmasıdır.

Köken olarak gelir durumuna baktığımızda; aylık kazanç itibarıyla sırasıyla en fazla yoğunlaşma %26,5 ile 10 - 15 milyon arası ve yine %26,5 ile 16 - 20 milyon arasındadır. Kır kökenlilerin %14,4 ile 16 - 20 milyon arasında, kent kökenlilerin ise %15,1 ile 10 - 15 milyon arasında en büyük orana ulaştığı görülür. (Tablo 29)

Gerek kır gerekse kent kökenlilerin gelirinin 25 milyona kadar olan bölümde yoğunlaştığı görülüyor. Nitekim kır kökenlilerin %78,6'sı, kent kökenlilerin %74,9'u bu gelir grubunda toplanmıştır. Kır kökenlilerin 25 - 50 milyon arasındaki oranı %18,7 iken kent kökenlilerin 25 - 50 milyon arasındaki oranı %19,8'dir. 50 milyonun üstünde gelire sahip olanların kır kökenliler içindeki oranı %2,7, kent kökenliler arasındaki oranı %5,3'tür. Bu oranın kentlerde daha yüksek olması kentte ekonomik getirisi yüksek iş kollarında çalışanların daha fazla olması ile ilgilidir.

Gelir grupları içinde en fazla tatile çıkanlar 16 - 20 milyon arası gelire sahip olanlardır. En az tatile çıkanlar ise 46 - 50 milyon arasında gelire sahip olanlardır.

Gelir grupları açısından en çok tercih edilen tatil süreleri incelendiğinde (Tablo 30); 10 milyondan az ve 10 - 15 milyon arasında gelire sahip olanların 5 gün, 16 - 20 milyon arasında gelire sahip olanların 5 gün ve 30 günden çok, 21 - 25 milyon arası, 26 - 30 milyon arası, 31 - 35 milyon arası, 41 - 45 milyon ve 50 milyon üstündekilerin 30 günden çok, 36 - 40 milyon arasındakilerin 6 - 10 gün ve 30 günden çok, 46 - 50 milyon arasındakilerin ise sayıca çok az olmakla birlikte eşit oranda 5 gün, 26 - 30 gün ve 30 günden çok tatili tercih ettikleri görülmektedir.

Tablo 29 : GELİR DURUMUNA GÖRE DOĞUM YERİ İTİBARI İLE KÖKENLERİN DAĞILIŞI

Aylık Kazanç	DOĞUM YERİNE GÖRE KÖKEN				TOPLAM
	Kır	Kent	Yurt dışı	Belirsiz	
10 Milyondan Az	26	24	-	-	50
10 - 15 Milyon	64	87	2	-	153
16 - 20 Milyon	83	68	2	-	153
21 - 25 Milyon	37	48	-	-	85
26 - 30 Milyon	23	29	1	-	53
31 - 35 Milyon	22	16	-	-	38
36 - 40 Milyon	3	3	-	-	6
41 - 45 Milyon	2	9	-	-	11
46 - 50 Milyon	-	3	-	-	3
50 Milyon Üstü	7	16	1	-	24
TOPLAM	267	303	6	-	576

Tablo 30 : GELİR DURUMUNA GÖRE TATİLE ÇIKANLARIN TATİL SÜRELERİNE GÖRE DURUMU

Aylık Kazanç	TATİL SÜRESİ							TOPLAM
	5 gün	6 - 10 gün	11 - 15 gün	16 - 20 gün	21 - 25 gün	26 - 30 gün	30 günden çok	
10 Milyondan Az	9	5	3	-	-	-	3	20
10 - 15 Milyon	34	6	11	3	-	2	16	72
16 - 20 Milyon	24	9	20	7	3	9	24	96
21 - 25 Milyon	14	10	9	3	2	5	21	64
26 - 30 Milyon	7	3	9	4	2	4	13	42
31 - 35 Milyon	6	5	3	1	2	1	15	33
36 - 40 Milyon	1	2	1	-	-	-	2	6
41 - 45 Milyon	1	-	-	1	1	1	7	11
46 - 50 Milyon	1	-	-	-	-	1	1	3
50 Milyon Üstü	3	1	2	3	-	1	12	22
TOPLAM	100	41	58	22	10	24	114	369

Tatil sürelerinin en çok tercih edildiği gelir grupları göz önüne alındığında 5 günün en fazla 10 - 15 milyon arasındakilerce, 6 - 10 günün 21 - 25 milyon, 11 - 15 gün, 16 - 20 gün, 21 - 25 gün, 26 - 60 gün ve 30 günden çok tatile çıkanların ise 16 - 20 milyon arasında gelire sahip olanlarca tercih edildiği görülmektedir.

Kısa süreli tatillerin çoğunlukla alt gelir grupları tarafından tercih edildiğini, üst gelir gruplarına doğru katılım azalsa da tatil süresi açısından uzun süreli tatillerin daha çok tercih edildiğini görmekteyiz.

En fazla tatile çıkanlar, 16 - 20 milyon arasında gelire sahip olanlardır. (%26,0) Bunu %19,5 ile 10 - 15 milyon arasındakiler, bunu da %17,3 ile 21 - 25 milyon arasında gelire sahip olanlar izlemektedir. (Tablo 31) Buradan da anlaşıldığı gibi tatile çıkanların 10 - 15 milyon arasındaki kazanç grubunda yoğunlaştığı görülüyor. (%62,9) Genelde gelir durumu yükseldikçe tatile çıkanların yoğunlaşması beklenirken ankete katılanlar açısından bu durum görülmemektedir. Ama yukarıdaki gelir grubunda yer alanların (232 kişi) %43,5'inin konaklama türü olarak akraba - arkadaş yanını tercih ettiği, daha çok kısa süreli tatil yaptıkları görülmektedir.

Üst gelir gruplarına doğru çıkıldıkça çoğunlukla tercih edilen konaklama türü ise yazlık evdir. Tatil köyü, devre mülk, sosyal tesis, çadır, camping gibi konaklama türlerinin tamamına yakınının alt gelir gruplarınca tercih edildiği görülürken, diğer konaklama türlerinin her düzeydeki gelir gruplarınca tercih edildiği görülmektedir.

Her gelir grubu açısından en fazla yoğunlaşan meslekler incelendiğinde (Tablo 32); 10 milyondan az gelire sahip olanlarda çiftçilerin (%42,0), 10 - 15 milyon arasında emeklilerin (%30,0), 16 - 20 milyon arasında kamu hizmetindekilerin (%30,0), 21 - 25 milyon arasında yine kamu hizmetindekilerin (%38,8), 26 - 30 milyon arasında serbest meslek sahiplerinin (%30,2), 31 - 35 milyon arasında serbest meslek sahiplerinin (%31,6), 36 - 40 milyon arasında ticaretle uğraşanların (%33,0), 41 - 45 milyon arasında kamu hizmetindekilerin (%36,3), 46 - 50 milyon arasında serbest meslek sahiplerinin (%66,6), 50 milyonun üstünde gelire sahip olanlarda ise serbest meslek sahiplerinin önemli bir yer tuttuğu görülüyor.

Tablo 31 : GELİR DURUMUNA GÖRE TATİLE ÇIKANLARIN KONAKLAMA TÜRLERİNİN DURUMU

Aylık Kazanç	KONAKLAMA TÜRÜ										TOPLAM
	Otel	Pansiyon	Tatil Köyü	Devre Mülk	Yazlık Ev	Sosyal Tesis	Çadır - Camping	Karavan	Akraba - Arkadaş Yanı	Başkaca	
10 Milyondan Az	-	4	-	1	-	-	-	-	13	2	20
10 - 15 Milyon	4	4	4	-	10	1	10	-	37	2	72
16 - 20 Milyon	6	2	5	2	19	3	8	1	46	4	96
21 - 25 Milyon	5	6	-	1	21	4	7	-	18	2	64
26 - 30 Milyon	4	3	-	-	17	3	2	-	11	2	42
31 - 35 Milyon	4	-	-	-	11	-	4	-	13	1	33
36 - 40 Milyon	-	-	-	-	2	-	1	-	3	-	6
41 - 45 Milyon	-	1	-	-	6	1	1	-	2	-	11
46 - 50 Milyon	-	-	-	-	1	-	1	-	1	-	3
50 Milyon Üstü	1	2	1	-	12	-	1	1	3	1	22
TOPLAM	24	22	10	4	99	12	35	2	147	14	369

Tablo 32 : GELİR DURUMUNA GÖRE MESLEKLERİN DAĞILIŞI

Aylık Kazanç	MESLEKLER										Vefat Etmış	TOPLAM
	İşsiz	Serbest Meslek	İşçi	Sanayi / Teknik Meslek	İnşaat / Konut	Ticaret / Esnaf	Tarım (Çiftçi)	Kamu Hizmetleri	Emekli			
10 Milyondan Az	1	10	7	-	4	3	21	1	3	-	50	
10 - 15 Milyon	-	20	22	1	3	5	32	23	46	1	153	
16 - 20 Milyon	-	41	17	3	6	14	8	46	18	-	153	
21 - 25 Milyon	-	16	10	-	2	9	3	33	11	1	85	
26 - 30 Milyon	-	16	13	2	1	6	1	13	1	-	53	
31 - 35 Milyon	-	8	1	3	3	8	2	12	1	-	38	
36 - 40 Milyon	-	1	-	1	-	2	-	1	1	-	6	
41 - 45 Milyon	-	2	-	1	1	1	-	4	2	-	11	
46 - 50 Milyon	-	2	-	-	1	-	-	-	-	-	3	
50 Milyon Üstü	-	7	1	2	5	3	1	4	-	1	24	
TOPLAM	1	123	71	13	26	51	68	137	83	3	576	

Her meslek grubu açısından gelir gruplarının dağılışı incelendiğinde serbest meslek sahipleri 16 - 20 milyon arasında (%33,3), işçiler 10 - 15 milyon arasında (%31,0), sanayi ve teknik meslek sahipleri 31 - 35 milyon arasında (%23,1), inşaat - konut sektöründekiler 16 - 20 milyon arasında (%23,1), ticaretle uğraşanlar 16 - 20 milyon arasında (%27,5), çiftçiler 10 - 15 milyon arasında (%47,1), kamu hizmetindekiler 16 - 20 milyon arasında (%33,6), emekliler 10 - 15 milyon arasında (%55,4) en yüksek orana ulaşmışlardır.

Köken olarak mülkiyetler incelendiğinde (Tablo 33); Aydın'da kiracı durumundakiler %52,2'si kır kökenli, %47,8'i ise kent kökenlidir. Gerek kır, gerek kent kökenlilerinde çok büyük bölümünün imar planlı ev veya dairede oturdukları görülmüyor.

Ev sahiplerinin %55,5'i kent kökenli, %43,3'ü kır kökenli, %12'si de yurtdışı kökenlidir. Lojmanda oturanların %55'i doğum yerine göre kır, %45'i kent kökenlidir.

Kır kökenlilerin %58,8'i, kent kökenlilerin %67,9'u, yurtdışı kökenlilerin %50'si en yüksek oranda imar planlı ev veya daire sahibi durumundadır.

Gecekonduya oturan kiracıların, gerek kır gerekse kent kökenliler içinde en düşük oranda olduğu görülmektedir.

Kent kökenlilerin ev sahibi olma durumunun daha fazla olması, kentteki iş olanaklarına bağlı olarak, gelir düzeyinin daha yüksek olmasıyla açıklanabilir.

Ankete katılanların %69,8'inin ev sahibi olduğu görülmüyor. Böyle yüksek bir oranı merkez köylerde ankete katılan çiftçi ailelerin varlığına ve daha önceden göç edenlerin mülkiyet statüsü açısından ev sahibi olmalarına bağlayabiliriz. Kiracıların oranı %32,2, lojmanda oturanların %3,5, başkaca iskân edenlerin ise %3,5 oranında olduğu görülmektedir.

Mülkiyet statüsü açısından en fazla tatile çıkanlar %64,5 ile imar planlı ev veya daire sahibi olanlardır. En az tatile çıkanlar ise %1,4 ile gecekonduya oturan kiracılarıdır.

Tablo 33 : MÜLKİYET STATÜSÜNE GÖRE DOĞUM YERİ İTİBARI İLE KÖKENLERİN DURUMU

Mülkiyet Statüsü	KÖKEN				TOPLAM
	Kır	Kent	Yurt dışı	Belirsiz	
Kiracı - İmar Planlı Ev / Daire	63	60	1	-	124
Kiracı / Gecekondu	6	4	-	-	10
Ev Sahibi İmar Planlı Ev / Daire	157	206	3	-	366
Ev Sahibi / Gecekondu	17	17	2	-	36
Lojman	11	9	-	-	20
Başkaca	13	7	-	-	20
TOPLAM	267	303	6	-	576

Bu oranlar, tatile katılım ve mülkiyet edinme statüsü arasındaki olağan ilişkiye ters düşmemektedir. Nitekim tümüyle tatile katılanların %67,7'si ev sahibi, %25,2'si kiracı, %2,7'si başkaca, %4,4'ü ise lojmanda oturmaktadır. (Tablo 34)

İmar planlı ev veya dairede oturan kiracıların (%29,5) ve imar planlı ev veya daire sahiplerinin (%32,8) tatil süresi açısından en fazla 30 günden çok tatile çıktıkları görülürken, gecekonduda oturan ev sahiplerinin %58,3 ile 5 günü tercih ettikleri görülmektedir. (Tablo 35) Gecekonduda oturan kiracıların, lojmanda iskân edenlerin ve başkaca mülkiyet edinmişlerin genelde 5 - 10 gün arası gibi kısa süreli tatile çıktıkları görülüyor.

Tatil sürelerinin en fazla tercih edildiği mülkiyetler incelendiğinde bütün tatil dilimlerine en fazla katılımın imar planlı ev veya daire sahiplerinde olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 34 : TATİLE ÇIKANLARIN MÜLKİYETE DURUMU

Mülkiyet Statüsü	Sayısı	Oranı %
Ev sahibi	250	67,7
Kiracı	93	25,2
Lojman	16	4,4
Başkaca	10	2,7
TOPLAM	369	100.0

Tablo 35 : MÜLKİYET STATÜSÜNE GÖRE TATİL SÜRELERİNİN DURUMU

Mülkiyet Statüsü	TATİL SÜRESİ							TOPLAM
	5 gün	6 - 10 gün	11 - 15 gün	16 - 20 gün	21 - 25 gün	26 - 30 gün	30 günden çok	
Kiracı - İmar Planlı Ev / Daire	21	6	20	5	3	7	26	88
Kiracı / Gecekondü	2	-	2	1	-	-	-	5
Ev Sahibi İmar Planlı Ev / Daire	64	28	34	15	7	12	78	238
Ev Sahibi / Gecekondü	7	3	-	-	-	-	2	12
Lojman	4	2	1	1	-	4	4	16
Başkaca	2	2	1	-	-	1	4	10
TOPLAM	100	41	58	22	10	24	114	369

Tatil sürelerinin tercihleri incelendiğinde %30,9 ile 30 günden çok birinci, %27,1 ile 5 gün ikinci, %15,7 ile 11 - 15 gün arası üçüncü sırada gelirken, 21 - 25 gün arası %2,7 ile en az tercih edilen tatil dilimidir. (Tablo 36)

**Tablo 36 : TATİLE ÇIKANLAR AÇISINDAN
TATİL SÜRELERİNİN DURUMU**

Tatil Süresi	Sayısı	Oranı %
5 gün	100	27,1
6 - 10 gün	41	11,1
11 - 15 gün	58	15,7
16 - 20 gün	22	6,0
21 - 25 gün	10	2,7
26 - 30 gün	24	6,5
30 günden çok	114	30,9
TOPLAM	369	100,0

Mülkiyet gruplarına göre tatile katılımlar incelendiğinde katılımcıların %67,7'si ev sahibi, %25,2'si kiracı, %4,3'ü lojmanda, %2,8'i ise başkaca iskân etmektedir. Tüm tatile çıkanlar içinde en büyük mülkiyet grubunu %64,5 ile imar planlı ev veya daire sahipleri oluşturmaktadır. En az katılım ise gecekonduda oturan kiracılarda görülmektedir. Tüm bunlar gelir grupları - mülkiyet durumu ve tatile katılım arasındaki doğal ilişkiye uygundur. (Tablo 37)

Konaklama türlerinin en fazla tercih edildiği mülkiyetler incelendiğinde tüm konaklama türlerinin tercihen en fazla imar plânlı ev veya dairede oturan ev sahiplerince yapıldığı görülmektedir. Bu grubun da, konaklama türlerinin kendi içinde %34,9 oranında akraba - arkadaş yanını, %34,4 oranında yazlık evi en fazla tercih ettiği görülmektedir. Yine bu grupta en az devre mülkün tercih edildiği görülüyor. Karavan türü konaklama ise hiç tercih edilmemiştir.

Tablo 37 : MÜLKİYET STATÜSÜNE GÖRE KONAKLAMA TÜRLERİNİN DURUMU

Mülkiyet Statüsü	KONAKLAMA TÜRÜ										TOPLAM
	Otel	Pansiyon	Tatil Köyü	Devre Mülk	Yazlık Ev	Sosyal Tesis	Çadır - Camping	Karavan	Akraba - Arkadaş Yanı	Başkaca	
Kiracı - İmar Planlı Ev / Daire	7	3	2	-	11	4	11	1	44	5	88
Kiracı / Gecekondu	1	-	-	-	-	-	1	-	3	-	5
Ev Sahibi İmar Planlı Ev / Daire	15	15	7	3	82	8	20	-	83	5	238
Ev Sahibi / Gecekondu	-	3	-	-	-	-	1	-	7	1	12
Lojman	2	-	-	-	6	-	2	1	5	1	16
Başkaca	-	1	1	1	-	-	-	-	5	2	10
TOPLAM	24	22	10	4	99	12	35	2	147	14	369

Sonuç olarak ankete katılanlar içinde tatile çıkanlar açısından mülkiyet edinme ile konaklama türlerine gerek katılım gerekse yoğunluk olarak beklenen doğrultuda bir paralellik vardır.

Mülkiyet statüsü açısından mesleklerin yoğunlaşması incelendiğinde imar planlı ev veya dairede oturan kiracıların, gecekondudaki kiracıların ve lojmanda oturanların en fazla kamu hizmetlerinde çalışanlardan oluştuğu görülüyor. Gecekonduda oturan ev sahiplerinin ve başkaca iskân edenlerin en çok çiftçilerde, imar planlı ev veya daire sahiplerinin ise serbest mesleklerde yoğunlaştığı görülüyor. (Tablo 38)

Meslek gruplarının en fazla yer aldıkları mülkiyet statüsü incelendiğinde tüm meslek gruplarının çoğunlukla imar planlı ev veya daire sahibi olduğu anlaşılmaktadır. Yine her meslek grubunun oransal olarak yarından fazlasının mutlaka ev sahibi olduğu görülmektedir.

Tatile çıkanların konaklama süresi köken olarak incelendiğinde; tatile çıkanların %59,3'ü kent, %39,8'i kır, %0,9'u ise yurt dışı kökenlidir.

Kır kökenlilerin %27,9'u 30 günden çok tatile çıkarken bunu %25,8 ile 5 günlük tatile çıkanlar izlemektedir. (Tablo 39) Burada özellikle kente göç edip, kırsal alanlarda iskân edenlerin uzun süreli tatilleri ilk göç noktalarında geçirdikleri anlaşılmaktadır. Kısa süreli tatiller ise daha çok yakın çevrede gerçekleşmiştir.

Kent kökenlilerin %32,9'u 30 günden çok %27,4'ü 5 gün süreyle tatile çıkmıştır ki bu oranlar sırasıyla en yüksek iki orandır. Kent kökenlilerin uzun süreli tatillerini daha çok yazlık evlerinde, kısa süreli tatilleri ise yine kır kökenliler gibi yakın çevrede geçirdikleri anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak uzun süreli tatillerin kır kökenlilerde genelde ilk göç yerlerini ziyaret, kent kökenlilerde ise turizmin tanımında ifadesini bulan daha ziyade dinlenme amaçlı klasik anlamda geçirdikleri söylenebilir.

Tablo 38 : MÜLKİYET STATÜSÜNE GÖRE MESLEKLERİN DURUMU

Mülkiyet Statüsü	MESLEKLER										TOPLAM
	İşsiz	Serbest Meslek	İşçi	Sanayi / Teknik Meslek	İnşaat / Konut	Ticaret / Esnaf	Tarım (Çiftçi)	Kamu Hizmetleri	Emekli	Vefat Etmiş	
Kiracı - İmar Planlı Ev / Daire	-	29	21	4	11	3	7	37	11	1	124
Kiracı / Gecekondu	-	2	-	-	1	2	1	3	1	-	10
Ev Sahibi İmar Planlı Ev / Daire	1	82	41	7	13	41	33	81	65	2	366
Ev Sahibi / Gecekondu	-	7	6	-	-	3	13	3	4	-	36
Lojman	-	2	1	2	-	1	1	12	1	-	20
Başkaca	-	1	2	-	1	1	13	1	1	-	20
TOPLAM	1	123	71	13	26	51	68	137	83	3	576

Tablo 39 : KÖKEN İTİBARI İLE TATİL SÜRELERİNİN DURUMU

Doğum Yeri Göre Kökeni	TATİL SÜRESİ							TOPLAM
	5 gün	6 - 10 gün	11 - 15 gün	16 - 20 gün	21 - 25 gün	26 - 30 gün	30 günden çok	
Kır	38	16	27	10	3	12	41	147
Kent	60	25	31	12	7	12	72	219
Yurt Dışı	2	-	-	-	-	-	1	3
Belirsiz	-	-	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	100	41	58	22	10	24	114	369

Köken olarak, tatile çıkanların konaklama türlerine baktığımızda (Tablo 40) kır kökenlilerin konaklama türünde, sırasıyla ağırlıklı olarak %48,2 oranında akraba - arkadaş yanını, %16,3 oranında yazlık evlerini, %12,9 oranında çadır ve campingleri tercih ettiği görülmektedir.

Kent kökenlilerin ise sırasıyla; %34,7 oranında akraba - arkadaş yanını, %33,8 oranında yazlık evlerini, %7,3 oranında ise pansiyon ve otelleri tercih ettikleri görülmektedir.

Aydın'da daha çok akraba - arkadaş yanında tatilin geçirilmesi, tatile çıkanların çoğunlukla yakın tatil merkezlerini tercih ettiklerini göstermektedir.

Kırsal kökenliler konaklama türü açısından ağırlıklı olarak akraba - arkadaş yanı ağırlıklı tatil yaparlarken, kent kökenlilerde yazlık evlerinde tatil yapanların kırsal kesimdekilere oranla yaklaşık üç katına ulaşması, kentte yaşayanların ekonomik gelir seviyelerinin daha üst noktada olduğunu göstermektedir.

Gerek kır, gerek kent kökenlilerin en az tercih ettikleri konaklama türleri sırasıyla karavan, devre mülk ve tatil köyleridir. Otel, pansiyon, tatil köyü ve yazlık evi tercih edenlerin ise daha çok kent kökenliler olduğu tespit edilmiştir

Köken olarak aile reisinin mesleğine baktığımızda; özellikle ankete katılan 576 kişi içinde sadece bir kişinin babasının işsiz olduğunu 3 kişinin de babasının vefat ettiğini belirtmeliyim.

Meslekler açısından yoğunlaşma sırasıyla %23,8 ile kamu hizmetlerinde, %21,3 ile serbest mesleklerde olurken, %14,4 ile emekli olanlar üçüncü sırada gelmektedir. En az yoğunlaşma ise %2,3 ile sanayi ve teknik mesleklerdedir. (Tablo 41)

Meslek sahibi aile reisleri köken açısından irdelendiğinde %52,6'sı kent, %46,4'ü kır, %1,0'ı ise yurt dışı kökenlidir. Kent kökenliler içinde en yoğun tercih edilen meslek %25,4 ile kamu hizmetleri daha sonra ise %21,4 ile serbest mesleklerdir. (Tablo 42)

Tablo 40 : KÖKEN İTİBARIYLA KONAKLAMA TÜRLERİNİN DURUMU

Doğum Yerine Göre Kökeni	KONAKLAMA TÜRÜ										TOPLAM
	Otel	Pansiyon	Tatil Köyü	Devre Mülk	Yazlık Ev	Sosyal Tesis	Çadır - Camping	Karavan	Akraba - Arkadaş Yanı	Başkaca	
Kır	9	5	3	2	24	6	19	-	71	8	147
Kent	15	16	7	2	74	6	15	2	76	6	219
Yurt Dışı	-	1	-	-	1	-	1	-	-	-	3
Belirsiz	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	24	22	10	4	99	12	35	2	147	14	369

Kır kökenlilerin de sıralama olarak kent kökenlilerden farklılık göstermediği görülmektedir. Kır kökenlilerin %22,1'i kamu hizmetlerinde, %21,0'ı ise serbest mesleklerde istihdam etmektedir. Yurt dışı kökenlilerin ise %50 si işçidir.

Tüm bunların sonucunda Aydın'da ailelerin gelir düzeyinin orta derecede olmasının en önemli nedeni olarak, meslek kolları itibariyle yoğunlaşmanın daha çok gelir seviyesi düşük mesleklerde olmasıyla açıklayabiliriz.

Tablo 41 : MESLEK GRUPLARININ DAĞILIM

Meslekler	Sayısı	Oranı (%)
İşsiz	1	0,17
Serbest Meslek	123	21,35
İşçi	71	12,33
Sanayi ve Teknik Meslek	13	2,26
İnşaat - Konut	26	4,51
Ticaret - Esnaf	51	8,85
Tarım - Çiftçi	68	11,81
Kamu Hizmetleri	137	23,78
Emekli	83	14,41
Vefat etmiş	3	0,53
TOPLAM	576	100,00

Tablo 42 : KÖKEN İTİBARI İLE MESLEKLERİN DURUMU

Doğum Yerine Göre Kökeni	MESLEKLER										TOPLAM
	İşsiz	Serbest Meslek	İşçi	Sanayi / Teknik Meslek	İnşaat / Konut	Ticaret / Esnaf	Tarım (Çiftçi)	Kamu Hizmetleri	Emekli	Vefat Etmış	
Kır	1	56	36	4	17	24	41	59	29	-	267
Kent	-	65	32	9	9	27	27	77	54	3	303
Yurt Dışı	-	2	3	-	-	-	-	1	-	-	6
Belirsiz	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	1	123	71	13	26	51	68	137	83	3	576

Tatile çıkanlar içerisinde en fazla tercih edilen konaklama türü akraba - arkadaş yanıdır. (%39,8) Daha sonra %26,8 ile yazlık ev gelmektedir. En az tercih edilen konaklama türleri ise sırasıyla karavan ve devre mülktür.(Tablo 44)

Tatil süresi açısından irdelendiğinde; tatilcilerin %30,9'u 30 günden çok tatil yapmıştır. Dah asonra ise %27,1 ile 5 günlük tatile katılım süresi gelmektedir.

30 günden çok tatil yapanların %60,5'i de yazlık evlerinde konaklamıştır. Bunu %20,2 ile akraba - arkadaş yanında geçirenler izliyor. Bunların da genellikle ilk göç ettikleri illeri ziyaret ettiklerini görüyoruz. Muş, Konya, Kars, Bayburt, Ordu, Erzincan, Siirt vd. örnek verilebilir.

Tablo 43'de görüldüğü gibi tatile çıkanların en yoğun olarak tatil yaptıkları dönem %37,7 ile Temmuz ayıdır. Bunu sırasıyla %18,2 ile Temmuz - Ağustos dönemi, %16,8 ile Ağustos ayı izlemektedir. 30 günden çok tatil yapanların %53,2'si de en çok Temmuz Ağustos, sonra sırasıyla %24,6'sı Haziran - Temmuz - Ağustos'u, %16,6'sı Haziran - Temmuz dönemini tercih etmiştir. %5,6'sı ise diğer dönemleri tercih etmiştir.

Buradan da anlaşıldığı üzere, Aydın ilinde tatile çıkmamanın en yoğun yaşandığı ay Temmuz'dur. Mart ve Aralık'ta ise hiç tatile çıkılmamıştır.

Sonuç olarak Aydın'da uzun süreli tatile çıkanların konaklama türünde ağırlıklı olarak yazlık evi tercih etmesine de bağlı olarak denilebilir ki; gelir durumu arttıkça tatil süresi de aynı paralellikte artmaktadır.

Gelir durumu daha düşük olanlarında muhtemelen tatil süresi açısından en yoğun 2. katılım olan 5 günlük tatili tercih ettikleri ve ağırlıklı olarak akraba - arkadaş yanında kaldıkları söylenebilir. Ankete katılanların %35,9'u ise 1994 - 1995 yıllarında hiç tatile çıkmamıştır.

Meslek grupları tatil süreleri açısından incelendiğinde; Aydın'da en uzun süre ile tatile çıkan meslek gruplarının başında kamu personeli gelmektedir. En kısa süreli (5 gün) tatile çıkanların başında ise serbest meslek sahipleri gelmektedir.

Tablo 43 : TATİLE ÇIKILAN AYLARIN DAĞILIM

Aylar	Tatile Çıkanların Sayısı	Oranı (%)
Ocak	2	0,54
Şubat	4	1,08
Mart	-	-
Nisan	1	0,27
Mayıs	5	1,36
Haziran	26	7,05
Temmuz	139	37,67
Ağustos	62	16,80
Eylül	2	0,54
Ekim	1	0,27
Kasım	1	0,27
Aralık	-	-
Haziran - Temmuz - Ağustos	31	8,40
Temmuz - Ağustos	67	18,16
Haziran - Temmuz	21	5,69
Temmuz - Ağustos - Eylül	2	0,54
Mart - Nisan - Mayıs	-	-
Ağustos - Eylül	5	1,36
Ocak - Şubat	-	-
TOPLAM	369	100,00

Tablo 44 : TATİL SÜRELERİNE GÖRE KONAKLAMA TÜRLERİNİN DURUMU

Tatil Süresi	KONAKLAMA TÜRÜ										TOPLAM
	Otel	Pansiyon	Tatil Köyü	Devre Mülk	Yazlık Ev	Sosyal Tesis	Çadır - Camping	Karavan	Akraba - Arkadaş Yanı	Başkaca	
5 gün	10	8	3	-	3	2	12	1	56	5	100
6 - 10 gün	4	7	1	1	6	3	1	-	17	1	41
11 - 15 gün	3	2	2	-	5	5	10	1	28	2	58
16 - 20 gün	2	1	1	-	8	1	1	-	8	-	22
21 - 25 gün	-	-	-	-	4	-	1	-	4	1	10
26 - 30 gün	2	1	-	1	4	-	2	-	11	3	24
30 günden çok	3	3	3	2	69	1	8	-	23	2	114
TOPLAM	24	22	10	4	99	12	35	2	147	14	369

Tüm meslek gruplarında tatile çıkanların ağırlıklı olarak kısa süreli (5 - 15 gün arası) tatilleri tercih ettiği görülmektedir. Bunun yanı sıra bütün meslek gruplarında 30 günden çok tatil yapanların her meslek grubunun kendi içinde önemli bir yere sahip olduğunu görüyoruz. Buradan da diyebiliriz ki Aydın'da ya kısa süreli ya da uzun süreli tatiller yapılmaktadır. Nitekim 5 - 15 gün arası tatili tercih edenlerin oranı %53,9 iken, 30 günden çok tatili tercih edenlerin oranı %30,9'dur. (Tablo 45) Kısa süreli tatilin ağırlıklı olarak tercih edilmesindeki en büyük etken tatile çıkanların daha çok emek - yoğun işlerde çalışıyor olmasıdır.

Tatil sürelerine göre, tatil sürelerini en fazla tercih eden meslekler incelendiğinde; 5 gün, 6 - 10 gün arası tatili serbest meslek sahiplerinin, 11 - 15 gün, 16 - 20 gün, 21 - 25 gün, 26 - 30 gün ve 30 günden çok tatile katılanların ise kamu hizmetinde çalışanlar tarafından tercih edildiğini görmekteyiz.

Meslek grupları konaklama türü açısından incelendiğinde; en yüksek oranda istihdamın gerçekleştiği kamu hizmetinde çalışanların ağırlıklı olarak akraba - arkadaş yanını ve yazlık evleri tercih ettiğini görüyoruz. İlginç olan, kamu personelinin sosyal tesisleri konaklama türü olarak en düşük oranda tercih etmesidir. (Tablo 46)

İkinci ağırlıklı meslek grubu olan serbest iş kollarında çalışanlar yine sırasıyla ağırlıklı olarak akraba - arkadaş yanını ve yazlık evleri tercih etmektedir. Yine hiçbir konaklama türünün, meslek gruplarınca hiç tercih edilmemesi söz konusu değildir.

Sanayi ve teknik meslekler ile inşaat sektöründe çalışanların konaklama türünde birinci tercihi yazlık evler iken, diğer tüm meslek gruplarında birinci tercih akraba - arkadaş yanıdır.

Konaklama türlerine göre en fazla tercih eden meslekler incelendiğinde; oteli, tatil köyünü, yazlık evi, çadır ve campingi, akraba - arkadaş yanını kamu hizmetindekilerin, pansiyonu emeklilerin, devre mülk ve karavanı serbest meslektekilerin, sosyal tesisi ise kamu hizmeti ve emeklilerin eşit sayıda tercih ettikleri görülmektedir.

Sonuç olarak Aydın'da daha iyi gelir getiren mesleklerde çalışanların daha elverişli konaklama türlerini tercih ettiğini, gelir düzeyi düşük insanların ise tatil maliyetini artıracak konaklama türlerini tercih etmedikleri görülmektedir.

Tablo 45 : TATİL SÜRELERİNE GÖRE MESLEKLERİN DURUMU

Tatil Süresi	MESLEKLER										TOPLAM
	İşsiz	Serbest Meslek	İşçi	Sanayi / Teknik Meslek	İnşaat / Konut	Ticaret / Esnaf	Tarım (Çiftçi)	Kamu Hizmetleri	Emekli	Vefat Etmış	
5 gün	-	23	13	-	3	10	14	19	17	1	100
6 - 10 gün	-	9	2	4	2	3	7	7	7	-	41
11 - 15 gün	-	11	7	-	4	4	3	19	10	-	58
16 - 20 gün	-	3	4	1	1	1	3	8	1	-	22
21 - 25 gün	-	1	3	-	1	2	-	3	-	-	10
26 - 30 gün	-	5	4	1	-	2	-	11	1	-	24
30 günden çok	-	21	8	4	5	14	3	42	17	-	114
TOPLAM	-	73	41	10	16	36	30	109	53	1	369

Tablo 46 : KONAKLAMA TÜRLERİNE GÖRE MESLEKLERİN DURUMU

Konaklama Türü	MESLEKLER										TOPLAM
	İşsiz	Serbest Meslek	İşçi	Sanayi / Teknik Meslek	İnşaat / Konut	Ticaret / Esnaf	Tarım (Çiftçi)	Kamu Hizmetleri	Emekli	Vefat Etmiş	
Otel	-	3	3	2	1	2	1	9	3	-	24
Pansiyon	-	3	2	1	1	2	3	5	5	-	22
Tatil Köyü	-	1	-	-	1	1	2	4	1	-	10
Devre Mülk	-	2	-	-	-	1	1	-	-	-	4
Yazlık Ev	-	21	9	4	5	11	3	33	13	-	99
Sosyal Tesis	-	3	1	-	-	-	-	4	4	-	12
Çadır - Camping	-	7	2	1	2	3	4	9	6	1	35
Karavan	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	2
Akraba - Arkadaş Yanı	-	28	22	2	5	15	13	42	20	-	147
Başkaca	-	4	2	-	1	1	2	3	1	-	14
TOPLAM	-	73	41	10	16	36	30	109	53	1	369

Tablo 47 : ANKETE KATILAN GRUPLARIN

KÖKEN OLARAK DURUMU

	Köken	Ara Toplam	Toplam
Göç Edenler	Kır	166	311
	Kent	139	
	Yurt dışı	6	
Aydın Kent Doğumlular	Kent	181	181
Kent Dışında Yaşayanlar	Kır	54	84
	Kent	30	
	Yurt dışı	-	
TOPLAM		576	576

Ankete katılan gruplar köken olarak incelendiğinde; göç edenler içinde kır kökenliler en büyük grubu oluşturur. Kır kökenlilerin oranı toplam göç edenler içinde %53,4, kent kökenlilerin oranı %44,7, yurt dışı kökenlilerin ise %1,9'dur. (Tablo 47) Göç edenler ankete katılanların %54,0'ını oluştururken, Aydın kent doğumlular %31,4, kent dışında yaşayanların oranı ise %14,6'dır. Kent dışında yaşayanlar içinde kır kökenlilerin oranı %64,3, kent kökenlilerin %35,7'dir.

Ankete katılanlar açısından kır kökenlilerin oranı %38,2 iken, bunların %75,5'ini göç eden kır kökenliler, %24,5'ini kent dışında yaşayan kır kökenliler oluşturmaktadır. Toplam katılım içinde kent kökenliler %60,8'e ulaşırken, bunların %39,7'si göç eden, %51,7'si kent doğumlu, %8'6'sı Aydın dışında yaşayan kent doğumlulardan oluşmaktadır. (Tablo 47)

Şimdi göç yılı itibariyle köken olarak gelir durumuna bakalım. (Tablo 48) Göç eden kır kökenliler kazanç itibariyle incelendiğinde; %31,3'ünün 16 - 20 milyon arasındaki gelir grubunda yer aldığı görülmektedir. Bunu %22,9 ile 10 - 15 milyon arasındakiiler izlemektedir. 40 - 50 milyon arasındaki dilimde ise hiç kimsenin yer almadığı görüyoruz.

Göç eden kır kökenliler içinde; daha önceki yıllarda göç edenlerin üst gelir gruplarına doğru yoğunlaşması beklenirken, 20 milyonun üstünde yer alan gelir gruplarındaki yoğunlaşmanın son 10 yılda göç edenler içinde olduğu görülüyor.

Göç eden kent kökenlilerde gelir grupları içinde %24,5 ile 10 - 15 milyon arasındakiler başta gelmektedir. Bunu %29,9'luk oranlar ile 16 - 20 ve 21 - 25 milyon arasındakiler izlemektedir. Göç eden kent kökenlilere tüm gelir gruplarında rastlanmakla birlikte, 36 - 40 milyon arasında gelire sahip olanlar içinde sadece 1 kişinin yer aldığı görülmektedir.

Yine üst gelir gruplarına doğru yoğunlaşmanın son on beş yıl içinde göç edenlerde olduğu görülürken, kent kökenliler, üst gelir grupları içinde kır kökenlilere göre hem sayıca hem de oran olarak üstünlük sağlamaktadır.

Aydın kent doğumlu kır kökenlilerin %78,7'si ancak 20 milyona kadar ki gelir gruplarında yer almaktadır. Kent kökenlilerin aynı gelir grubundaki oranı ise %71,2'dir. Kent kökenliler, üst gelir gruplarında kır kökenlilere oranla daha fazla yer almaktadır.

Aydın kenti dışında yaşayan kır kökenlilerin 20 milyon ve altında gelire sahip olanlarının oranı %70,4, kent kökenlilerin oranı %60,0'dır. Yine burada da üst gelir gruplarında, kent kökenliler kır kökenlilere göre gerek sayı gerek oran olarak üstünlük sağlamıştır.

Sonuç olarak gerek göç eden, gerek kent doğumlu, gerekse kent dışında yaşayanlar içinde, kır kökenlilerin daha çok alt gelir gruplarında yoğunlaştığı, üst gelir gruplarında ise sayıca az olsa da kent kökenlilerin daha çok yer aldığı görülmektedir. Aydın'a son 15 yıl içinde göç edenler, ekonomik olarak daha önce göç edenlerden daha iyi bir durumdadır.

Tablo 49 yardımıyla köken olarak göç edenler tatil süreleri bakımından incelendiğinde; %50,5'i kır, %48,1'i kent, %1,4'ü ise yurt dışı kökenlidir. Ankete katılanların %54,0'ının Aydın'a göçle geldiği düşünülürse katılımda kır kökenlilerin başta gelmesi doğaldır.

Tablo 49 : GÖÇ YILLARINA GÖRE KÖKEN İTİBARIYLA KONAKLAMA SÜRELERİ

Göç Yılı	KIR								KENT								YURT DIŞI							TOPLAM		
	5 Gün	6 - 10 Gün	11 - 15 Gün	16 - 20 Gün	21 - 25 Gün	26 - 30 Gün	30 Günden Çok	TOPLAM	5 Gün	6 - 10 Gün	11 - 15 Gün	16 - 20 Gün	21 - 25 Gün	26 - 30 Gün	30 Günden Çok	TOPLAM	5 Gün	6 - 10 Gün	11 - 15 Gün	16 - 20 Gün	21 - 25 Gün	26 - 30 Gün	30 Günden Çok		TOPLAM	
1960 Öncesi	4	1	3	1	-	-	4	13	-	-	1	1	1	1	1	4	8	1	-	-	-	-	-	-	1	22
1961 - 1965	2	-	-	-	-	1	2	5	1	-	1	-	-	-	-	3	5	-	-	-	-	-	-	-	-	10
1966 - 1970	2	1	1	-	1	-	2	7	1	-	1	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	9
1971 - 1975	5	-	3	-	1	-	1	10	2	1	-	1	-	1	-	4	9	-	-	-	-	-	-	-	-	19
1976 - 1980	4	3	2	2	-	2	1	14	2	3	3	-	1	2	8	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	33
1981 - 1985	5	1	3	1	1	1	11	23	3	1	2	1	-	2	8	17	-	-	-	-	-	-	-	-	-	40
1986 - 1990	2	4	-	2	-	2	4	14	1	-	4	-	-	1	8	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	28
1991 - 1995	4	2	7	2	-	3	5	23	6	7	7	3	3	1	3	30	1	-	-	-	-	-	1	2	55	
Aydın Kent Doğumlu	4	3	4	1	-	2	7	21	37	12	8	5	2	2	30	96	-	-	-	-	-	-	-	-	-	117
Aile Aydın Kenti Dışında Yaşıyor	6	1	4	1	-	1	4	17	7	1	4	1	-	2	4	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	36
TOPLAM	38	16	27	10	3	12	41	147	60	25	31	12	7	12	72	219	2	-	-	-	-	-	1	3	369	
TOPLAM	147								219								3							369		

Aydın kent doğumlu tatilcilerin %82,1'i kent, %17,9'u kır kökenli iken, ailesi Aydın dışında yaşayanlardan tatile çıkanların %52,8'i kent, %47,2'si kır kökenlidir. Tatile çıkanların içinde Aydın kent doğumlular ve ailesi Aydın kenti dışında yaşayanlarda yurt dışı kökenlilere rastlanmamıştır.

Göç eden kır kökenliler içinde %27,5 ile 30 günden çok tatile çıkanlar başta gelir. Bunu sırasıyla %25,7 ile 5 gün, %17,4 ile 11 - 15 gün arasındaki tatil süreleri izlemektedir. Kır kökenliler içinde 30 günden çok tatile çıkanların büyük bölümünün tatilini özellikle yaz döneminde ilk göç ettikleri yerlerde yaptıkları görülmektedir. Bu da daha çok akraba ziyareti şeklinde olmaktadır. 5 günlük tatil süresinin ikinci sırada gelmesi, kır kökenlilerin deniz turizmi vb. etkinliklere katılımda genelde kısa süreli tatilleri tercih ettiklerini göstermektedir.

Aydın kent doğumlu kır kökenlilerin %33,3'ünün katılım olarak en fazla 30 günden çok tatili, %19,0'lık oranlarla 5 gün ve 11 - 15 gün arası tatili tercih etmiş oldukları görülmektedir.

Ailesi Aydın kenti dışında yaşayan kır kökenlilerin sırasıyla %35,3 ile 5 gün, %23,5'erlik oranlarla 11 - 15 gün arası ve 30 günden çok tatili tercih ettikleri görülmektedir.

Göç eden kent kökenliler arasında %36,5 ile 30 günden çok tatile çıkanlar önde geliyor. Bunu sırasıyla %18,3 ile 11 - 15 gün arası, %15,4 ile 5 gün izlemektedir. Görüldüğü gibi kır kökenlilerde tatil süresi olarak ya uzun ya da kısa süreli tercih önceliklidir.

Bu tercihlerde de tatilden ne anladıkları ve bunu hangi amaçla değerlendirecekleri açısından ortaya çıkan iki farklı temel amaç şekillendirici olmuştur. Bunlar ilk göç noktalarının ve buradaki yakın akraba arkadaşların ziyareti ile gerçek anlamda dinlenme amaçlı tatillerdir.

Aydın kent doğumlu kent kökenlilere baktığımızda; %38,5'i ile 5 günlük tatil süresi başta gelmektedir. Bunu sırasıyla %31,3 ile 30 günden çok tatilin izlediğini görüyoruz. Aydın kent doğumlularda kır - kent kökenliler arasında ilk tercihlerde görülen farklılıkta; özellikle kentlerdeki sürekli iş günlerinin tatil süresinin sınırlandırılmasında belirleyici

olduğu söylenebilir. Nitekim katılımcıların önemli bir bölümünün kamu hizmetlerinde çalışanlardan oluşması; tatile özellikle 10 - 15 gün gibi yıllık izin süreleri içinde çıktığını ve bunun tatil süresini sınırlandığını söyleyebiliriz. Ailesi kent dışında yaşayan kent kökenlilerin de, en fazla %36,8 ile 5 gün gibi kısa süreli tatili tercih etmesi, kente iş koşullarının tatil süresini sınırlandırıcı etki yaptığını göstermektedir.

Yurt dışı kökenliler arasında tatile çıkanların tamamı göç etmiştir. Bunların sayıca çok az olduğunu söylemekle birlikte (tüm tatile çıkanların %0.8'ini oluştururlar.) kısa süreli (5 gün) tatili tercih ettikleri görülüyor.

Gerek göç edenler, gerek Aydın kent doğumlular gerekse ailesi Aydın kenti dışında yaşayanların kır ya da kent kökenli olması farketmeksizin en az tercih edilen tatil süresinin 21 - 25 gün arası olduğu görülmektedir.

Kır kökenlilerde olmasa da, kent kökenli göç edenlerde gerek önceden gerek son yıllarda göç edenlerde tatil süresi açısından yoğunlaşma uzun süreli tatillerde olmaktadır. Özellikle son yıllarda göç edenler uzun süreli tatillere daha fazla katılmışlardır.

Tatile çıkan katılımcılar konaklama türleri bakımından gözden geçirilirse (Tablo 50) göç eden kır kökenlilerin konaklama türü incelendiğinde; %50,5'inin akraba - arkadaş yanında, %15,6'sının yazlık evlerinde, %10,1'inin de çadır - camping türü konaklamayı tercih ettiklerini ilk üçte görmekteyiz. Akraba - arkadaş yanının çok tercih edilmesi genellikle bir zorunluluktur. Daha önce belirttiğimiz gibi kır kökenli göç edenler tatillerini çoğunlukla ilk göç noktalarında geçirmişlerdir. Yazlık ev türündeki yoğunlaşmanın ise 1960 öncesi göç edenlerle, 1980 sonrası göç edenlerde olduğunu görmekteyiz.

Aydın kent doğumlu kır kökenlilerin de sırasıyla en fazla %38,1'inin akraba - arkadaş yanını, %28,6'sının yazlık evlerini, %14,3'ünde çadır - camping türü konaklamayı tercih ettiği görülmektedir. Kır kökenliler içinde göç edenlerle kent doğumluları karşılaştırdığımızda; kent doğumlularda tercihlerde akraba - arkadaş yanı azalırken, yazlık ev, devre mülk gibi konaklama türleri daha da artmaktadır.

Ailesi Aydın kenti dışında yaşayan kır kökenlilerin de %47,1'i akraba - arkadaş yanını, %29,4'ü ise çadır - camping türü konaklamayı seçmiştir. Kır kökenli tüm grupların karavan türü konaklamayı hiç tercih etmedikleri görülüyor.

Sonuç olarak kır kökenlilerde; konaklama türleri içinde akraba - arkadaş yanında konaklamanın ağırlıklı olarak öne çıkması, kır kökenlilerin gelir durumunun daha düşük olmasına bağlı olarak konaklama, yiyecek - içecek vb. tatil masraflarını mümkün olduğunca minimuma indirme gayretlerinin sonucudur.

Göç eden kent kökenlilerin konaklama tercihleri incelenirse (Tablo 50) ; sırasıyla ilk üçte %38,5 ile akraba - arkadaş yanı, %34,6 ile yazlık ev, %77 ile otel yer almaktadır. Hiç tercih edilmeyen konaklama türü ise devre mülktür.

Aydın kent doğumlu kent kökenlilerde ise ilk üç sırayı %35,4 ile yazlık ev, %33,3 ile akraba - arkadaş yanı, %7,3 ile pansiyon ve bunu da otel izler. Görüldüğü gibi kent doğumlular içinde konaklama türü tercihlerinde diğer gruplara göre belirli farklılıklar görülmektedir. Ailesi Aydın kenti dışında yaşayan kent kökenlilerinde ilk üç tercihi %21,1'er ile yazlık ev, akraba - arkadaş yanı ve %15,8 ile pansiyon olmaktadır.

Yurt dışı kökenlilerin ise pansiyon, yazlık ev ve çadır - campingi türü konaklamayı tercih ettikleri görülüyor. Yurt dışından gelenlerin akraba - arkadaş ziyaretini tatil anlayışının dışında tuttuğu gibi bir izlenim edinmekteyiz.

Sonuç olarak köken farketmeksizin tüm grupların konaklama türü tercihlerinde akraba - arkadaş yanı, yazlık ev, çadır - camping ve pansiyonun öne çıktığı görülürken, tatil köyü, devre mülk ve karavan en az tercih edilen konaklama türleridir.

Kır kökenliler içinde konaklama türlerinin en fazla tercih edildiği gruplara baktığımızda; otel, pansiyon, tatil köyü, yazlık ev, sosyal tesis, çadır - camping, akraba - arkadaş yanı ve başkaca konaklamaların göç edenlerce, devre mülkün ise Aydın kent doğumlularca tercih edildiği görülüyor.

Kent kökenliler içinde konaklama türlerinin en fazla tercih edildiği grupları incelediğimizde; otel, tatil köyü, yazlık ev, çadır - camping ve akraba - arkadaş yanının en fazla göç edenlerce, pansiyon, devre mülk, sosyal tesis ve karavanın en fazla Aydın kent doğumlularca tercih edildiği görülüyor.

Yurt dışı kökenliler içinde katılımın tamamen göç edenlerce olduğunu belirttikten sonra, en fazla pansiyon, yazlık ev ve çadır - camping türü konaklamaların tercih edildiğini görmekteyiz.

Göç edenler köken olarak mülkiyet açısından incelendiğinde (Tablo 51); kır kökenli göç edenlerin %65,1'i, kent kökenlilerin %66,2'si, yurt dışı kökenlilerin %83,3'ü ev sahibidir. Kır kökenli göç edenlerin %28,3'ü, kent kökenlilerin %28,1'i, yurt dışı kökenlilerin %16,7'si kiracı durumundadır. Görüldüğü gibi köken itibarıyla tüm göç edenlerin büyük bölümü ev sahibidir. Nitekim kır ve kent kökenliler içinde göçün yoğunlaştığı 1980 - 1995 arası dönemdekilerin çok büyük bölümü ev sahibi iken kiracılar yok denecek kadar azdır. Tüm göç edenler açısından ev sahibi olanların en büyük oranda %52,7 ile kır kökenlilerde olduğu görülüyor. Bunu sırasıyla %44,9 ile kent kökenliler, %2,4 ile yurt dışı kökenliler izler. Aynı değerlendirmeyi kiracılar açısından yaparsak %54,0 ile yine kır kökenliler başta gelmektedir. Bunu %44,8 ile kent, %12 ile yurtdışı kökenliler izlemektedir.

Aydın kent doğumlular köken olarak mülkiyet açısından incelendiğinde; kent doğumlu kır kökenlilerin %50,0'ı kent kökenlilerin %81,3'ü ev sahibidir. Kent doğumlu kökenlilerin %15,2'si, kent kökenlilerin %14,2'si ise kiracı durumundadır. Aydın kent doğumluların köken ne olursa olsun büyük oranda ev sahibi olduğu görülmektedir.

Tüm kent doğumlular açısından ev sahibi olanların %76,8'i kent, %23,2'si ise kır kökenlidir. Kiracılar içinde %65,5 ile kent kökenliler yine başta gelirken, %34,4 ile kır kökenliler daha sonra gelmektedir.

Kent dışında yaşayanlar köken olarak mülkiyet açısından incelendiğinde; kır kökenlilerin %61,1'i, kent kökenlilerin %73,3'ü ev sahibi, kır kökenlilerin %22,2'si, kent kökenlilerin %20,0'ı ise kiracıdır. Tüm kent dışında yaşayanlar bakımından ev sahibi olanların %60,0'ı kır, %40,0'ı kent kökenlidir. Kiracıların %66,6'sı kır, %33,4'ü ise kent kökenlidir.

Köken olarak mülkiyet durumu incelendiğinde (Tablo 52); kır kökenliler içinde kiracıların en büyük orana ulaştığı kesim %68,1 ile göç edenlerdir. Ev sahibi olanların %62,1'i, lojmanda oturanların %72,7'si göç edenlerde yoğunlaşmıştır. Başkaca iskân edenlerin en büyük orana ulaştığı grup ise %53,8 ile kent dışında yaşayanlardır.

Tablo 52 : ANKETTE KATILAN GRUPLARIN KÖKEN OLARAK MÜLKİYET AÇISINDAN DURUMU

	KIR				KENT				YURT DIŞI				TOPLAM
	Kiracı	Ev Sahibi	Lojman	Başkaca	Kiracı	Ev Sahibi	Lojman	Başkaca	Kiracı	Ev Sahibi	Lojman	Başkaca	
Göç Edenler	47	108	8	3	39	92	7	1	1	5	-	-	311
Aydın Kent Doğumlular	10	33	1	3	19	109	1	5	-	-	-	-	181
Kent Dışında Yaşayanlar	12	33	2	7	6	22	1	1	-	-	-	-	84
TOPLAM	69	174	11	13	64	223	9	7	1	5	-	-	576

Kent kökenliler içinde kiracıların (%60,9'u) ve lojmanda oturanların (%77,8'i) en büyük orana ulaştığı grup göç edenlerdedir. Ev sahibi olanlar (%48,9'u) ve başkaca iskân edenler (%71,4'ü) ise Aydın kent doğumlularda yoğunlaşmıştır.

Yurt dışı kökenlilerde, gerek kiracılar gerekse ev sahipleri göç edenlerde yoğunlaşmıştır.

Göç yılı olarak köken açısından araca sahip oluşlar incelendiğinde (Tablo 53) köken itibariyle araca sahip olanların %55,2'si kent, %43,6'sı kır, %1,2'si ise yurt dışı kökenlidir. Kır kökenliler içinde araç sahibi olanların %62,4'ü göç etmiş, %20,2'si Aydın kent doğumlu, %17,4'ü ise kent dışında yaşayanlardan oluşmaktadır. Kent kökenliler içinde araç sahibi olanların %50,7'si göçle gelen, %39,1'i Aydın kent doğumlu, %10,2'si Aydın kenti dışında yaşayanlardan oluşmaktadır. Yurt dışı kökenliler içinde araç sahibi olanların tamamı göç edenlerdendir. Ankete katılanların içinde araç sahibi olanların oranı %43,4'tür. Araç sahibi olmayanların %50,6'sı kent, %48,5'i kır, %0,9'u ise yurt dışı kökenlidir.

Göç eden kır kökenlilerin araca sahip oluş yılları incelendiğinde; %16,2'şerlik oranlarla 1 ve 2 yıllık dönemler önde gelmektedir. Özellikle yeni araç sahibi olanların yeni göç edenlerde yoğunlaştığı görülüyor. Kır kökenliler içinde daha önce göç edenlerin araca sahip oluş yılının, daha önceki yıllara kadar uzamadığı görülmektedir. Hatta daha önce göç edenlerin genelde araç sahibi olamadıkları görülüyor. Nitekim ancak 5 yıl önceye kadar araç sahibi olanlar, kır kökenli göç edenlerin %60,3'ünü oluşturmaktadır. Aydın kent doğumlu kır kökenlilerin araca sahip oluş yılları göz önüne alındığında; genelde yıllara göre dengeli bir dağılım görülmektedir. Yine de 5 yıl öncesine kadar araç sahibi olanlar kent doğumlu kır kökenlilerin %40,9'unu teşkil etmektedir. Ailesi Aydın kenti dışında yaşayan kır kökenlilerin ise %78,9'u gibi çok büyük bir bölümü ancak 5 yıl öncesine kadar araç sahibi olmuştur.

Kır kökenlilerin araç sahibi olanlarının tamamı incelendiğinde; 5 yıl öncesine kadar araç sahibi olanlar %59,6'lık bir orana sahiptir. 20 yıldan daha eski araba sahiplerinin oranı ise %7,3'tür.

Kent kökenliler açısından baktığımızda; göç edenlerin araca sahip oluş yılları itibariyle ancak 5 yıl öncesine kadar araca sahip olabilenlerin oranı %50,0'dır. 20 yıldan daha önce araç sahibi olanların oranı ise %13,9'dur. Araç sahibi olanların yine son 10 - 15 yıllık süreçte göç edenlerde yoğunlaştığı görülüyor. 1980 öncesi göç edenler içinde, araca sahip olanların da henüz çok yeni araç sahibi olduğu görülmektedir.

Aydın kent doğumlu kent kökenliler için araca sahip oluş yılı ilk 5 yılda yoğunlaşsa da 15 yıldan daha önce araba sahibi olanların en büyük dilimi burada karşımıza çıkıyor. Nitekim kent doğumlu kent kökenlilerin %44,4'ü 15 yıldan daha önce araca sahip olmuştur. Bu oran 15 yıldan daha önce araca sahip olmuş tüm katılımcıların da %38,7'sini oluşturmaktadır.

Ailesi Aydın kenti dışında yaşayan kent kökenlilerin de %85,7'si ancak 5 yıl öncesine kadar araç sahibidir. Yurt dışı kökenlilerde araç sahibi oluş yılı 8, 9, 17 yıl gibi daha uzun bir zaman dilimine yayılmıştır.

Sonuç olarak araç sahibi olanların tamamı göz önüne alındığında; ancak 5 yıl öncesine kadar araç sahibi olanların oranı %53,6'dır. 26 yıl öncesine kadar araç edinildiği göz önüne alındığında, bu oran çok yüksektir. Son 5 yıllık süreçte araba sahibi olanlarında önemli bir bölümünün göç edenlerde olduğu görülmektedir.

Ankete katılanlar içinde köken itibariyle yazlık ev edinme incelendiğinde; göç eden kır kökenlilerin %86,7'si, kent kökenlilerin %72,6'sı, yurt dışı kökenlilerin de %83,3'ü yazlık eve sahip değildir. Aydın kent doğumlu kır kökenlilerin %85,1'i, kent kökenlilerin %73,9'u yazlık ev sahibi değildir. Kent doğumlu kır kökenliler açısından da yazlık ev edinmenin göç eden kır kökenlilerden pek farklılık göstermediği görülüyor. Ailesi kent dışında yaşayan kır kökenlilerin %96,3'ü, kent kökenlilerin %80,0'ı yazlık eve sahi değildir. (Tablo 54)

Toplam kent kökenlilerde yazlık evi olmayanların içinde %61,0 ile göç edenler başta gelmektedir. Bunu sırasıyla %22,0 ile kent dışında yaşayanlar ve %17,0 ile Aydın kent doğumlular izler.

Tablo 54 : ANKETE KATILAN GRUPLARIN KÖKEN OLARAK**YAZLIK EV EDİNME DURUMLARI**

	KIR		KENT		YURT DIŞI		Toplam
	Yazlık Evi Yok	Yazlık Evi Var	Yazlık Evi Yok	Yazlık Evi Var	Yazlık Evi Yok	Yazlık Evi Var	
Göç Edenler	144	22	101	38	5	1	311
Aydın Kent Doğumlular	40	7	99	35	-	-	181
Kent Dışında Yaşayanlar	52	2	24	6	-	-	84
TOPLAM	236	31	224	79	5	1	576

Toplam kent kökenlilerde yazlık evi olmayanların başında %45,1 ile göç edenler gelirken, bunu sırasıyla %44,2 ile Aydın kent doğumlular ve %10,7 ile Aydın kenti dışında yaşayanlar izler.

Tüm bu ifadelerden de anlaşıldığı gibi; köken ne olursa olsun ve ne şekilde Aydın'da iskân ederse etsin, yazlık ev sahibi olmayanların içinde, göç edenler başta gelmektedir.

Göç edenlerin köken olarak yazlık ev sahibi olma durumları incelenirse; kır kökenlilerin %13,3'ü, kent kökenlilerin %27,4'ü, yurt dışı kökenlilerin %16,7'si yazlık ev sahibidir. Aydın kent doğumlu kır kökenlilerin %14,9'u, kent kökenlilerin %26,1'i yazlık ev sahibidir. Ailesi Aydın kenti dışında yaşayan kır kökenlilerin %3,7'si, kent kökenlilerin %20,0'ı yazlık ev sahibidir. Kent kökenlilerin yazlık ev sahibi olmada kır kökenlilere göre üstünlük sağladığı görülüyor. (Tablo 54)

Toplam kır kökenliler yazlık evi olanlar açısından incelendiğinde; %70,9 ile göç edenler başta gelirken, bunu sırasıyla %22,6 ile Aydın kent doğumlular ve %6,5 ile ailesi Aydın kenti dışında yaşayanlar izler. Toplam kent kökenliler açısından incelediğimizde; %48,1 ile yine göç edenlerin başta geldiği görülmektedir. Bunu sırasıyla %44,3 ile Aydın kent doğumlular ve %7,6 ile ailesi Aydın kenti dışında yaşayanlar izler. Yukarıdaki verilerden de anlaşılacağı gibi yazlık eve sahip olanlar içinde göç edenler başta geliyor. Kır kökenliler açısından olmasa da kent kökenliler içinde yazlık ev sahibi olanlar özellikle 1980 sonrasında göç edenler içinde yoğunlaşmıştır. Daha önceden göç edenlerin ise yazlık ev edinmede çok öne çıktıkları söylenemez. (Tablo 55)

Kentte gerek iş olanaklarının çeşitliliği ve fazlalığı gerekse ekonomik olarak kazancın yüksek olmasına bağlı olarak yazlık ev sahibi olanların %83,3 gibi yüksek bir orana ulaşması ise oldukça doğaldır.

Ankete katılan gruplar köken itibarıyla mesleklerin dağılımı bakımından incelendiğinde (Tablo 56) göç eden kır kökenlilerin meslek gruplarına dağılışı açısından; %25,9'unun kamu hizmetlerinde, %25,3'ünün serbest meslek kollarında, %13,9'unun ise işçi olduğu görülüyor. Sanayi ve teknik meslek ile tarım kesiminde çalışanların ise en az orana sahip olduğu görülmektedir. Aydın kent doğumlu olan kır kökenliler içinde %34,0 ile çiftçiler başta gelirken, onu %17,0 ile işçiler ve %14,9'arlık oranlarla serbest meslek sahipleri ile kamu hizmetinde çalışanlar izler. Buradan da göç eden kır kökenlilerin, göç sonrasında Aydın'da özellikle serbest mesleklerde ve kamu kesiminde iş edindikleri anlaşılmaktadır. Buradan da Aydın doğumluların merkeze bağlı köylerde hâlâ tarımla uğraştıkları gibi bir sonuca ulaşılabilir.

Ailesi Aydın kenti dışında yaşayan kır kökenlilerde de %40,7 ile tarımın başta geldiği görülüyor. Özellikle ailelerin Söke, İncirliova, Nazilli, Köşk gibi çevre ilçeler ile Muğla, Denizli gibi yakın illerde yoğunlaşması tarımın yoğun olarak yapıldığı fikrini destekliyor. Nitekim Aydın bir tarım kenti olduğunu daha öncede belirtmiştik.

Kır kökenliler içinde serbest meslek sahiplerinin, işçilerin, sanayi ve teknik mesleklerin, inşaat (konut) sektöründe çalışanların, kamu hizmetinde çalışanların ve emeklilerin göç edenlerde yoğunlaştığı görülürken, çiftçiler ailesi Aydın kenti dışında yaşayanlarda yoğunlaşmıştır.

Göçle gelen kent kökenliler içinde sırasıyla en fazla %32,4 ile kamu kesiminde çalışanlar, %19,4 ile serbest meslek sahipleri %10,1 ile ticaretle uğraşanlar gelmektedir. Görüldüğü gibi kır ya da kent kökenli göç edenler içinde tarımda çalışanlar beklenildiği gibi çok az bir orana sahipken, göç edenler serbest iş kollarında ve kamu hizmetlerinde yoğunlaşmıştır. Hatta göç edenler içinde kamu kesimindekilerin yüksek oranlara ulaşmasından, Aydın'da göçün hızlanmasında ya da bu kadar yoğun göç olmasında atamaların da önemli bir yere sahip olduğu fikrine ulaşabiliriz.

Aydın kent doğumlu kent kökenliler içinde %25,4 ile serbest meslek sahipleri önde gelirken bunu sırasıyla %16,4 ile kamu kesimindekiler, %14,2 ile çiftçiler izlemektedir. Kent doğumlular içinde kent kökenlilerde serbest meslek sahiplerinin diğer gruplara ve kökenlere oranla başta gelmesi kentteki iş olanaklarının çeşitliliğinin de bir göstergesidir. Çünkü kırsal kesimde iş olanakları tarımla sınırlıdır.

Ailesi Aydın kenti dışında yaşayanlar içinde kent kökenlilerin %33,3'ünün kamu kesiminde çalıştığı bunu %13,3'lük oranlarla serbest meslek sahiplerinin ve çiftçilerin izlediği görülmektedir.

Yurt dışı kökenliler içinde göç edenlerin serbest meslek kollarında ve kamu hizmetlerinde çalıştığı görülürken, en büyük orana işçilerde rastlanmaktadır.

Kent kökenliler içinde meslek gruplarının en fazla yoğunlaştığı gruplar incelendiğinde; sanayi ve teknik meslekler, inşaat (konut) sektörü, ticaret ve kamu hizmetleri en fazla göç edenlerde, serbest meslekler, işçiler ve çiftçiler Aydın kent doğumlularda yoğunlaşmıştır.

Kır kökenlilerde serbest meslek kollarında ve kamu hizmetlerindeki yoğunlaşmalar 1980 sonrasında artmıştır. Göç eden kır kökenliler içinde tarımda çalışanlar son yıllarda göçle gelenlerde yoğunlaşırken, göç eden kent kökenlilerde tarımda çalışanlar daha önceden göç edenlerde yoğunlaşmıştır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Aydın'da son yıllarda hızlı bir şekilde artan turistik arz kapasitesi büyük oranda sektörü tanımayan, sektörel özelliklerden habersiz bir yatırımcı grubu tarafından gerçekleştirilmektedir. Dolayısıyla bu tip yatırımcılar ile turizm sektörünün yapısı bağdaşmamaktadır. Çünkü; turizm sektöründe risk faktörü çok önemlidir ve birçok yatırımcı bu riski üstlenmek istemez. Dahası bu yatırımcıları turizme yönelten en büyük etken, teşvik politikalarının cezbedici yüzü ve kârdır. Ama bu yatırımcıların, aldıkları kredileri geri ödeme dönemleri geldiğinde; sektörün yaşadığı dalgalanmalar ve kısa dönemde kâr elde edecekleri yönündeki beklentiler gerçekleşmediğinde bir çok işletme el değiştirmektedir. Bu da işletmenin yeni sahibi için başka bir yük getirmekte ve sektör yine kısa dönemli beklentiler içine girmektedir.

Türk turizm sektöründe faaliyette bulunan turistik işletmeler, genellikle dış turizm talebinin karşılanması amacına yönelik olarak çalıştılarından, talep bakımından dışa bağımlılık, sorunların aşılmasını daha da güçleştirmektedir ⁽¹³⁰⁾. Aydın'daki turizm etkinliklerinin ve çeşitliliğin belirlenmesinde daha çok dış turizmin hedef alındığı görülmektedir.

Türkiye'de yaşanan hızlı nüfus artışı, sanayileşme, göç ve kentleşme sürecinde doğadan tamamen kopan kent insanı; hızlı teknolojik gelişme ve aşırı derecede büyüyen kentleşme hızının yarattığı yeni fiziksel ve toplumsal çevre ilişkilerine uyum sağlamakta güçlük çekmekte, giderek kronik bir yabancılaşma süreci yaşamaktadır. Ayrıca biyolojik, solunuma yönelik, sinirsel, yasal ve toplumsal baskılar sonucunda da kent insanı bir "hasta insan" durumuna gelmiştir. Dolayısıyla burada iç turizme vermemiz gereken önem de ortaya çıkıyor.

Gerçekten Türkiye'de iç turizmi geniş halk tabanına yaymak zorundayız. Ama Aydın ve çevresindeki uygulamada görünen o ki; sadece kıyıya yakın bir kitle turizme katılmaktadır. Yani, Aydın'da uluslararası turizme yönelik turistik faaliyetlerden sadece

(130) Hasan OLALI, "Dış Tanıtım ve Turizm" Türkiye İş Bankası Kültür Yay., Ankara, 1983, s. 78

belirli bir grup yararlanmaktadır. Turizmde dış dalgalanmaları gözönünde bulundurursak, iç turizmin işletmeler açısından önemi ortadadır. Nitekim sezon boyunca bir çok tesiste %80 doluluk oranının aşılamaması, bunun önemini bir kez daha göstermektedir.

2000'li yıllarda dünya turizminin bugüne göre gerek katılım gerekse ekonomik getiri bakımından hızla gelişeceği tahmin edilmektedir. Bu yüzden, genelde Türkiye özelde Aydın ilinin bu pastadan aldığı payı arttırmak için uzun vadeli turizm çalışmalarına en kısa dönemde başlanmalı ve kamuoyu da bilgilendirilmelidir. Bu anlamda, daha ileride değineceğimiz ve yetkililerin de bildiğini düşündüğümüz proje ve öneriler hayata geçirilmelidir.

Aydın'da, turizmin çok önceki yıllardan beri çözümlenemeyen en önemli sorunlarından birisi de eğitilmiş eleman sorunudur. Otellerde çalışan personel, mesleki bilgi ve beceri bakımından yetersiz durumdadır. Çalışanların hemen hepsi, turizmle çok ilgisi olmayan kırsal kökenli gençlerdir. Bu işi sürekli olarak değil de, geçici olarak ve biraz para kazanmak biraz da hoş vakit geçirmek için yapmaktadırlar. Bunun yanı sıra otellerin yönetim kademelerinde çalışan personelin mesleki formasyonunun yeterli olmaması da önemlidir. Üstelik bu tip çalışmalar sadece bakanlık belgeli tesislere yönelik olmaktadır. Türkiye'de bu sektörde çalışan toplam işgücünün %93'ünün turizm eğitimi almadığı söylenmektedir.

Tüm bunlara rağmen Aydın ve çevresi turizm piyasasında yer alan ülkelerin bir çoğundaki turistik merkezler arasında en temiz kıyılara sahip, nisbeten bozulmamış doğal yapısı, tarihi ve kültürel güzellikleri ile ayrıcalıklı bir konuma sahiptir. Bu ayrıcalıklı konumun sürdürülebilmesi ve uluslararası turizm pazarında rekâbet edilebilmesi için doğal kaynakların çok iyi korunması, toplumsal bilinç oluşturularak çevreye duyarlılığın geliştirilmesi, istikrarlı turizm politikalarının belirlenmesi, eğitilmiş personelin yaratılması, alternatif turizm kollarının geliştirilmesi gerekir.

Turizm; geniş kitleleri değişik açılardan ilgilendiren, beşeri faaliyetleri ağırlıklı olarak ön plana çıkaran hizmetler bileşimidir. Turizm faaliyetlerinin hizmet merkezinde yer alan unsur, insandır. Turizm, insanların hiç değilse bir süre içinde daha mutlu olabileceği koşulları ortaya koyar. Mutlu olmak her insanın ortak amacıdır ve hakkıdır.

O halde, mutlulukları artırma yönünde hizmet veren turizmin, hemen herkesi ilgilendirmesi doğal bir sonuçtur.

Doğaya dönüşün başlaması ile birlikte turizm faaliyetleri, çekicilik özelliklerine sahip çevresel ortamlarda gerçekleşme eğilimine girmiştir. Çevreye duyarlı turizm, aslında kendisine duyarlı turizm anlamını taşır. 1982 Manila Deklerasyonu'na göre; **“turizmden doğan isteklerin tatmin edilmesi hiçbir şekilde yöredeki halkın sosyal, kültürel ve ekonomik menfaatlerinin aleyhine olmamalı, turistleri çeken asıl neden olan doğaya ve tabii kaynaklara zarar verilmemelidir.”** ⁽¹³¹⁾ Uygulamalar ise bunun aksini göstermektedir.

Turizm olayını yönlendiren başlıca gelişmiş ülkelerin hemen hepsi, turistik talepte meydana gelen değişme ve gelişmeleri sürekli olarak bilimsel yöntemlerle izleyerek, alternatif turizm türlerini geliştirmede de öncülük konumlarını korumaktadırlar. Sahip oldukları elverişli yaşam koşullarından kaynaklanan yeterli verilerle, alternatif turizmi tatmin etmeğe yönelik turizm arz kaynaklarını fazla sorunlarla karşılaşmadan, hedefler doğrultusunda gerçekleştirmektedirler. O halde, gelişmiş ülkelerde yaşayan insanlar iç turizm açısından, turizm ihtiyaçlarını daha yaygın turizm türleri ile gerçekleştirmektedir. Bu açıdan Aydın'da alternatif turizm türlerinin faaliyete geçirilmesi gerekmektedir. Bu anlamda potansiyel mevcuttur. Aydın'ın sahip olduğu turizm verileri açısından, zamanla çekiciliğinin artacak olması doğal bir sonuçtur. Aydın, turizm alanındaki konumunun gereği olarak, Dünya turizm piyasasıyla uyum içerisinde gelişme sağlamak, aynı zamanda turizmin sunduğu olanakları iç turizme daha geniş boyutlarda yansıtmak durumundadır.

Bu kapsamda; turizm biliminin gereklilikleri içerisinde, yöresel ve bölgesel yeni turizm olanaklarının ciddiyetle araştırılması, öncelikli turizm mekânları ve öncelikli turizm türlerinin saptanması, diğer bilim alanlarıyla da işbirliğine gidilerek verimli kaynak kullanımının sağlanması ve aşamalı gelişme yöntemlerinin uygulanması gerekmektedir.

Aydın'da turizm, genellikle yaz turizmi ağırlıklı bir yapıya sahiptir. Dinamik ve akılcı politikalarla diğer turizm türlerinin de çeşitlendirilmesinin sağlanması yönünde arz kaynaklarının değerlendirilmesi gerekir. Tüm bunlar gerçekleştirilirken; oluşturulacak

(131) Osman KUK, a.g.t., s. 27

olan yeni turizm türleriyle ilgili bölgesel plan hedeflerinin, bölge ve ülke gerçekleriyle uyumlu olması da önem taşımaktadır.

Unutulmaması gereken bir nokta da; alternatif turizm türlerinin yaygınlaşması ile dünyanın en ıssız çevre alanları insan kullanımına açılmaktadır, oysa çevre verileri kıt kaynaklardır. Bu nedenle, ancak çevreyi koruyan ve geliştiren bir turizm, çevreyi kullanma hakkına sahip olabilir. Turizm, çevreye önem verdiği ölçüde önem kazanır.

Son olarak, turizmin temel kaynaklarının korunmasını, onların gelecek nesillere de aktarılmasını, kaynaklardan sürekli ve rasyonel biçimde yararlanılmasını, dolayısıyla ekonomik menfaatlerin de korunmasını sağlamalıyız. En önemlisi, turizm politikası ve planlaması sayesinde; bir yandan gelişen sanayi, şehirleşme, yükselen gelir ve refah ile seyahat ve dinlenme arzusu, ihtiyaç ve olanakları artan insanlara, bu ihtiyacı karşılayacak tarihsel ve doğal çevre zenginlikleri korunmuş olur; diğer yandan tarih ve doğanın değerleri ile günümüzün gelişme şekli ve hızı karşısında, gözle görülür çatışmayı kontrol etmemizi sağlayacak bir araç elde etmiş oluruz. İşte, böylesine önemli olan turizm sektörünün; Aydın ekonomisine daha fazla katkı yapmasını sağlayacak önerileri de genel anlamda şöyle belirtebiliriz.

Aydın ilinde Kuşadası, bugün olduğu gibi gelecekte de en önemli turizm merkezi özelliğini koruyacaktır. Bunun nedeni turistlerin en çok giriş çıkış yaptığı kapı olması ve bundan dolayı en önemli turizm limanı özelliğinde olması, kolay ulaşılabilmesi, başta Efes olmak üzere çevredeki 7 - 8 antik kente çok yakın olması, Adnan Menderes Havalimanı ve Selçuk Havaalanı ile İzmir Metropolüne yakın olması, tesis kapasitesinin ve niteliğinin yüksek olması, yeme - içme - eğlenmeğe yönelik tesislerin çok olması, deniz - güneş - kum, milli park, termal turizm ve diğer turistik çeşitliliklerinin olmasıdır.

Kuşadası'nı, Yenihisar - Didim turizm merkezi izlemektedir. Bu alan, Akbük'le birlikte uzun bir kıyı bandına sahip olup, Kuşadası'nın yükünü kısmen hafifletebilecek özelliktedir. Özellikle Didim - Kuşadası arasında yer alan Davutlar ve Güzelçamlı beldeleri konaklama merkezleri olarak Akbük ile birlikte öne çıkmaktadır. Gerçekten, Didim ve Kuşadası'ndaki yapılaşma artık durdurulmalıdır. Akbük, Davutlar ve Güzelçamlı beldelerindeki yapılaşmada ise; kesinlikle ikinci, üçüncü konut yapımına izin verilmemelidir. Tercihen, kompleks tesisler kıyı gerisindeki yamaçlara inşa ettirilmelidir.

Aydın ili kıyı şeridindeki otellerde, 1993 yılı itibarıyla doluluk oranı %60,2'dir. Oysa otellerin kârı için doluluk oranının en az %85'lerde olması gerekir. Bu yüzden, yeni yapılanmadan çok mevcut kapasite en yüksek verimle işletilmelidir. Bunun için etkili tanıtım yapılmalıdır. Bu da ancak işletmeci, tur operatörleri ve seyahat acentalarının daha örgütlü çalışmasıyla mümkün olacaktır.

Kuşadası, önemli bir turizm merkezi olmasının yanı sıra kültürel turizm merkezi niteliğini de taşımaktadır. Ancak, bu yerleşimin ağırlığını il içinde dağıtmak amacıyla Aydın ve Nazilli'nin kültürel turizm merkezleri olarak düşünülmelidir. Kuşadası, Aydın ve Nazilli kültürel turizm merkezlerinin dışında Söke, Çine ve Karacasu kültürel turizm alt merkezleri haline getirilmelidir. Bu kültürel turizm merkezleri ve alt merkezleri; kültürel arkeolojik eser, mimari, miras ve eski kent dokusu özellikleri ile doğal, tarihi, kültürel ve folklorik değerler açısından çevrelerindeki kaynakların iyileştirilmesi ve geliştirilmesi sonucu kültürel turizmin yeni merkezleri olacaktır⁽¹³²⁾. Özellikle, eski kent dokuları korumaya alınarak gerekli restorasyon çalışmaları ile turizme açılmalıdırlar.

Kuşadası'ndan başlayarak gerçekleştirilen kısa yöresel tur güzergahları şu an için Kuşadası yakınındaki tanınmış ören yerlerine yapılmaktadır. Gelecekte bu turların daha uzun ve il genelinde yapılmasında yarar vardır. Genelde kültürel turizm ağırlıklı, ancak sağlık ve sportif turizmi de içeren bu turlarda çıkış noktası olarak av merkezi gösterilen Kuşadası, Aydın ve Nazilli olabileceği gibi yine varış noktası da bu kentlerden biri olabilir. Bu merkezlere ait kültürel turizm merkezleri ise konaklama merkezleri olarak düşünülürse yaklaşık 1 hafta süren bir il turizmi geliştirmek mümkündür. Dolayısı ile çıkış - varış noktasına göre değişebilecek olan bazı tur güzergahları şunlar olabilir⁽¹³³⁾.

a) Merkezi Aydın olan bir konaklama turu şöyle olabilir. Sultanhisar - Çine - Paşayaylası, Alangüllü vs.

b) Merkezi Nazilli olan bir tur ise: Karacasu, Kuyucak, Bozdoğan hatta Pamukkale,

c) Merkezi Yenihisar olan bir tur: Milet, İassos, Karina, Bafa Gölü, Heraklias, B. Menderes Deltası ve teknelerle Güllük - Bodrum,

d) Merkezi Kuşadası olan bir tur ise: Efes, Priene, Söke, Magnesia olabilir.

(132) Aydın Valiliği, a.g.r., s. 18

(133) Aydın Valiliği, a.g.r., s.18

Termal turizm merkezleri açısından; il'deki en önemli termal turizm merkezi Germencik'tir. Alangüllü, Gümüşköy ve Ömerbeyli olmak üzere üç noktada sıcaksu kaynağına sahip olan ilçe, termal turizm açısından oldukça yüksek potansiyele sahiptir. Germencik'in dışında ikinci merkez ise Kuşadası - Davutlar'dır. Yoğun turistik kullanım alanı içinde olan bu kesimde gelişme daha rahat olacaksa da suyun kapasitesi nedeniyle Germencik'in potansiyeline erişmesi zor gözükmemektedir. Belediye, özel idare ve özel teşebbüs bu alanda kompleks bir termal tesis yapmalıdır. Nitekim, Ömerbeyli'de MTA'nın açtığı jeotermal kuyuların sağlık turizmüne yönelik kullanımı için proje çalışmaları yapılmaktadır.

Dinlence ve sportif turizmde en önemli alan olarak Dilek Yarımadasından başlayan Karina'ya kadar devam ederek Büyük Menderes Nehri ile deltası ve Bafa Gölü'ne kadar uzanan bir bölgeyi göstermek mümkündür. Bütün bu bölgeyi ortalayan Söke kenti golf ve binicilik tesisleri de gözönünde tutulduğunda Aydın ilinin en önemli dinlence ve sportif turizm merkezi olarak adlandırılabilir. Ayrıca, Paşa Yaylası, Karacasu Yaylası ve Madran Yaylası potansiyel dinlence ve sportif turizm merkezleridir. Bozdağlar üzerinde yapılacak tesisler ile yöre Batı Anadolu'nun kış turizm merkezi durumuna gelecektir.

Yukarıda sözü edilen Milli Parklar ve Söke yöresi dışında özellikle deniz kıyısı tüm Aydın ili için birer rekreasyon alanıdır. Dilek Yarımadası içindeki koylar, Kalamaki plajı, Kadınlar Denizi, Didim Altınkum yoğun olarak yüzmeye, dinlenme ve eğlenme amaçlı rekreatif amaçlı kullanılmakta ve hemen hemen Aydın ili bütününe, hatta Denizli, Uşak, İzmir gibi çevre illere de gününbirlik veya haftasonu kapsamında hizmet vermektedir. Dilek Yarımadası gününbirlikçilerin en yoğun uğrak alanıdır.

Deniz kıyısındaki alanlar dışında Aydın'da Pınarbaşı, Kuyucak'ta Evlidağ gibi kentsel rekreasyon alanlarını sayabiliriz. Ayrıca, daha küçük piknik, gezi ve mesire alanları, yayla ve orman alanları hemen her ilçede yöresel olarak bulunmakta olup, yakın çevrede oturanlar tarafından kullanılmaktadır.

Aydın ilinde, bir tek Muğla'ya bağlı Kazıklı kıyı bandının devamı olarak Akbük, Turizm Merkezi ilan edilmiştir. Bu alan Turizm Bakanlığının denetimi altındadır. Bunun dışında kalan belediyelerin tamamı planlarını kendileri üretmektedirler. Hemen hepsinin onaylı planları olduğu gibi planlama zaman zaman yenilenmekte ve talep doğrultusunda

genişletilmektedir. Ancak, özellikle kıyı yerleşmelerindeki imar planlarında talebin fazlalığı, denetim dışı, plansız veya baskılar sonucu oluşan aşırı yoğunluk yüklü planlı alanlar oluşturmaktadır. Bu gibi kıyı kentlerinin yaz ve kış nüfus farklılıkları çok olduğundan yıl boyu iskan edenlerin seçtiği belediye başkanı ve meclis yeleri, yaz nüfusu çok üste çıkıp kentsel ölçeğe ulaşınca yönetimde zorlanmaktadırlar. Aynı sorun mali konularda, ülke içindeki konumlarında da ortaya çıkmaktadır. Örneğin İller Bankası kış nüfusuna göre denek ayırdığında yaz nüfusu açısından bu denek çok komik düzeyde kalmaktadır.

Dolayısı ile bu gibi yaz - kış nüfus farkı fazla olan Kuşadası, Yenihisar, Davutlar, Güzelçamlı, Akbük gibi turizm merkezlerinde özel yönetim biçimi, planlama yöntemi geliştirilmeli ve ülke ölçeğindeki yerlerinin yaz nüfuslarına göre saptanması gerekmektedir.

Çevresel açıdan tüm deniz kıyısı ve milli parklar bölgesel kirlilik tehdidi altındadır. Özellikle, kıyıda altyapısız gelişen yapılaşma sonucu denize sızmalar sorun yaratmaktadır. Bunun dışında içerideki yerleşmeler ve Aydın, Nazilli, Çine, Söke gibi kentlerdeki sanayi ve evsel atıklar Büyük Menderes yoluyla denize karışmaktadır. Bugün için tehlike yaratmasa da ileride büyük sorunlara neden olacak bu durum bir an önce giderilmelidir. evre kirlenmesi ile birlikte orman yangınları yörenin doğal bitki örtüsünü ve giderek iklimini değiştirmektedir. Bu nedenlerle öncelikle yöre ölçeğinde eğitim yoluyla ve evre koruma görevlileri ve gönüllüleri ile orman denetimleri arttırılmalıdır.

Öte yandan deniz kirliliğine neden olan sintine suları, çöp ve zift atıkları konusunda denizde aynı şekilde denetim yapılmalı ve bazı zorunlu yaptırımlar getirilmelidir. Hava, deniz ve karadan yapılacak yaygın denetim dışında mevcut kirlilik yaratan unsurların önüne geçilmesi için gerek yerel yönetimlerce, gerekse kullanıcılarca önlem alınmalıdır.

Turizmde en önemli gelişmeyi etkileyen faktör altyapıdır. Altyapı, özellikle kıyı yerleşimlerinde çok önemlidir. Kentin gelişme hızının gerisinde kalan altyapı hizmetleri sonuçta kirlilik yaratmakla birlikte turistik tesisin sınıfı ne olursa olsun çevresinden ve kendinden kaynaklanan sorunlardan dolayı nitelik kaybına, giderek tabii ki turist sayısındaki düşüşe neden olmaktadır.

Yeni kanalizasyon şebekesi Kuşadası, Davutlar ve Güzelçamlı Belediyelerince proje aşamasındadır. Kuşadası merkezinde, bazı site ve tesislerde arıtma tesisi varsa da hem uluslararası standartlara sahip olmadığından, hem de yetersiz kaldıklarından kirli sular tam arıtılmadan denize karışmaktadır. Buna fosseptik sızmaları da eklenince kirlilik daha da artmakta sağlığı tehdit eder boyutlara ulaşmaktadır. Aynı durum, Didim ve Akbük kıyılarındaki site ve tesis alanları için de geçerlidir. Örneğin, Didim Altınkum'daki 16.000 kişi kapasiteli arıtma tesisi yaz aylarında 10 katına çıkan kapasiteyi karşılayamamaktadır. Bu durumda yerleşmelerin yoğun olduğu alanlar ile deniz ve akarsu gibi doğal kaynakların kirlenmeden daha fazla etkilenmemesi için mevcut arıtma tesisleri elden geçirilmeli, standartları arttırılmalı ve eğitilmiş personelle olumlu çalışmalar sağlanmalıdır.

İçme suyu kıyı yerleşmelerinde özellikle yaz aylarında yetersiz kalmaktadır. Kuşadası'na 450 lt / su debili içme suyu getirilmekte ve toplam 30.000 tonluk depolarla kente dağıtım yapılmaktadır ⁽¹³⁴⁾. Kentteki özel kuyularda ise zaman içinde tuzlanma izlenmektedir. Bu yeni şebeke ile Kuşadası bölgesi içme suyu konusunda uzun süre rahatlayacaktır. Yenihisar'da ve Akbük'te içme suyu yetersiz olup proje ve sondaj çalışmaları devam etmektedir.

Altyapının hem kentsel ölçekte hem de il ölçeğinde tamamlanması turizm sektöründe gelişme bekleniyorsa zorunluluktur. Kentsel teknik altyapı, kanalizasyon, içme suyu, elektrik şebekeleri öncelikle bazı ilçelerde tam ve işler hale getirilmelidir. Çevreyi gerek görsel, gerek fiziksel olarak kirleten unsurlar bir an önce ortadan kaldırılmalıdır. Görsel'den kasıt elektrik ve telefon hattının merkezlerde başlatılan yeraltına alma işlemlerinin hızlandırılması ve yaygınlaştırılması sonucu manzarayı negatif yönde etkileyen tel ve direk karmaşasının ortadan kaldırılmasıdır.

İl ölçeğinde ise, özellikle ulaşım yollarının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi düşünülmektedir. İl'de (Aydın merkez veya Söke olabilir) bir uluslararası havaalanı yapılmalıdır. Türkiye'nin en eski demiryolu yenilenmeli ve mümkünse il içinde önerilen tur boyunca güneyden ring yapılarak bağlantılı trenlerle bu turun gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır. Şu anda İzmir - Aydın otobanının kısmen devreye girmiş olması dahi

(134) Aydın Valiliği, a.g.r., s. 20

ulaşımda rahatlama yaratacaktır. Ancak karayolu ulaşımının rahatlatılması için yapılan çabaların artırılması gereklidir.

Özellikle kıyı kentlerinde ve içte Aydın, Söke, Nazilli, Çine gibi belirli büyüklükteki kentlerde çöpler ilkel yöntemlerle toplanıp dökülmektedir. Oluşan çöp dağları her zaman için tehlike ve kirlilik odaklarıdır. Bunun için önceliği kıyı kentlerinde olmak üzere çöp imha ve değerlendirme tesisleri kurulmalıdır.

ATAK Projesi, Çanakkale - Balıkesir il sınırından Antalya - İçel il sınırına kadar uzanan ve karadan 2.000 km., kıyıdan 4.000 km.'lik Akdeniz - Ege kıyı kesimindeki 100'e yakın yerleşimin; içme suyu, kanalizasyon, arıtma, çöp toplama ve imha gibi altyapı sistemlerini, proje ve inşaatlarının yapımını amaçlamaktadır. Bu projenin başlıca hedeflerini şöyle sıralanabilir ⁽¹³⁵⁾.

1. Proje kapsamındaki yerleşimlerin 1998 - 2005 - 2020 yılları hedeflerine göre gelişim planları yerleşik, yazlık ve turistik nüfus tahminleri dikkate alınarak içme suyu, kanalizasyon, atıksu ile çöp toplama ve imha sistemlerinin plan, proje ve inşaatlarının gerçekleştirilmesi;

2. Proje kapsamındaki kıyı alanlarında halihazırda yaşanan çarpık, çevreyi yok eden yapılaşma yerine çevre ile dengeli bir gelişme, sağlıklı bir ortamın yaratılabilmesi için uzun vadeli makro planlar hazırlanması ve gelecekte bölgedeki fiziki gelişmeyi bir düzen içinde halkın kendi iradesi ile yönlendireceği yerel yönetim yapılarının kurulması;

3. Yerel yönetimlerin alt yapı tesislerinde hizmet verecek ve tesislerin işletmesi, bakımı, onarımı konularında bilgili kalifiye personelin yetiştirilmesi amacıyla programlarının planlanması ve uygulanması;

4. Kullanan öder prensibi çerçevesinde ihtiyacı olan altyapı tesislerinin halkın ve sektörün katılımı ile tamamlanması, işletme safhasında da yöredeki özel kuruluşların katılımı ile kurulacak işletme şirketleri vasıtası ile hizmetlerin özelleştirilmesi hedeflenmektedir.

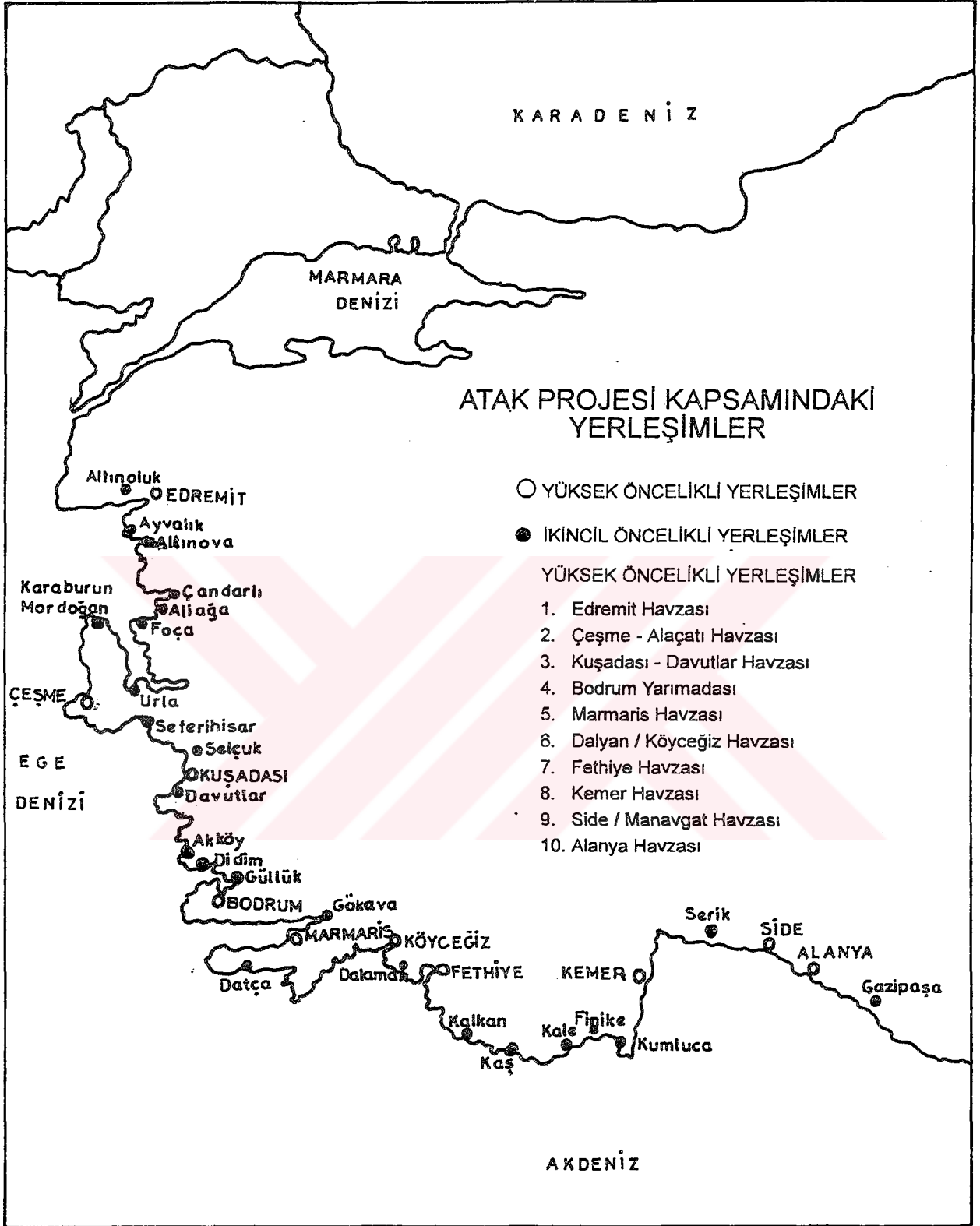
Proje alanındaki 100'e yakın yerleşim doğal çevre koşullarına uygun olarak 25 havza içinde toplanmıştır. Bu havzalardan Kuşadası Havzası; Kuşadası, Davutlar ve

(135) Aydın Valiliği, a.g.r., s. 21

Güzelçamlı yerleşimlerini içine almaktadır. Havza ayırımı yapılırken yerleşimlerin ulaşım olanakları, atak içme suyu kaynakları ve çöp alanlarını kullanma olanakları, kurulacak altyapı tesislerinin işletilmesi, bakımı, onarımı işlerini ve itfaiye, sağlık, ambulans, yangın, kurtarma, deniz ve çevre kirliliğini önleme vs. gibi hizmetlerini iyileştirecek, ortak altyapı hizmetlerini geliştirecek, ortak altyapı hizmet birliklerini kurabilmeleri de dikkate alınmıştır.

Bakanlar Kurulunun 26.08.1993 tarih ve 93 / 4763 sayılı kararı ile "Kuşadası - Davutlar - Güzelçamlı Çevre Koruma Altyapı Tesislerini Yapma ve İşletme Birliği" yasal hale gelmiştir.

Kısacası KUŞ.ATAK diyebileceğimiz bu birlik 28.01.1994 günü yaptığı ilk meclis toplantısı ile tüzüğünün 21. maddesi gereği organlarını seçmiş ve hükmi şahsiyet kazanmıştır. 24.06.1994 tarihinde olağan meclis toplantısı ile de birlik yönetimi son şeklini almıştır.

Kuşadası merkez'de altyapı iyileştirmesinin yanısıra, yeni yerine taşınması ile, mevcut Hükümet Konağı'nın etnoğrafya ağırlıklı müzeye dönüştürülmesi, Güvercinada'da Sualtı müzesi yapılması, Kesadağ'daki gecekonduların kaldırılarak kentin nefes alacağı rekreatif amaçlı yeşil alana dönüştürülmesi gibi projeleri kapsayan düşüncelerin birleştirilerek kentsel tasarım ölçeğinde "Kuşadası Merkezi Kentsel Düzenleme Projesi" kapsamında bir bütün olarak ele alınmasında yarar vardır ⁽¹³⁶⁾. Bu proje bütünü içine, limanın standartlarının yükseltilerek genişletilmesi, yat limanı ile eşgüdümü sağlayacak şekilde kıyı düzenlemesinin elden geçirilmesi gibi çalışmalar da dahil edilebilir.

Dilek yarımadası ile yeni milli park ilan edilen Büyük Menderes Deltası - Karina ve Bafa Gölünü kapsayan ve bütünleşmeyi sağlayıcı bir çevre düzeni planı yapılmalıdır. 1 / 25.000 ölçekte yapılacak bu plana ek olarak rekreatif alanlar, mesire yerleri, plajlar ve mola yerlerinin ise projeleri ve tamamında gezilmesi için ulaşım yolları düzenlemesi yapılmalıdır. Bu yol Karina'ya mutlaka bağlanmalı, Büyük Menderes Deltası ile Priene ve Milet güzergahı plana alınmalıdır.

Didim - Akbük arasındaki yer yer siteler ve kamplar nedeniyle tıkanan kıyının plaj - yaya yolu, park vb. düzenlemelerle daha rahat ve yaygın kullanıma açılması amacıyla kıyı düzenleme projesinin yapılması bu proje kapsamında altyapı projelerinin de tamamlanması gerekir. Yat Limanı projesi en kısa zamanda gündeme getirilmeli, Didim'de Apollon ve Milet ağırlıklı festivaller düzenlenmeli ve Kuşadası için alternatif oluşturulmalıdır.

Aydın ili Turizm Geliştirme Planı 2010 yılını hedeflemekte olup, 15 yıldan fazla bir dönem kapsamaktadır ⁽¹³⁷⁾. Bu plan süreci kısa ve orta dönemli olarak ele alınmalı ve projeler buna göre değerlendirilmelidir. Kısa dönemli projeler 5 yıl içinde gerçekleşecek, orta dönemli projeler ise 5 - 15 yıl arasında gerçekleşecek projelerdir. Bu dönemler kesin bir zamanlama içermemekte ise de bir öncelikler sıralamasını içermektedir. Gelişmelere göre projelerin bitiminde ortaya çıkacak öneriler doğrultusunda her projenin içinde öncelikler geliştirilmelidir.

(136) Aydın Valiliği, a.g.r., s. 23

(137) Aydın Valiliği, a.g.r., s. 23

"Aydın İli Turizm Geliştirme Planı" İl'deki turizm geliştirmesini yönlendirmeyi amaçlayan üst ölçekte kararların üretildiği bir belge niteliğindedir. Sözkonusu geliştirme planının kamu kuruluşlarının, yerel yönetimlerin, girişimcilerin kararı, yatırımı ve katkıları oranında uygulama gerçekleştirilebilir. Bu gerçekleştirme planı, ana plana uyumlu plan ve projelerin uygulanması ile giderek yatırıma dönüşebilir. Bu çalışmaların geliştirme planı hedeflerine uygunluğu, denetim ve işlerliğinin sağlanması il düzeyinde veya yerel eşgüdümle sağlanabilir. Turizm sektöründe oluşturulacak bu eşgüdüm için organizasyonun Valilik'çe yapılmasında yarar vardır.

İl Turizm Müdürlüğü ile buna bağlı Kuşadası Turizm Müdürlüğü ve oluşturulması gereken Söke ve Yenihisar Turizm Müdürlükleri'nin yetişmiş eleman, teçhizat ve mali olarak desteklenmeleri il düzeyindeki bu eşgüdüme aktif katkının ve planın uygulanabilirliği ile denetimini arttıracaktır.

Planın uygulanabilirliği için yerel organizasyonlarda yerinde ve yeterli elemanların katılımı gereklidir. Gelişmiş ve gelişmesi öngörülen alanlarda özellikle altyapının sağlıklı bir şekilde çalışması konusunda hizmet veren kamu kuruluşları, yerel yönetimler, işletmeciler ve diğer kullanıcıların katılımı ile birlikler, dernekler vb. örgütlenmeler kurulması da planın uygulama olasılığını arttıracak bir önlem olarak gözönüne alınmalıdır. Ayrıca bu gibi alanlarda yeni yönetim biçimleri yaz kış nüfus farkından dolayı geliştirilmeli, planlamaların yerinde ve dinamik olarak üretilmeleri sağlanmalıdır.

İl içi tur düzenlemeleri için seyahat acentalarının katılımı sağlanmalı ve özendirici önlemler alınmalıdır. Proje alanlarına yatırımcıların gelmesi için teşvik edici unsurlar geliştirilmelidir. Bunların başında gerekli altyapının gerçekleşmesi gerekmektedir.

Bu değerlendirmeler sonucu bölge turizminin geliştirilebilmesi için uygulanabilir özellik taşıyan öneriler şöyle sıralanabilir:

1. Kuşadası imar planı çerçevesinde betonlaşma önlenmeli yeşil alanlar çoğaltılmalıdır.

2. Kuşadası Limanının uluslararası hizmet verir hale getirilmesi gerekir. Marınadaki Turban tesisleri Özel İdare'ye devredilmeli bu tesislerin hizmet kalitesi artırılmalıdır.

3. Didim Yenihisar'a bir yat limanı veya bir barınak tesisi yapılmalı, uygun koylarda yat - çekek bakım üniteleri tesis edilmelidir.

4. Didim Apollon Tapınağı, Milet ve Priene harabelerinde kazı çalışmaları başlatılmalı, Apollon tapınağının etrafı temizlenmeli ve gerçek görkemini ortaya çıkaracak bir çevre düzenlenmesi yapılmalıdır.

5. Aydın Pınarbaşı'na çok maksatlı bir proje hazırlanarak restoran, cafe, pastahane ve toplantı salonları yapılmalıdır.

6. Turizm organizatörleri vasıtasıyla ikinci konutlar dış turizme pazarlanmalıdır.

7. Yöredeki termal kaynaklar, iç ve dış turizmin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde, il özel idaresinin de ortaklığıyla turizme açılmalıdır.

8. Dilek Yarımadası Milli Parkı av turizmine açılmalı ve Alamut özel avlağına yapılacak teşviklerle yörede av turizmi geliştirilmelidir.

9. Deve güreşleri bir festival havasında periyodik olarak uluslararası bir organizasyona dönüştürülmelidir.

10. Apollon, Priene, Milet, Aphrodisias, Doğanbey gibi merkezlerin devamlı reklamı yapılmalı, bu çevrelerde kültürel etkinlikler ve festivaller düşünülmeli, Efes'e alternatifler yaratılmalıdır.

11. Eski Osmanlı eserlerinden çeşmeler, camiler, medreseler vs. restore edilerek eski orijinalliklerine kavuşturulmalıdır.

12. Dilek yarımadası Milli parkının yolu uzatılarak bu yol Karınaya açılmalı, böylece Büyük Menderes deltası ile Milli Parkı bütünleştirerek doğa severlere, Milet, Priene, Apollon yolu ile de kültür turizmine katkı sağlanmalıdır.

13. Kıyı belediyeleri denetimleri arttırarak seyyar satıcıları kontrol altına almalı, pazar yerlerinin düzeni sağlanmalı, her yıl değişen trafik düzeni oturtulmalı, sahil bantları motorlu araçlara kapanmalıdır.

14. Bozdoğan, Kemer barajı bölgesinde terkedilen evler değerlendirilmeli, rafting (doğa yürüyüşü) ve av bölgeleri kurulmalıdır.

15. Termal turistik merkezler, sağlık hizmetleri, bina, hekim, araç açısından yeterli hale getirilmelidir.

16. Antik Tralles kentinin akropolü'ndeki askeri birlik uygun bir yere taşınarak Adnan Menderes Üniversitesi Arkeoloji Bölümü ile işbirliğine gidilerek kazılara başlanmalı ve sit alanı turizme açılmalıdır.

17. Söke'deki golf ve binicilik tesislerinin kapasitesi arttırılarak, uluslararası turizm talebi yaratılmalıdır.

18. Belirlenen tur güzergahlarına işlerlik kazandırılmalı mola merkezleri kırsal rekreasyon tercihli olmalıdır.

19. Özellikle yasadışı yollarla oluşturulan rant alanları denetim altına alınmalı, arazi mafyasına taviz verilmemelidir.

20. Büyük Menderes Deltasındaki sulak alanlar kuşların üreme alanı olması nedeniyle koruma altına alınmalıdır.

21. Bölgede turizm talebine cevap veren elemanların eğitimini arttıracak, eğitim kurumları oluşturulmalı ve yaygınlaştırılmalıdır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- ATALAY, İbrahim Türkiye Vegetasyon Coğrafyası, E. Ü. Basımevi, İzmir, 1994.
- ATALAY, İbrahim Aydın İlinin Doğal Ortam Koşulları ve Ekosistemleri, Eğitim Bil. Derneği, Buca Eğt. Fak. Yayını, Say : 4, İzmir, 1993.
- ATALAY, İbrahim Denizaltı Jeolojisi ve Jeomorfolojisi, D.E.Ü. Basımevi, İzmir, 1993.
- ATALAY, İbrahim Genel Fiziki Coğrafya, Genişletilmiş 2. Baskı, E.Ü. Basımevi, İzmir, 1992.
- ATALAY, İbrahim Türkiye Coğrafyası, Gözden Geçirilmiş 5. Baskı, E.Ü. Basımevi, İzmir, 1997.
- ATALAY, İbrahim Toprak Coğrafyası, E.Ü. Edb. Fak. Yayınları No : 8, İzmir, 1989.
- BARUTÇUGİL, İsmet S. Turizm Ekonomisi ve Turizmin Türk Ekonomisindeki Yeri, Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş., İstanbul, 1986.
- BAŞOL, Koray Doğal Kaynaklar Ekonomisi, Akıselim Ofset Tesisleri, İzmir, 1991.
- BAŞOL, Koray - GÜMÜŞ, Nevzat Ege Bölgesi'nin Doğal Ortam Koşulları ve Doğal Kaynaklar, ESİAD Yayın No : 93 / ESA - 2, İzmir, 1993.
- BAŞOL, Koray Türkiye Ekonomisi Genişletilmiş 3. Baskı, Anadolu Matbaası, İzmir, 1992.
- BAŞOL, Koray Demografi, Anadolu Mat., İzmir, 1994.
- GÜNEY, Süha Büyük Menderes Bölgesi, İ.Ü. Edb. Fak. Coğrafya Ens. Yayınları No : 79, İstanbul, 1975.
- KARASU, Tansu Kongre Turizmi ve Türkiye, Hacettepe Üni. Yayınevi, Ankara, 1981.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- KÖKSAL, Aydoğan** Türkiye'nin Genel ve Turizm Coğrafyası, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Turizm Eğitimi Genel Md. Yayınları No : 45, Ankara, 1982.
- KÖSEOĞLU, Mehmet** Türkiye'de Çevre Koruma ve Rekreatasyon Planlaması, E. Ü. Yayını, No : 414, İzmir, 1981.
- OLALI, Hasan** Turizm Politikası ve Planlaması, Yön Ajans İstanbul, 1990.
- OLALI, Hasan** Turizm Dersleri, İstiklâl Mat., İzmir, 1985,
- OLALI, Hasan - TİMUR, Alp** Turizmin Türk Ekonomisindeki Yeri, Ofis Ticaret Mat., İzmir, 1986.
- OLALI, Hasan - TİMUR, Alp** Turizm Ekonomisi, Ofis Tic. Mat. San. Ltd. Şti., İzmir, 1988.
- OLALI, Hasan** Dış Tanıtım ve Turizm, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., Ankara, 1983
- ORAL, Saime** Türk Turizm Pazarlamasında Dağıtım - Fiyat Politikaları ve Turist Profili Analizi, İstiklâl Mat., İzmir, 1988.
- ÖZGÜÇ, Nazmiye** İ.Ü. İletişim Fak. Yayın No : 3203, İstanbul, 1994.
- SAĞCAN, Mustafa** Rekreatasyon ve Turizm, Cumhuriyet Mat., İzmir, 1986.
- TİMUR, Alp - İÇÖZ, Orhan** Ege Bölgesi Turizminin Sektörel Analizi ve Gelişme Stratejileri, Mas Ambalaj San. Ve Tic. A.Ş., İzmir, 1994.
- TÜMERTEKİN, Erol** Beşeri Coğrafya'ya Giriş, İ. Ü. Yayın No : 2464, Edb. Fak. Mat. İstanbul, 1978.
- YILDIRIM, Recep** Eskiçağ'da Anadolu, Irmak Tanıtım Hiz., Ankara, 1996.
- USTA, Öcal** Turizm, Turizm Olayına ve Türk Turizm Politikalarına Yapısal Yaklaşım, Sümül Mat., İstanbul, 1988

DİĞER YAYINLAR

- ASLAN, Zeynep** Ege Bölgesi'ne Yönelik Termal Turizm Talebinin Analizi ve Termal Turizm İşletme Modeli, D.E.Ü. Sosyal Bil. Enstitüsü, Doktora Tezi, İzmir, 1996.
- Aydın Ticaret Odası** Aydın Sanayisinin Gelişimi ve Aydın'ın Ticaret Hacmi Raporu, Aydın, 1195.
- Aydın Valiliği** Turizm İhtisas Komisyonu Raporu, Aydın, 1995.
- Aydın Valiliği** Aydın İli Kalkınma, Geliştirme ve Araştırma Grubu Raporu, Aydın, 1194.
- ÇETİN, Barbaros** Bir Doğa Harikası : Köprülü Kanyon, Bilim ve Teknik Dergisi, Sayı : 305, Nurel Matbaacılık A.Ş., Ankara, 1993.
- Çevre Dergisi** Çevre Dergisi, Nisan - Mayıs - Haziran Sayısı, Sayı : 11, 1993.
- DADAK, Hatice** Türsab Turizm Dergisi, Sayı : 5, 1993.
- Ekoloji Dergisi** Ekoloji Dergisi, Sayı : 8, 1993.
- İÇÖZ, Orhan** Turizmin Bölgesel Ekonomik Etkileri ve Kuşadası Örneği, D.E.Ü., Sos. Bil. Ens., Doktora Tezi, İzmir, 1987.
- KARAMAN, Nüzhet** Termal Turizm Olayı ve Yalova Kaplıcaları, Turizm İşl. Dergisi, Yıl : 3, Sayı : 9, Aydın, 1981.
- KOÇMAN, Asaf - ÖZGÜREL M.** Sağlık ve Deniz Turizmi Açısından Ege Bölgesi Kıyı Kuşağı İklim Koşullarının İncelenmesi, İ.T.Ü. Meteoroloji Müh. Bölümü, "İkinci Ulusal Meteoroloji Kongresi" Bildiriler, İstanbul, 1991.
- KUK, Osman** Turizmde Arz Kaynaklarının Çeşitlendirilmesi ve Ege Bölgesi'nde Alternatif Turizm Potansiyeli, D.E.Ü. Sos. Bil. Ens. Yük. Lis. Tezi, İzmir, 1994.
- Turizm Bakanlığı** On İki Öncelikli Yerleşim Merkezi, Planlama ve Yatırımlar Dairesi Bşk., Yayın No : 1983 / 9, Ankara, 1983.
- OLALI, Hasan** Turistik Tüketim Analizleri, Basılmamış Ders Notları, Aydın, 1990.
- TUTAR, Erdinç** Afyon'da Termal Turizm Potansiyeli, Türkiye Kalkınma Bankası Yay., Turizm Yıllığı, Ankara, 1991.
- Turizm İşletme Dergisi** Türkiye'de Kongre Turizminin Geliştirilmesi, Turizm İşl. Dergisi, Sayı : 15 - 16, 1983.
- T.C. Turizm Bakanlığı** Yat Turizmi ve Yat Limanları, Ankara, 1984.
- T.C. Turizm Bakanlığı** 1988, 1989, 1992 Yıllığı, Ankara.
- T.C. Turizm Bakanlığı** Konaklama İstatistikleri Bültenleri, Ankara, 1993 ve 1994.
- T.C. Turizm Bakanlığı** Turizm İstatistikleri Bülteni, Yayın No : 1995 / 2 Ankara, 1995

EKLER

**DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA EĞİTİMİ BÖLÜMÜ YÜKSEK LİSANS TEZİ
TATİL EĞİLİMİ ARAŞTIRMASI ANKET SORULARI**

Uğur DEMİRCİ

KODLAMA ALANI	VERİ ALANI
1.	1. Anket Sıra No'su :
4.	2. Bağlı olduğu ilçe : 1. Merkez 2. Merkez İlçe
5.	3. Anketin uygulandığı okul : 1. TABAKA 1. İlköğretim Okulu 2. Ortaokul 3. Sanat Ortaokulu 2. TABAKA 4. Lise 3. TABAKA 5. Özel Lise 6. Anadolu Lisesi 7. Fen Lisesi 4. TABAKA 8. Meslek Lisesi
9.	4. Kaç yaşındasınız :
10.	5. Babanızın doğum yeri : Aydın Kenti : 01 . Yurt dışı : İli : İlçesi :
12.	6. Babanızın doğum yerine göre kökeni : 1. Kır 2. Kent 3. Yurt dışı 4. Belirsiz
13.	7. Aileniz Aydın'a yerleşmek üzere ne zaman geldi? 1. 1960 Öncesi 2. 1961 - 1965 3. 1966 - 1970 4. 1971 - 1975 5. 1976 - 1980 6. 1981 - 1985 7. 1986 - 1990 8. 1991 - 1995 9. Aydın kent doğumlu 0. Aile Aydın kenti dışında yaşıyor.
14.	8. Aileniz Aydın dışında ise, nerede yaşıyor? İli : İlçesi : Yurt dışı :

KODLAMA ALANI	VERİ ALANI
16.	9. Yurt dışında çalışan hangi yakınlarınız var, nerede? Yok : 0 <u>Var</u> <u>Bulunduğu Ülke</u> 1. Anne - baba 2. Baba 3. Anne 4. Ağabey - abla
19.	10. Ailenizin oturduğu evin mülkiyet durumu nedir? 1. Kiracı - imar planlı ev / daire, 2. Kiracı - gecekondü, 3. Ev sahibi - imar planlı ev / daire, 4. Ev sahibi - gecekondü, 5. Lojman, 6. Başkaca
20.	11. Aileniz Aydın'da hangi semtte oturuyor? Semtın Adı :
22.	12. Babanızın mesleği :
23.	13. Babanızın aylık kazancı :
24.	14. Aileniz kaç kişiden oluşuyor :
25.	15. 1995 yılında tatile gittiniz mi? 1. Evet 2. Hayır
26.	16. Yanıtınız evet ise, hangi katılımla gittiniz? 1. Ailece 2. Yalnız 3. Arkadaşlarımla 4. Kardeşim / Kardeşlerimle 5. Başkaca
27.	17. Kaç gün tatil yaptınız? 1. 5 gün 2. 6 - 10 gün 3. 11 - 15 gün 4. 16 - 20 gün 5. 21 - 25 gün 6. 26 - 30 gün 7. 30 günden çok
28.	18. Hangi ay içerisinde tatil yaptınız :
30.	19. Tatilinizi nerede yaptınız? Yurt içi, gidilen yer : Yurt dışı, gidilen ülke :
32.	20. Bu yıl tatil amacıyla gittiğiniz yere / yerlere daha önceki yıllarda gittiniz mi? 1. Evet 2. Hayır

KODLAMA ALANI	VERİ ALANI
33. ☐	21. Tatilinizi geçirdiğiniz konaklama türü aşağıdakilerden hangisine uyuyor? 1. Otel 3. Tatil köyü 5. Yazlık evimizde 7. Çadır - camping 9. Akraba - arkadaş yanında 0. Başkaca 2. Pansiyon 4. Devre mülk 6. Sosyal turizm tesisi 8. Karavan - camping
34. ☐	22. Tatile giderken hangi ulaşım aracı ilk sırada devreye girmiştir? 1. Şehirler arası otobüs 3. Kiralık otomobil 5. Vapur 7. Dolmuş 9. Mobil karavan 0. Başkaca 2. Özel otomobil 4. Tren 6. Uçak 8. Belediye otobüsü
35. ☐	23. Tatile çıkarken aileniz tatil kredisi kullanıyor mu? 1. Evet 2. Hayır
36. ☐	24. Ailenizin özel otosu var mı? Varsa kaç yıldan beri? 00 Hayır Var : yıldan beri
38. ☐	25. Ailede hafta sonu günübirlik veya bir gecelemeli yakın çevreye gitme alışkanlığı var mı? 1. Evet 2. Hayır
39. ☐	26. Tatil amacıyla kullandığınız yazlık eviniz var mı? Varsa nerede? 00 Yok Var, nerede? :
40. ☐	27. Yazlık evinizi sezonluk kiraya verdiğiniz oldu mu? 1. Evet 2. Hayır
41. ☐	28. Son beş yılda yazlık evinizi satmanız konusunda bir düşünce gündeme geldi mi? 1. Evet 2. Hayır
42. ☐	29. Son iki yılda bir seyahat acentası bağlantısıyla tatile gittiniz mi? 1. Evet 2. Hayır

KODLAMA ALANI	VERİ ALANI
43. ☐	30. Yanıtınız evet ise nereye ve kaç günlüğüne? Gidilen yer / yöre :
44. ☐	Kaç günlüğüne : 1. 5 gün 2. 6 - 10 gün 3. 11 - 15 gün 4. 16 - 20 gün 5. 21 - 25 gün 6. 26 - 30 gün 7. 30 günden çok
45. ☐	31. Nasıl bir grup olgusuyla gidildi? 1. Ailece 2. Yalnız anne ve baba 3. Kardeşlerle 4. Yalnız anne 5. Yalnız baba 6. Yalnız ben 7. Başkaca
46. ☐	32. Türkiye’de tatil amacıyla hiç gitmediğiniz kıyı şeridi hangileri ? 1. Karedeniz 2. Marmara 3. Akdeniz 4. Ege
50. ☐	33. Çekicilik açısından bütün kıyı şeridimizi ard arda nasıl sıralarsınız? 1. Karedeniz 2. Marmara 3. Akdeniz 4. Ege
54. ☐	34. Tatilde olduğunuz süre içinde en çok hangi alternatif turizm etkinliklerine katıldınız? 1. Rafting 2. Jeep safari 3. Dağa tırmanma 4. Mavi tur 5. Avcılık 6. Sörf 7. Festival 8. Fuar ziyareti 9. Deniz altı dalcılığı 0. Başkaca
55. ☐	35. Tatil yaptığınız yerin tercihindeki nedenlerden ilk üçünü önem sırasına göre belirtiniz? 1. İklim özellikleri 2. Doğal güzellikler 3. Spor olanakları 4. Kültürel etkinlik zenginliği 5. Deniz - güneş - kum 6. Eğlence olanakları 7. Ulaşım kolaylığı 8. Konaklama olanakları 9. Arkeolojik zenginliklerin varlığı 0. Başkaca
58. ☐	36. Aşağıda adları verilen antik kentlerden hangilerini bugüne kadar yakından incelemek için en az bir kez ziyaret ettiniz? 1. Troya 2. Assos 3. Permagon 4. Sardes 5. Erythrai 6. Teos 7. Ephesus 8. Priene 9. Miletos 10. Didyma 11. Hierapolis 12. Aphrodisias 13. Halikarnassos 14. Kaunos 15. Phaselis 16. Perge 17. Aspendos 18. Side 19. Kanthos 20. Patara